

M L A D I K A

LETNIK VII. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1926. ŠT. 9.

Kruh.

Povest Slovenske Krajine. — Spisal Matija Malešič.

Šestnajsto poglavje.

Ilonka.

1.

I lonka piše:

Predraga mati!

Mati, ko bi vedeli, kako mi je hudo, bi jokali z menoj. Ne bi Vam tožila, skrivala bi, kakor sem dosedaj, če bi mogla. Pa ne morem več, prehudo mi je. Povedati pa ne morem nikomur. Nihče niti ne slutiti, koliko trpim.

Pišem Vam tudi zato, da Vam ne pride preneprizadevano, kar pride. Ne vem, kaj pride. Vem pa, da se nekaj zgodi, karkoli in kakorkoli. Zgodi se gotovo, ker konec mora biti mojim mukam. Na konec misli Ivan — to vidim na njem! Konec izziva upravitelj z graščine. Dedec ima sive lase in bi mi bil lahko stari oče.

Mati, zakaj moram biti baš jaz tako nesrečna? Anuško in vse druge puščajo moški pri miru. Za mano se pa ozira skoro vsak, zija v mene in silijo v mene. Najbolj upravitelj! Skoro vsak dan pride na marof. Pobožal bi mi lice — dotikljaj njegove mastne, potne roke me pretrese, ko da se je doteknilo mojega lica umazano salo, s katerim mažejo pri nas osi na vozu. Vščipnil bi me v lice — vgriznila bi ga v roko, da se mi ne studi vgrizniti v smrdljivo salo. Gleda mi v oči — ne, ne gleda mi v oči, požira, golta me s pogledi! Pomislite, zlat prstan mi ponuja! In zlate, bleščeče uhane mi ponuja!

O mati, mati, zakaj moram biti baš jaz tako nesrečna? Zakaj sem šla z doma, zakaj sem se zapisala Ritoperju? Temu nesrečnemu Ritoperju, ki mi prigovarja, naj bom prijazna z upraviteljem, ki da je mogočen in bogat gospod! Da bi se samo srečno vrnila domov! Nikdar ne pojdem več nikamor od Vas. Rajši živim ob neposoljenem kropu in lesnikah, ki rastejo po gozdovih, nego ob belem Ritoperjevem kruhu in slaščicah, ki mi jih vsiljuje upravitelj.

Konec mora biti mojih muk!

Ne morem drugače, da Vam pišem. Boste vsaj vedeli, če bo konec žalosten, zakaj je bil žalosten.

O, kako mi je žal, da sem si obljubila, da ne bom govorila z njim zato, da ga ozdravim. Saj veste koga mislim. Nočem, nočem ga ozdraviti, najboljši človek

na svetu je! O, z njim pa ne smem govoriti. Ne veste, kako potr in žalosten je in kako se repenči nanj Ritoper. Vse prenese radi mene! O mati, zakaj ste mi še Vi prigovarjali, naj ne govorim z njim in ga ozdravim?

2.

Ali je nataknen Ritoper! Saj vselej sitnari, kadar pride na marof in ni z ničemer zadovoljen, tako pa se ni še nikdar obregal ob vse in vsakega.

Veren je kriv, da je mlatilnica odtrgala Andražu roko. Ugovarjanje Verenovo ga le še bolj kači. Ali ni obljubil Sotlički, da bo pazil nanj? Pa mlademu in neizkušnemu dopusti, da podaja pšenico mlatilnici v žrelo! Pa ga ne opozori, da njeni zobje ne mlatijo samo strni, temveč grizejo tudi človeško meso, drobijo in mečkajo kosti in trgajo človeške roke! Kdo plača stroške za Andraževo zdravljenje v bolnici? Kdor je kriv! Tedne in tedne bodo še zdravili Andraža — ali zaslužiš toliko s svojim letošnjim delom, da plačaš vse te ogromne stroške, Veren? In Sotlička, Sotlička, ki nori tam po Goričkem! Ali se ti revica ne smili, Veren?

Horvat, zadolžen si do grla! Ničesar več ti ne posodi Ritoper! Sestra ni prinesla ni enega zlatega cekina s seboj. Strada. Godrnjati in zabavljati na Ritoperja znaš, delati se ti ne ljubi. Kolikor je zapisano v pogodbi, niti toliko ne zaslužiš! Zapisano je, da moraš delati marljivo! In če pogodbe ne izpolnjuješ do pičice natanko, ali jo naj v jeseni izpolni Ritoper, kateremu zabavljaš? In če ne dobiš vsega, pa moraš prehraniti poleg družine še sestro — ali pošlješ be-ratič njo, ki so se ji laskali grofje in baroni?

Geza — Ritoperjeva pokora si! Sam si je kriv palir! Čemu je stavil nate prevelike nade? Čemu te je sploh vzel s seboj? Ali si ni mogel misliti, da zlahkna kri, ki se pretaka po tvojih žilah, ni za poljsko delo? Zahvale, da je Ritoper pregovoril upravitelja in te rešil ječe, tudi ne priznaš?

Sukičev princ! Ali se nisi sam ponujal za delo? Ali ti ni Časar odpovedal, ko je sprevidel, da nisi za nobeno rabo? Predober je Ritoperjev kruh, ješ ga, ješ — trohice hvaležnosti ne občutiš! Saj lahko greš! Kadar hočeš — pojdi, pojdi! Koristi tako ne delaš nobene!

»Ilonka!« Z Ilonko noče Ritoper govoriti pred drugimi. V sobo jo pokliče. »Pri kuhi nočeš več pomagati?«

»Nočem!«

»Lepo te bomo prosili, na kolenih te bomo prosili, misliš?«

»Ne mislim! Ali dokler bo hodil upravitelj na marof in se sukaj le okoli kuhinje in mi nagajal...«

»Kaj pa je v tem hudega, če ti malo ponagaja in te malo podraži?«

»Naj draži druge! Mene naj pusti pri miru!«

»Ti si mi deklina, kakršne še nisem videl! Kaj ti nič ne laska, da si vseč tako bogatemu gospodu?«

»Čisto nič!«

»Vsaka druga bi si na tvojem mestu obliznila vseh pet prstov in izkoristila ugodno priliko. Ilonka, upravitelj je ves zateleban vate. Včera mi je čisto resno in navdušeno pripovedoval, kako bi ti pristojale gosposke obleke. Kontese po gradovih naokoli bi se skrile pred teboj.«

»S pavovim perjem šarijo srake.«

»Nespametna si, Ilonka, če ne zgrabiš prilike. Lepša se ti ne ponudi nikdar več. To ti povem jaz, ki poznam svet in vem, kako težko je priti do sreče.«

»Zame je sreča, da se čimprej vrnem na Goričko k materi!«

»V stradanje in pomanjkanje!«

»V pošteno stradanje in pomanjkanje!«

Ritoper pomolči ko v zadregi. »Ponavljam, nespametna si! Glej!« Ritoper potegne iz žepa dva zavojčka in ju odpre. Zlat prstan z bleščečim draguljem žari iz enega zavojčka, dragocena uhana se svetlikata v drugem. »Glej, prstan sam je vreden več ko bajta tvoje matere! In uhana — premoženje sta!«

Ilonkina lica zalije rdečica. »Da Vas ni sram!«

»Česa naj se sramujem? Ali tega, da ti hočem dobro?«

»Hvala Vam za tako dobroto!«

»Dekle, kaj se ti blede! Razjeziš me, če ne vzameš.«

»Ne vzamem! Vrgla sem mu že tisti prstan in uhane k nogam!« Ilonkina beseda je odločna.

Jeza šviĝa iz palirjevih oči. »Dobro ti hočem, niti sama ne veš, kako dobro! Take darove zametuješ! Otročja si!«

Ilonka molči in pogleda proti vratom.

»Še kesala se boš!« Ritoper premišljuje. »Vem, kako naredim! Rečem, da si vzela...«

V Ilonkinih očeh zaigra jeza. Zaničljivo pogleda Ritoperja.

»O, ne misli, da si pridržim! Domov ponese prstan in uhane in jih shranim pri tvoji materi, dokler se ne spametuješ in ti mati ne zapove...«

»Sram Vas bodil!«

»Taki ste Goričanci! Če vam hoče kdo dobro, ga zmerjate!«

»Nisem Vas prosila za nobeno dobroto. Čemu mešetarite?«

»Kaj mešetarim?! Moj kruh ješ!«

»Letos! Pa ga ne bom nikdar več! Spoznala sem Vas.«

Ritoper pordeči v lica. »To je zahvala, da ti hočem dobro! Otrok!«

»Drugega mi nimate povedati?« Ilonka gre proti vratom.

»Dekle!« Ritoper skoro grgra v jezi. »Pogodbo si podpisala! Ubogala boš!«

»Podpisala sem, da bom pomagala pri košnji, žetvi, mlatvi in pri drugih poljskih delih; podpisali ste, da me boste zato plačali! Da boste mešetarili za upravitelja — tega ni v pogodbi.« Ilonka drži za kljuko.

»V kuhinjo se vrneš! To hočem!«

»Ne vrnem se!«

Ritoper skoči k vratom in jo potegne na sredo sobe. »Misliš, da se Ritoper vrne k upravitelju in mu reče: Noče v kuhinjo, noče darov!?« Ilonka ne razume njegove jeze in skuša izmuzniti svojo desnico iz njegovih pesti. »Ali veš, kdo je upravitelj in kako besedo ima v gradu in na veleposestvu?« Vse bolj stiska njeno roko.

»Če me ne izpustite, zavpijem na pomoč!«

»Tistega Sukičevega...« sika Ritoper.

»Zavpijem!«

»Se vrneš v kuhinjo? Vzameš darove?«

»Ne! Izpustite mojo roko!«

»Deklina!«

»Pomoč, po-om...«

Ritoper ji zatisne usta z dlanjo leve roke in jo izpusti.

Ilonka pobegne iz sobe.

Ritoper besni.

3.

Ko da je padla mora od src, si oddahnejo delavci, ko odrobanti Ritoper z marofa. Minejo dnevi, minejo morda tedni, preden se vrne! In ves ta čas bo mir! Pa se motijo.

Ritoper se pod večer prihuljeno priplazi, ko da ni še iztresel dovolj svoje nejevolje na delavce, ko da jim ne zaupa in hoče nepričakovano pregledati, kako delajo.

Čudom se vsi čudijo, ko nikogar ne zbode in nikogar ne ogovori. Le s tistim možem govori, ki stanuje leto in dan na marofu, in z njegovo ženo.

Ilonki je pri srcu tesno. Ne more si izbiti iz glave misli, da se je vrnil Ritoper radi nje.

Zazebe jo v srcu, ko opazi, da ni v kotu na njenem ležišču na slami njene cule.

Žena ji pove, da je sobica poleg njenega stanovanja pripravljena zanjo. Lepa, prijazna, čisto gosposka sobica, kakor se spodobi za tako lepo gospodično, kakršna je Ilonka.

4.

Prepelica petpedika v zelenem polju, slavec poje v redkem grmičevju za hlevom, črički pojejo po zeleni travi okoli marofa, svetlo sijajo nebeške zvezde. Na marofu je tiho in pokojno. Utrujeni delavci spijo.

Počez po polju prijezdi v naglem diru jezdec. Pri jaggedih pridrži konja, skoči s sedla in napeto prisluškuje.

Marof leži pokojno.

»Iluška!« In zopet trka.

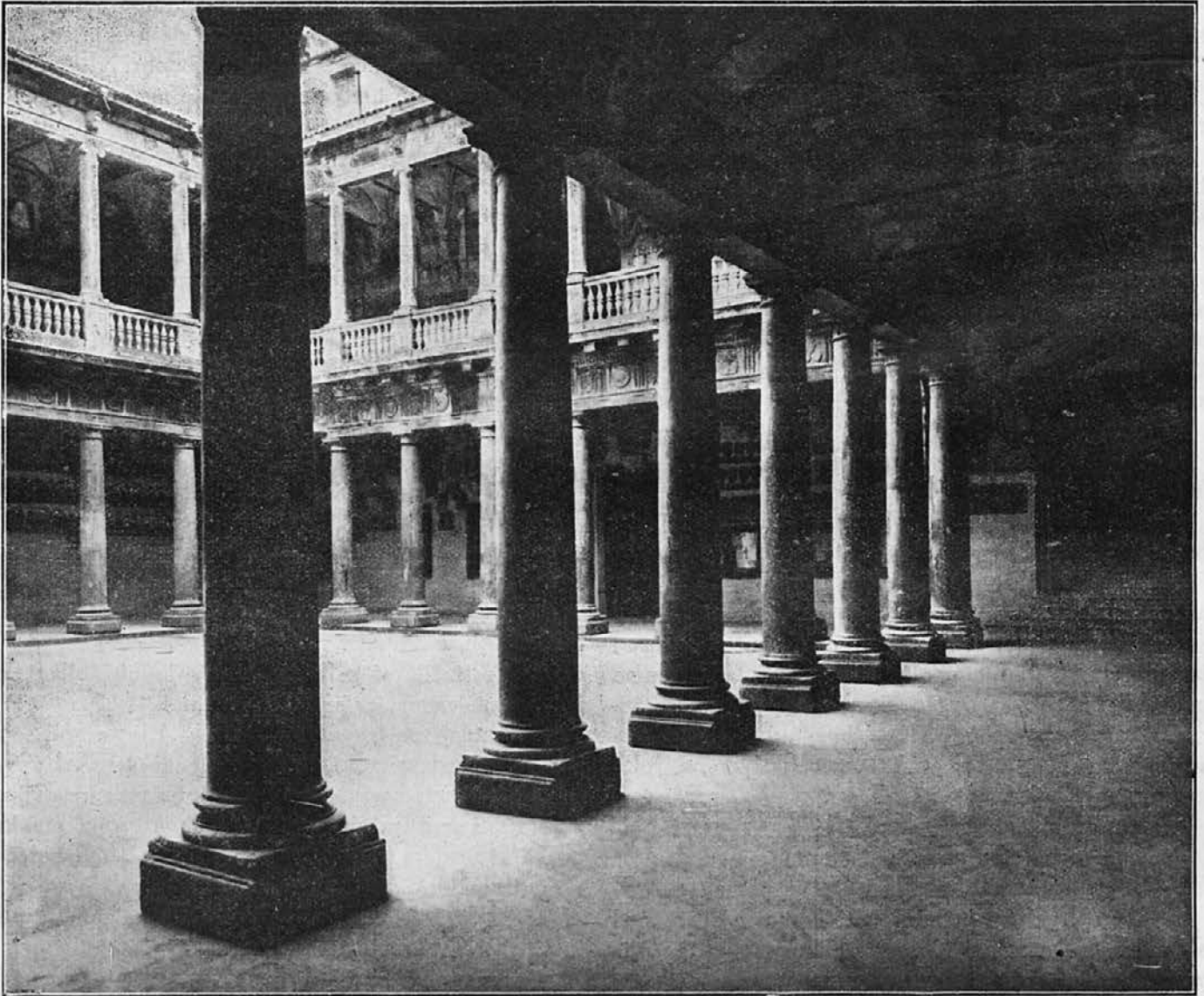
»Lepa Helena!« Močnejše potrka.

»Prelepa Helenica...«

Ko blisk naglo se prišlec okrene. Roka, ki je trkala, šine v žep in potegne samokres.

Tišina vlada na marofu in okoli njega, le slavec poje, črički pojejo, prepelica petpedika.

Mož pred oknom prisluškuje. Ničesar ne more razbrati. Vse je tiho in mirno.

Padova: Vseučilišče, dvorišče in hodnika.

Jezdec priveže konja k jaggedu, ga potrepnje po vratu, prisluškuje in prisluškuje proti marofu.

Na marofu je vse mirno in pokojno.

S tihimi koraki se splazi prišlec k marofu, obstoji pred oknom in prisluškuje.

Nič se ne gane na marofu in okoli njega.

Prišlec potrka na okno. »Ilonka!«

Mirno in tiho je za oknom.

»Ilonka!« In prišlec zopet potrka na okno.

»Alenčica!« In zopet trka.

Mož spravi samokres v žep in potrka znova na okno.

»Prelepa Helenica! Sladka Iluška...«

Po bliskovo se mož obrne od okna, roka seže v žep.

V tistem hipu prileti izza vogla debela kalanica in ga zadene v desno ramo. Udarec ga spravi iz ravnotežja, z glavo buti ob šipo na oknu, ki se žvenketaje razbije. Mož se ulovi ob zidu, izbruhne kletev in dvigne samokres.

Tisti hip prileti izza drugega vogla kalanica in ga zadene v stegno. Divje zakolne mož in se ozre proti voglu. Vidi sloko, napol oblečeno postavo, s kolom v roki. In izproži samokres vanjo.

Votlo zadoni strel v nočno tišino. Konj se splaši in zarezgeče.

Izza vogla prileti kalanica in zadene moža s samokresom v desno roko. Drugi strel zadoni v nočno tišino, napol oblečena postava plane proti možu s samokresom in ga udari s kolom po glavi.

Brez krika se zgrudi pod okno mož, ki je streljal s samokresom.

»Da ga nisi preveč?« Veren skoči izza vogla.

»Premalo!« Ivan naglo sope, dvigne kol in hoče znova udariti po upravitelju.

»Kaj si ponorel?« Veren komaj prestreže udarec, trdo zgrabi za Ivanovo desnico in ga vleče stran. »Ali ne čuješ? Budijo se! Proč!«

Po marofu done zaspani glasovi in preplašena vprašanja. Izza oken švignejo žarki luči v poltemno noč, po dvorišču cepetajo nestrpni koraki. Konj pri jaggedih rezgeta in trga vajeti.

»Ali ne čuješ? Proč, proč!« Veren vleče Ivana za seboj.

»Kaj mi mar! Pustite me!«

»Ne pustim! Še mene potegneš v nesrečo. Otroke imam in ženo.«

»Ne bojte se! Vse prevzamem nase! Kaj me briga kazen!«

Oskrbnik marofa najde upravitelja in skriči ves osupel in vznemirjen.

»Zdaj ne smeš več nazaj, tudi če hočeš!« Veren izpusti Ivana. Čudno opolzka in gorka tekočina se mu cedi po rokah. Drgne si dlani, pa ne more izdrgniti čudne gorkote. »Križ božji, Ivan!« Veren strahoma šepeče. »Da te ni obstrelil! Polne roke krvi imam!«

»Skeli me! Tu na desni roki.«

»O!« Veren stoji nem pred Ivanom.

Oskrbnik marofa kriči in kliče na pomoč.

Veren brez besedice zapusti Ivana in steče pod okno. Naglo se skloni k upravitelju in ga začne otipavati. »Močiti bi ga morali...« meni.

Ženske kriče in brez uma tavajo po marofu, delavci si manejo zaspanost iz oči in ne morejo razumeti, kako je prišlo do poboja.

»Vode, vode!« vpije Veren, ki je sam ves zmešan.

Ilonka priteče z vodo.

»Skloni se! Sem vlivaj! Počasi! Po kapljicah!« ukazuje klečeči Veren.

Ilonka je vsa prestrašena.

»Tam za hlevom! Tam je Ivan! Ranjen je! Obveži ga! Tu že opravimo sami brez tebe!« ji šepeče Veren na uho.

Ilonki pade skleda z vodo iz rok. Zmedeno pogleda Verenu v oči in se sesede na tla.

»Ženske ne morejo videti ranjencev!« jo opravičuje Veren. »V sobo ga zanesimo! Tako poprimite, zgenite se!«

Delavci dvignejo upravitelja in ga neso v sobo.

Ilonka čepi ko prikovana k tlom. Silno so jo pretresle Verenove besede. Slika ranjenega Andraža ji je pred očmi.

»O, ranjen! Ivan ranjen! Brez pomoči! Morda umira! Trpi, ko je trpel ubogi Andraž, ko mu je mlatilnica odtrgala roko. Umira v neprijazni tujini. Sam, zapuščen, od nikogar milovan...« Z naporom vseh sil se dvigne. Kakor omamljena in ko da ji odpovedujejo noge, tava proti hlevu. »Ivan, moj dobri...« šepeče.

Ivan sedi ob hlevu, s hrptom je naslonjen na zid, z levico si otipava desnico nad komolcem.

»Ivan, o, Ivan! Križani Bog!«

Ivan se zdrzne in pogleda. Omahne mu levica, gleda, gleda Ilonko, ko da se mu vse to sanja.

»Kam si ranjen?«

»Ilonka!« Ivan plane pokonci in ji skoči naproti. »Ilonka!«

»Si hudo ranjen?« Vsa drhti Ilonka in se trese.

Ivan hoče dvigniti desnico. Silno ga zaboli nad komolcem.

»Ali te hudo boli?« V strahu se stisne Ilonka k njemu in mu zre v oči.

»Ali si mi sedaj dobra? Ali je vse zopet dobro?«

»Nisi še obvezan! Kam si ranjen?«

»Kaj rana! Samo da si mi zopet dobral!« In z levico ji boža lase in mu je mehko pri srcu.

Ilonka se nekoliko pomiri. »Samo da nisi smrtno ranjen! Ah, kako sem se prestrašila!«

»Prestrašila si se! Revica! Pa le nisi bila tako hudo jezna name, če si se bala zame!«

»Še zdaj vse trepeti v meni! — Kje te boli?«

»Tu na desni roki, nad komolcem.«

Ilonka mu zaviha rokav in tiplje po okrvavljeni roki. Prsti se ji tresejo, naglo in globoko sope, mehka, gorka sapa diha v Ivanovo desnico. Nobenih bolečin ne čuti, mehko, mehko mu je pri srcu.

»Ali tu boli? Ali tu? Ali tu?« Ilonka tiplje, tiplje in ne more v krvi zatipati rane.

»Nikjer, ker si ti pri meni.«

»Kristus, koliko krvi si izgubil! Da ne izkrvaviš! Andraž bi izkrvavel in umrl, da mu ni Veren trdno zavezal roke nad rano.« Ilonka se v strahu silno strese. Okrvavljene roke ji omahnejo. Ko da se ji temni pred očmi in jo zapuščajo moči, se nasloni na Ivana.

»Kaj ti je, dušica?«

»Nič, nič! Da bi mogel izkrvaveti in umreti, sem pomislila, pa me je prevzelo. Je že bolje! Malo potrpi! Takoj se vrnem!« Ilonka se zbere in odhiti.

»Ilonka, Ilonka! Kako se bojiš, da bi umrl, pa si bila taka proti meni!«

Ivan sede k zidu in si privzdigne desnico v naročje. Vse huje in huje gloda bolečina. Naj gloda!

Samo da je Ilonka zopet dobra! Kako je prijetna zavest, da obveže rano Ilonka! Ilonka, pridi!

Veren priteče. »Ali si hudo ranjen?«

»Boli me!«

»Kaj ti še ni obvezala rane?«

»Po obvezo je šla.«

Ilonka prinese vode, brisačo in bel robec. Poklekmeta z Verenom v travo, opereta Ivanovo desnico, izpereta rano. Ilonka pripravlja obvezo, Veren trdno

»Kaj sedaj?«

Molk.

»Tu nikakor ne smeš ostati! Upravitelj ti tega ne pozabi!«

»Proč, proč odtod!« Ivan preglasno izbruhne besede.

Veren mu z dlanjo zatisne usta. »Tiše, tiše! Neopaženo moraš odtod, sicer te vklenejo, preden odideš!«

Padova: Bazilika sv. Antona.

zadrigne z vrstico roko nad rano, da ne odteče kri, če je prestreljena žila.

»Kaj pa sedaj?« vpraša Veren in skrbno gleda Ivanu v oči.

»Kako je z onim?«

»Dobro si ga kresnil, ali umrl ne bo! Morda je hotela sreča, da te je zadel v roko in ga nisi oplazil z vso močjo. Po njem bi bilo.«

Ivan čuti, da kapljajo na njegovo desnico vroče Ilonkine solze. Skelijo ga te vroče solze. Molči.

»O!« Ilonki uteče vzdih. Pogosteje in pogosteje padajo vroče solze na Ivanovo desnico, vsaka je bolj vroča od prejšnje.

»Proč, čimprej proč!« Ivan hoče vstati.

»Odpočij se za na pot! Tvoje stvari povežem in jih prinesem.«

»O,« se hipoma zdrzne Ivan in omahne, »saj ne morem! Ne grem!«

»Moraš, Ivan, moraš! Vklenejo te in odženo v zapor, če ne greš proč!«

»Moraš, Ivan! Vklenjenega te ne smejo gnati s tega nesrečnega marofa! Ne smejo, ne smejo...« Vročje Ilonkine solze padajo gosto na Ivanovo desnico.

»Ti pa ostaneš, Ilonka, dokler upravitelj ne ozdravi...«

»Ne ostanem! Grem! Tudi jaz grem!«

Čuden človek je Sukičev Ivan. Proti Verenu, do bremu Verenu, začuti v tem hipu nejevoljo v svojem srcu. Da ni Verena, bi poljubil tiste oči, iz katerih padajo solze na njegovo ranjeno roko.

5.

Bledijo zvezde na nebu. Jutranji hlad pretresa Ivana in Ilonko, ki gresta po nepregledni pusti: po širokih kolovozih, ob obdelanih poljih, po travnikih. Marofov se izogibljeta, pred laježem psov bežita.

»Da nisva zašla!« se zdrzne Ilonka in postoji. Vročje ji je pod dvema velikima culama, hladno sega jutranji hlad v vročino.

»Ne morem zaiti! Glej, po tisti zvezdi, ki ugaša, vem, da ne moreva zaiti. Da veš, kolikokrat sem v zvezdnatih nočeh gledal nanjo, ko te še ni bilo na marofu, in si mislil: Bog ve, če jo tudi ti sedaj gledaš? Ali si jo kedaj gledala in mislila name?« Bled je Ivan. Desno roko drži nepremično v žepu, v levi nosi veliko culo.

»Nisem.«

»Mislil sem, da si. Pozneje, ko si bila taka proti meni, sem že iz navade zrl v zvezdo in si mislil: v tej smeri je Goričko! Tudi tam sveti! Tam vse lepše!«

Ilonka molči.

»Ne moreva zaiti, če greva v smeri, ki nama jo kaže zvezda.«

»Ugaša! Ko ugasne, ne boš znal več za smer.«

»Prisveti nama solnce! Ravnala se bova po solncu. Sicer pa morava kmalu priti do železnice.«

»Kaj nama to koristi? Ob železnici ne bova smela potovati. Če pošljejo orožnike za teboj, te ob železnici najlaže ulovijo.«

»Morda jih ne pošljejo tako hitro. Rad bi bil vsaj par ur doma, preden me vklenejo.«

»Ivan!« Bolestno krikne Ilonka, obstane, odloži culi v rosno travo in ga pogleda z objokanimi očmi. Tudi Ilonka je blede, prečuta noč, strah, solze, naporeni beg, jutranji hlad ji sije iz obraza. »Ne smejo te vkleniti! Tega... tega ne prenesem!« Ilonka izbruhne v jok.

»Ne jokaj! Kar bo, pa bo! Obesili me ne bodo, saj ga nisem do kraja! Sam si je kriv, kaj pa ti ni dal miru in te je zalezoval!«

»Vsa, vsa ta nesreča le radi mene! O, zakaj sem na svetu?«

»Ne greni mi srca s svojimi solzami. Veš, da jih ne prenašam! Presedim v ječi, kolikor mi prisodijo. Potem pa nama bo sijala vedno tako lepa zarja, ko nama sveti sedaj. Pogledaj, Ilonka!«

Prelepo žari na vzhodu škrlatnordeča zarja. Skoro vidno raste po nebu pred zavzetimi Ivanovimi pogledi.

Ilonka si otrne solze iz oči, pobere culi in hoče nadaljevati pot.

»Poglej, kako raste po nebu! O, tako bo rastla najina sreča, ko bova mož in žena!«

Ilonka ne pogleda lepe zarje in stopa naglo po rosni travi.

»Še nikdar se mi ni zdel solnčni vzhod tako lep ko danes. Ilonka, to pomeni, pomeni!«

Ilonka hiti, skoro teče.

»Kam tako tečeš? Ali me ne poslušáš?«

Ilonka hiti, ko da ga res ne čuje.

Ivan jo komaj doide. »Ko preroben sem, Ilonka. Morda mi sploh še nikdar ni bilo tako veselo v duši ko sedaj. Pomisli, nobenega kesanja ne čutim, ker sem ga pobil, še to mi skoraj ni žal, da mi je prestrelil roko. Glej, če bi vsega tega ne bilo, bi ne potovala sedaj pod to božjo zarjo in bi mi ne bilo tako lahko in svetlo v duši. Pravzaprav sem čisto vesel, da se je vse tako naredilo in je konec mojih muk.«

»Ko te vklenejo orožniki, boš tudi vesel.«

»Nič hudega jim ne porečem! O, ne veš, da me ječa ne bo toliko morila, ko so me morili ti dnevi na marofu. Ritoper me je trpinčil in zbadal, ti si bežala pred menoj, tisti dedec te je zalezoval in božal in dražil — o, včasih sem mislil, da znorim.«

»Zakaj nisi ubogal Verena, ko ti je sporočil mojo željo, da se vrni domov?«

»Kako bi mogel? Sámó te naj bi pustil na tistem prekletem marofu? Kaj bi bilo danes, da nisem pobil upravitelja?«

»Izpraskala bi mu bila oči. Misliš, da sem tako slaba?«

»Ne mislim! Rad te imam, da sama ne veš, kako! Veš, kaj sem danes ponoči mislil, ko si izrekla, da bežiš z menoj?«

Ilonka ne vpraša.

»Poljubil bi te, da me ni bilo sram pred Verenom.« Ivan postoji in jo gleda z žarečimi očmi. »Tako bi te poljubil, ko tedaj... Ali še veš?«

Ilonka speši korake, povesi glavo in ne reče ničesar.

»Na oči, iz katerih so vrele solze, bi te poljubil!« Ivan jo doteče in jo gleda.

»Bojim se, da sva zašla!« Ilonka pogleduje po prostranih poljih, gleda po svetli rosi. Ivana ne pogleda.

»In če sva zašla! Tako s teboj bi potoval vse poletje, cele mesece, leto, leta, vse svoje življenje.« Ivan jo gleda, vse bolj mu žarijo oči.

»Kaj te roka nič več ne boli?«

»Pozabljam na bolečine, ko sem s teboj.«

»Ne govori tako!«

»Zakaj povešáš pogled?«

»Bojim se te.«

»Mene? O, Ilonka! Zakaj?«

»Ne vem! Vem le, da se te bojim.«

»Poglej mi v oči!« Ivan jo z levico naglo prime za bradico in ji hoče dvigniti glavo.

»Pusti me!« Hlastno mu odbije roko in zbeži ob obsežnem zelniku.

Tak ne jokaj! Ilonka, saj te nikdar več ne spomnim na tistega starca! Nikdar več ti ne porečem žale besedice!»

Ilonka joče. Vse telo se ji trese v joku.

Ivan si ne ve pomagati. Najrajši bi ji potegnil roke z obraza, pa se ne upa. »Ilonka, Ilonka! Ali

Padova: Spomenik generala Erazma da Narni, »Gattamelata«.

Ivan je ozlovoljen. »Še upraviteljeve roke nisi tako odbijala!«

Ilonka obstoji, ko da je treščilo vanjo. »To mi očitaš! O, revica jaz!« In izpadejo ji culi iz rok, pokrije si obraz s predpasnikom in zajóče.

Ivana zbeža ta izbruh, ne more razumeti bridkega joka. »Saj nisem mislil tako hudo, Ilonka!...

ne čutiš, kako me boli tvoj jok? Ne joči!... Ne teži mi srca!«

Še bridkeje joče Ilonka in še bolj pretresa jok njeno telo.

»Za božjo voljo, Ilonka!« Vkljub jutranjemu hladu je Ivanu vroče, da sname klobuk z glave in si pogladi lase. Premišljuje, s čim bi potolažil Ilonko.

Še sam bi zajokal z njo pri pogledu na njeno razbolelost. »Ilonka, moja Ilonka, kaj sem kriv jaz, da tako jočeš?«

»Ti!« Skozi jok in potok solz se iztrga Ilonki besedica.

Ivanu zagomaze mravljinici po hrbtu, nemirno se prestopa, menca klobuk v levici. »Tako rad te imam.«

»Saj to je tisto! Ne smeš me rad imeti!« Ilonka si skuša izmencati solze iz oči in ukrotiti jok.

»Kako?« se prestraši Ivan.

»Prej ali slej ti moram povedati! Čimprej izveš, tem bolje za oba!«

Ivan strmi v njen blede obraz.

»Govoriš, da bova mož in žena — pa ne bova nikdar!«

Ko kip stoji Ivan, besedica mu ne pride na jezik.

»Zdaj veš vse! In dobro je, da veš! Nisem mogla več prenašati.«

Ilonka se je toliko premagala, da si upa pogledati Ivanu v oči. »Kristel Ivan!« krikne in kolena se ji pošibijo. Slednja sraga krvi je izginila Ivanu iz lic, skoro zelenkast je v obraz, rdeče oči buljijo v Ilonko. »Ali ti je slabo?« Ilonka ga prime za ramo.

»Ali veš, kaj si govorila?«

»Vem!«

»Pa zakaj?«

»Zvedi še to! Ni samo moje siromaštvo krivo! Glavno je: evangeličanka sem, papinec si ti! In tvoj oče...«

»Saj sem vedel! Saj sem slutil!« Ivan hrope in si potegne z roko po čelu. »Spletke, spletke! O, kako prav sem slutil!«

»Ali lahko hodiš? Če ne moreš, počiniva!«

Molče obideta obsežen zelnik.

»Ilonka!«

»Kaj je, Ivan?«

»Vsega tistega, kar si mi prej povedala, nisi premislila.«

»O, kako sem premislila!« Ilonka vzdihne.

»Nahujskali so te! Vedel sem to! Ali si pomislila na to, da se drugi tudi ženijo in možijo, četudi je eden katoličan drugi evangeličan? Samo da se imata rada! Ljubezen vse ovire premagava!«

»Vse sem premislila, tudi to! Le naj se drugi jemljejo — midva se ne bova! Nikdar!«

»Pa zakaj ne? Kaj se nimava rada? Kaj me res nimaš čisto nič rada?« Ivan jo pridrži.

»Lagala bi, če bi rekla, da te nimam.« Prelepa rdečica plane na Ilonkina lica. V tla gleda in je v zadregi.

Ivanu gorko spreleti po vseh žilah. V srcu začuti, da ni bila še nikdar tako lepa! In ve, da je ni še nikdar tako rad imel ko ta hip. »Ilonka, saj sem vedel!« Ivan bi zavriskal. Trdo jo drži za roko.

»Rada te imam — ali — ne, ne! Nimam te tako rada, da bi se vzela. Rada te imam, ljub si mi, bojim

se zate, smiliš se mi, ko trpiš — pa ne, ne! Kaj klepečem! Vzela se ne bova nikdar, nikdar!«

»Bom videl!« Isti ogenj žari v Ivanovih očeh, ko je gorel tisti večer ob slovesu.

S silo se Ilonka preмага, da mu ne zre v oči, s silo iztrga svojo desnico iz njegove levice. »Srečna bi ne bila!«

»Če oba hočeva?«

»Ne, ne! Na delo naj hodi s palirji, z Ritoperjem, Sukičev Ivan! Bogato bi lahko dobil...«

»Molči, Ilonka!«

Ilonko pretrese njegova beseda, vendar se ne vda. »Poskusil si kruh, ki ga reže palir...«

»V Ameriki ni palirjev!«

»In otroci... dveh ver?«

Ivan se komaj preмага, da ne zavriska. Stokrat lepša ko prej, ko je povedala, da ga ima rada, je Ilonka - modrijanka v svoji zadregi. »Sami sinovi Ilonka! In še oče se potolaži in jih popestuje! In bo vse dobro!«

»Tak si vedno! Vihrav! Tudi sedaj! Ko pa bi se streznil in začel premišljevat...«

»Nočem se strezniti! Vedno hočem biti ob tvoji strani, vedno te hočem rad imeti.«

»Ivan, nikdar ne bom tvoja žena. To je moja zadnja beseda!« Bleda je Ilonka in vsa trepetava in beži pred Ivanom.

»Postoj, postoj!« prosi Ivan.

»Če ne zineš več o tem?... Obljubiš?« Težko diha Ilonka in lovi sapo.

»Obljubim,« jeclja Ivan in trpi.

Gresta, gresta, gresta. Mračen je Ivan, poveša glavo, težke misli misli, Ilonke se ne upa pogledati. Sklonjene glave stopa ob njem Ilonka. Ne upa se pogledati v njegov obraz.

Jutro je lepo. Milijoni biserov žare po travi in prelepo bleščijo v zlatem solncu; škrljanček se dviga z zelenih polj; prepelica petpedika; slavec poje.

Gresta, gresta, gresta in ne vidita železniške proge, dokler ne zaideta nanjo.

Ivan se začudi. Pa saj je že visoko solnce na nebu in roso je že popilo po travi.

Ilonka vsa trepetava v strahu. Ozira se na vse strani in prisluškuje. Najmanjši šum jo prestraši, da ji burno zatolče srce v prsih. Pa niso orožniki Ivanu že na sledu?

Na postajališču se oprime plota, da ne omahne.

Ivan je miren. Kupi vozovnici. Ne tolaži je v njenem strahu, ne boji se, ko da se ne zaveda, kaka nevarnost visi nad njim.

Vstopita v vlak. Ilonka se opoteče in stisne v kot, položi culi k nogam in si zakrije obraz s predpasnikom.

V drugi kot sede Ivan. Mračno zre skozi okno. Čuti, da ga trese mrzlica. Ali od rane? Ali od česa drugega?

Sedemnajsto poglavje.

Smrekov vršiček na novi Ritoperjevi hiši.

1.

Nova Ritoperjeva hiša je pod streho. Na slemenu se košati smrekov vršiček. Na vrhu vršička vihra dolga zastava, vršiček je ves okrašen z zastavicami in pisanimi trakovi in raznovrstnimi papirnatimi in poljskimi rožami. Z zastavo, zastavicami, s trakovi in rožami se poigrava vetrič.

z družicami odzvali prijaznemu povabilu. Miza je bogato obložena, da ne najde Lina mesta na njej, kamor bi postavila slaščice. Gospodje so razgreti. Ritoper nosi na mizo jeruzalemca, ki ga je nalašč za to priliko kupil tam pri Ljutomeru. In prigovarja gospodom, ki vse premalo pijejo, in nagovarja gospe, ki vse preredko segajo na krožnike.

Pred gostilno so delavci in zidarji. Liter kroži med njimi, vedno znova ga napolnjuje Ritoper. Na

Padova: Cerkev sv. Justine (iz XVI. stoletja).

Ritoper je židane volje ko že dolgo, dolgo ne. In radodaren je, da še nikdar tako.

Pod vinsko trto na vrtu, ob dolgi, belo pogrjnjeni mizi sedi gospoda iz Sobote. Ritoper ve, da je dobro biti prijatelj z gospodi, s katerimi imaš vsak teden opravka i radi gostilne, i radi trgovine, i radi davkov, i če te kdo po krivem osumniči in toži. Že dolgo, dolgo je namigaval gospodom, da priredi gostijo, kakršne še videli niso, ko zaplapolajo zastavice po smrekovem vršičku na slemenu nove hiše. Gospodje so se

njegovem obrazu ni opaziti znamenja, da jim iztoči preveč. Ritoperka je nacvrta in napekla v kuhinji toliko, da imajo gostijo i delavci.

Pa pravijo, da je Ritoper skop in umazan!

Ritoper je židane volje. Oči se naslanjajo na ponosni enonadstropni stavbi. Uho prisluškuje laskanju gospodov, ki slave njegovo podjetnost, neutrudljivost, marljivost, njegovo gostoljubje.

Ritoperju žari obraz. Zdaj je med delavci in jim nataka vina; zdaj je v kuhinji in naroča ženi, kako

in kaj, da bodo vsi zadovoljni na ta pomembni dan; zdaj pokliče Lino v sobo in jo poučuje; najrajši je pa med svojimi gosposkimi gosti iz Sobote, ki ga hvalijo, hvalijo vedno bolj, čim več jeruzalemca prinese na mizo.

O, kako laska Ritoperju hvala iz ust gospodov, ki imajo v pisarnah stroge in kisle obraze in v pisarnah ne govore laskavih besed!

Gospodje ga silijo, naj prisede. Ritoper se brani. Samo za trenutek, samo da trčijo na srečo in zadovoljnost v novi hiši.

Ritoper prisede, natočijo mu kupico vina — in že stoji zavaljen, debelušast gospod z živordečimi lici in majhnimi, sivimi očmi, potrka s ključem po kozarcu. Vsi umolknejo.

O Ritoper, ali čuješ, kak si? Ni ga podjetnejšega moža na vsem Goričkem, kaj na Goričkem, v vsej Slovenski Krajini ga ni. Ni ga pa tudi skrbnejšega, marljivejšega moža! Stotine delavcev tam na ogrskih pustah — zanje misli tvoja glava, Ritoper! In vendar si tu med svojimi gosti in jih gostiš. Sam si vodil in nadziral zidanje, bil si na ogrskih pustah in bil si obenem doma! Kje je blizu tak mož? Znamenit si, Ritoper, zgled malodušnim! Znamenitim ljudem postavljajo spomenike. Ti pa, Ritoper, si si postavil sam spomenik: svojo novo, enonadstropno hišo. Za stoletja je zidan tvoj spomenik! Stoletja bo opominjal vse, ki bodo hodili mimo: Glejte, kaj more napraviti mož, kakršen je Aleksander Ritoper s svojo neutrudljivostjo, podjetnostjo, vztrajnostjo. Vsak bi se moral odkriti pred tem spomenikom, zidanim v znoju! Ritoper! Toľiko srečnih dni preživi v novi hiši, kolikor kapljic znoja si prelil, preden si posadil zeleni smrekov vršiček na sleme! Toľiko srečnih let preživi v novi hiši, kolikor težkih ur si pretuhtal, preden si si postavil svoj življenjski spomenik!

Čuješ, Ritoper?! To govori gospod, ki je v svoji pisarni kratkih in osornih besed in nima lepega pogleda zate!

Kozarci zažvenketajo, vse omizje vstaja — še gospe — vsi hite k Ritoperju, da trčijo z njim, ga počastijo in mu žele srečo.

Ritoperju ni žal, da je povabil gospodo. V zadregi je pri toľikem počaščenju. Komaj najde besedico zahvale. Ves plava v sreči in zadovoljstvu.

»Sina mi vrni!« Rezek in zadirčen glas presune Ritoperja. Vino se mu zaletj v grlu. Neizpit kozarec naglo odloži in se sunkoma obrne.

»Sina mi vrni!« Vse skozi hrup omizja in trkanje kozarcev doni rezek Sotličkin glas. Razogľava je z nepočesanimi lasmi, vsa žolta in izsušena je v obraz. Iz globokih jamic sršijo jezni in prodirajoči pogledi na Ritoperja.

Ritoperja zmede njen prihod in zadirčna beseda. Saj so pravili, da so jo polmrtvo prenesli k Šiftarki in da ne vstane nikdar več! In ta njena predrznost!

Med gospodo se upa nora Sotlička! V najsvečanejših trenutkih se upa motiti izbrano družbo. In ko da je vstala iz groba!

»Sina mi vrni, kaj buljiš vame? Hišo si dozidal, roko mojega Andraža si vzdal med zidove, kaj hočeš še več? Vrni mi Andraža!« Strašno in neizprosno gleda Sotlička.

Hrup pri mizi potihne. Ko da jo je kdo polil z mrzlo vodo, obstoji gospoda s kozarci v rokah in gleda suho starico in ne more razumeti njenih skoro blaznih pogledov.

V Ritoperju vzkipi: »Proč!« sikne in pokaže z roko na cesto.

»Proč? Brez sina, ki si mu zazidal desno roko v hišo?« Grozotno miren je Sotličkin glas, iz oči ji pa sršijo strele.

»Ženska je nora...« šepne Ritoper omizju, da se opraviči. In stopi proti Sotlički.

Trije gospodje planejo med Ritoperja in Sotličko, ki so jo spoznali. Saj je to tista uboga mati, ki je jadikovala po Soboti za sinom in moledovala, naj bi pisali, kaj je z Andražem.

»V kuhinjo stopi, kruha dobiš in vina in pečenke! Kaj te ni sram stati pred gospodo! In taka!«

»Ne maram kruha, ki ste ga mesili s krvjo mojega sina...«

»Čisto nora jel!« pojasnjuje Ritoper gospodom, ki jo skušajo pomiriti. »Kaj bi z norico?!«

»Nora sem, če zahtevam nazaj sina, ki si ga preslepil in odvedel? O, le slavi gostije! Kri, ki je vzdana v novo hišo, vpije, vpije...«

Ritoper pokliče delavce, ki jo takoj siloma odvedejo.

Zabava med gosposkimi gosti je skaljena. V Ritoperju vse kipi. Ozmerja ženo, ki ni pazila, da je padla Sotlička ko iz neba naravnost med gospodo. Ritoper ozmerja Lino, ki z odprtimi očmi ne vidi. Nasproti gospodom se potaji, prijazen je, zgovoren, ponuja jim jedi, sili jih s pijačo. V potu svojega obraza se trudi, da jim prežene neprijeten vtisk, ki ga je vzbudila Sotlička s svojim nastopom.

Še na smrekov vršiček na slemenu nove hiše pozabi pri tem svojem trudu.

2.

Moško stopa Verenov Štefanček proti domu. Iz ust mu visi prižgana cigareta, noge ga malo zanašajo, klobuk ima pomaknjen na levo uho, pod pazduho stiska hlebec belega kruha. Matjažek in Mariška in Ludvik in Margitka mu stečejo naproti. Jožek raca za njimi. Oddaleč so opazovali gostijo pri Ritoperjevih in blagrovali Štefančka, ki je sedel med odraslimi in jel in pil ko možje. In pušil ko možje! O, velik je Štefan! Zavidali so Štefančku, sline so se jim cedile pri vsakem njegovem zalogaju, blizu se pa niso upali. Štefan je videl zavistne poglede, možko je sedel in jih

ni niti pogledal. In se ni domislil, da so lačni, ni se domislil, da bi vteknil v žep košček kruha, ki ga je bila polna miza, in jim ga naskrivaj podal. Šele ko mu je Ritoperka stisnila pod pazduho hlebec belega kruha, je moral vstati in se obotavlja ločiti od vina in mož. O, kako nerad je pustil možko družbo in pijačo in jed. Zavest, da je sedel z možmi, jedel in pil z njimi — in pušil — mu je silno ugajala. In si je prižgal cigareto in jo mahnil proti domu.

»To sem prislužil!« pove Štefan in podaja materi hlebec. Dim ga duši, oči so mu rdeče in vse solzne. Cigarete ne vzame z ust. V nogah ni trden.

Mater strese ko mraz v trdi zimi. Ne seže po kruhu, ko onemela strmi v sina.

»Razdelite deci!« Važna je Štefanova beseda.

»Ti!« Z levico mu izbije cigareto iz ust, z desnico ga udari za uho, da omahne. Kruh mu pade iz rok, Matjažek ga dvigne.

Padova: Sodna palača.

Zviška zre na bratce in sestrici. Čutijo naj, kdo je njihov brat Štefan.

»Kluh, kluh! Beli kluhek!« steza Jožek svoje ročice po kruhu.

»Mati naj razdelijo! Vsakemu enako! Po pravici!« odloči Štefan, dne kruh pod levo pazduho, vzame cigareto iz ust, otrne pepel z nje in jo zopet vtakne v usta.

Jožek ne razume modre odločbe, raca za procesijo in se smeje. »Kluh, kluhek, beli kluhek!«

»Frkolín poniglavi! Zdaj že začenjaš?«

»Tepli me ne boste!« Naglo se pobere Štefan s tal. Jeza gori v njegovih zasoljenih očeh, pesti stiska. »Prevelik sem že in zaslužim...«

Vdrugič pade materina roka po njegovi glavi. Druga roka sega pod strop po šibo. »Saj je pijan, pijan! O grdi ljudje, tako otroče upijanijo!«

Štefančkov ponos preveč trpi, v glavi se mu vse vrti od jeze, od pijače, od cigarete. »Ne boste me topli!« rikne in grabi po šibi, da jo zadrži.

»Mož, Štefan, kje si?« Mati bolestno zaječi. »Da vidiš...« In se ruje s sinom za šibo. Hipoma pa pretresljivo krikne, izpusti šibo, omahne in se sesede na posteljo.

Mariška in Margitka in Ludvik zajočejo, Matjažku pade hlebec iz rok, Jožek vtakne prstek v usta in pogleduje Štefana in hlebec na tleh. Aleksander steza svoje ročice iz zibelke in bi rad, da ga vzdignejo iz nje.

»Kaj si naredil materi?« Matjažek plane pred Štefana in zgrabi za šibo. Štefan jo krčevito drži in je noče spustiti.

»Mater bi tepel!« hrope Matjažek in se trga z njim za šibo.

»Mater bi tepel!« Ludvik se zakadi Štefančku pod nože in mu jih izpodnese. »Ne boš mamice tepel! Ne boš!« Mariška bunka po Štefančku, ki se vije po tleh pod Matjažkom in Ludvikom.

»Ateku povem, grdun ti grdi!« In Margitka pomaga Mariški bunkati po Štefančkovem hrbtu.

Jožek ne more blizu. Sede k hlebu in zavrtja svoje prstke vanj.

Mati ječi in se vije v silnih bolečinah.

»Ne bojte se, saj Vas ne bol!« jo tolaži Matjažek, klečeč na Štefančkovem vratu.

»V svinjak ga zaprimo, pijanca!« predlaga Ludvik.

»V svinjak, v svinjak!« Pozabijo na mater, toliko otepanja imajo z jeznim Štefanom, ki suje z nogami in rokami in hlasta z usti, da bi vgriznil Matjažka, najmočnejšega.

Vsi štirje ga obvladajo, pahnejo v svinjak in zapro vrata. Matjažek komaj zadržuje solze, Štefan ga je vgriznil v ribico na nogi.

Štefan besno razbija po svinjaku in grozi, da pretepe vsakega posebej, če mu ne odpro. Grožnje se boje in čuvajo vrata.

Silen materin krik plane iz hiše in jih pretrese do mozga. Pozabijo na Štefanove grožnje in se spogledajo. Mariška in Margitka imata mahoma polne oči solz.

»Da ne bi mamica umrla?« se zgrozi Margitka.

»Ne smejo, ne smejo!«

»Ta grdavš štefucasti! Zatožim ga ateku, ko se vrnejo.«

Še bolestnejši krik zadoni iz sobe. Še bolj jih pretrese. Plaho se spogledajo. Aleksander joka v zibki.

»Umrli bodo!« ihti Margitka, ki je skočila v sobo in zagledala mater v bolečinah na postelji. »Ateka pa ni!«

»Po ateka! Po ateka!« odloči naglo in brez preudarka Ludvik.

»Kje so atek!« Matjažku teko ko lešniki debele solze po licih.

»Z Ritoperjevim stricem so odšli! Ritoperjev stric vedo, kje so atek.«

»K Ritoperjevim!« odloči kratko Mariška in steče proti Ritoperjevi gostilni.

Brez pomisleka jo uderejo Matjažek in Ludvik in Margitka za njo.

Ko da jim gore tla pod nogami, tečejo in pripihajo naravnost na vrt pred gosposko mizo.

»Mamica umirajo... Vrnite nam ateka...!« Mariška lovi sapo in besede. Vzdigne ročici ko k molitvi in jih moli proti Ritoperju. Ali ji klecajo kolena ali sama ne ve, kaj dela, ali misli, da mora poklekniti, če s sklenjenimi rokami prosi — Mariška poklekne pred Ritoperja: »Vrnite nam ateka!«

In Matjažek in Ludvik in Margitka pokleknejo, sklenejo roke in prosijo Ritoperja.

Ko bi odrezal umolkne beseda v gosposki družbi. Osuplo se spogledujejo, pogledujejo klečečo deco, pogledi sprašujejo Ritoperja.

V Ritoperjevih očeh zagori silen srd. »Hudiča, kaj je ves svet danes ponorel? Baš danes, ko...« Hipoma umolkne in prezirljivo pogleda po klečeči deci. »Kaj ne vidite gospode? Kdo vas je naučil te komedije?«

»Vrnite nam ateka!«

Ritoper se zgrabi za senci, ko da hoče premisliti in se ne prenagli pred gospodo, ki jo je po Sotličkinem nastopu komaj spravil zopet do dobre volje.

Ritoperka priteče iz kuhinje, pograbi Mariško in Matjažka, pomigne Lini, ki pograbi Margitko in Ludvika. »Saj ga vrnemo! Potolažite se! Bele pogače vam dam in slaščice in vsega, vsega! Le ne jokajte!«

»Mamica umirajo!« ihti Mariška. »Kaj nam bel kruh in slaščice, če nam mamica umrejo?«

Ritoperka popusti Mariško in Matjažka in se vrne na vrt. Ne vidi divjih pogledov svojega moža, ne opazi mučne tišine in spogledovanj med gospodo. Naglo stopi k zdravniku: »Gospod doktor, prosim Vas, da bi stopili pogledat k Verenki. Deca pravi, da umira!«

Doktor skoči izza mize in hiti za Ritoperko, ko da je vesel, da uide mučni tišini pri omizju.

Ritoper ne more skriti svoje nejevolje nad ženinim nastopom.

Gospe so mnenja, da se poslovijo, ker se nagiba solnce k zatonu. Nekateri gospodje jim pritrjujejo, drugi menijo, da bi vsaj zdravnika počakali.

»Ali gospodje, gospe! Gospe, gospodje, kaj le mislite, kaj le mislite? Te sramote mi ne napravite, da bi že zdaj odšli!« Pri vsej svoji prijaznosti in zgovornosti ne more Ritoper zabrisati vtiska, ki so ga napravili na družbo klečeči otroci s povzdignjenimi rokami, s solzami v očeh in milimi prošnjami: »Vrnite nam ateka!« Pri vsej svoji dobri volji in sili, s katero se premauguje, tudi ne more zakriti temnega oblaka, ki mu vsak hip, ko ne govori, plane na obraz.

Ritoperjevi pogledi ni enkrat več ponosno ne pobožajo zelenega smrekovega vršička na slemenu nove hiše. Vso pozornost posveča skrbi, kako bi odobrovoljil gosposke goste in jim izbil iz glave misel na Verenove otroke. Kaj si bodo le mislili gospodje?!

3.

Zdravnika ni dolgo, dolgo.

Večer je legel na vas. Ritoper je prižgal lampijončke nad glavami gosposkih gostov in po vrtu, ciganska godba je udarila, rakete so planile v noč iz nove hiše, družba je oživila in hvalila Ritoperjev okus in iznajdljivost.

Zdravnika ni in ni...

»Da ni Verenka res na smrtni postelji?« Samega Ritoperja zazebe pri srcu pri tej misli. Stopi v kuhinjo in hoče poslati ženo pogledat k Verenu.

Žena mu pove, da je hudo pri Verenu, ali najhujšega po zdravnikovi izjavi ne bo. Zdravnik je sedaj pri Sukičevih. Tja so ga klicali. Ritoper vzroji nad ženo, ker mu tega ni prej povedala. Žena klone glavo in tiho pripomni, da mu ni imela kedaj povedati, da je tudi vprašal ni po tem.

Ritoperju ne da misel miru. Gospodje so se napili vina, gospem žare oči ob zvokih ciganske godbe. — Ne mudi se domov ni gospodom ni gospem. Na zdravnika so pozabili. Zabavajo se sami med seboj, Ritoperjeve odsotnosti ne pogrešajo.

Zdravnik, zdravnik pri Sukičevih! Stari je grča, ženski sta zdravi, deca je še popoldne letala po vasi.

Ritoper se ne premaža. Izplača zidarje in delavce in jim ne da več pijače. Hlapcu stisne nekaj denarja v pest in ga pošlje k Sukiču.

Hlapec se dolgo, dolgo ne vrne. Ko na žerjavici sedi Ritoper, le napol posluša hrupne govore veselih gospodov, le mimogrede se nasmehne. Gospodje so dobre volje, njegovih skrbi ne opazijo. In Ritoper hodi na prag in prisluškuje. In ko hlapca ni in ni in je hrup na njegovem vrtu vedno večji in večji, hodi po poti proti Sukičevi gostilni in gleda po hlapcu.

»Klada pijana!« vzroji nad hlapcem, ko ga vidi opotekati se po poti. »Preveč denarja sem ti dal! Kaj misliš, da moraš vse zažreti še isti dan?«

»Ni počenega boba nisem zapil!« Hlapec skuša mirno stati, pa mu noge odpovedujejo. »Pri Sukiču teče vino od miz. Vse zastonj!«

»Pijan si in ne veš, kaj govoriš!«

»Pojdite sami pogledat! Stari je dobre volje, kakršnega še nisem videl. Vino nosi na mizo, vsakomur ponuja piti in poudarja, da je vsa pijača zastonj. Vsi naši zidarji in delavci so tam in pijejo ko za stavo.«

»Zakaj toči zastonj pijačo?«

»I, izgubljeni sin se je vrnil.«

»Teslo si, pijano, da komaj na nogah stojiš!« Ritoper strese hlapca za ramo, da mu zobje zašklepetajo. »Zdravnik je pri hiši, pa bi bil Sukič vesel in bi ponujal zastonj pijačo?«

»Zdravnik je pri Ivanu...«

»Pri čigavem Ivanu?«

»I, pri Sukičevem! Pri čigavem drugem? Vrnil se je in stari je veselo in z razprostrtimi rokami sprejel izgubljenega sina, kakor stoji vse to lepo popisano v svetem pismu. Vkljub temu, da je zdravnik pri Ivanu, je stari vesel. Še pipe ne puši danes, cigare kadí ko ob največjih praznikih.« Hlapec ne vidi v temi gospodarjevega obraza, njegov molk ga pa vznemiri. »Tudi Šiftarjeva Ilonka se je vrnila. Mimo bajte sem šel in videl, da sedi z materjo na klopici. Za roke se držita, molčita in zreta na svetle balončke na našem vrtu, v travi ob njiju nogah čepi Sotlička in joče...«

»Strela božja!« bruhne nebrzdano Ritoper.

Hlapec odskoči, da ga ne zgrabi gospodar za ramo in ga ne strese ko prej. Uteče mu v temo in po ovinku krene nazaj k Sukiču.

»Najlepši dan v življenju, dolgo, dolgo sanjani...«

Ritoper nebrzdano zakolne. V temi ne vidi zele- nega vršička na slemenu nove hiše.

Gosposki gostje ne mislijo na odhod.

Ritoperju je v tem hipu žal, da jih je povabil. Sam hoče biti, sam, sam, da premisli in preudari vse to.

(Dalje prihodnjič.)

Drag spomin.

Davi je na okno ptička sedla:
v kljunčku zlata ji pšeničica.
Pa morda bilà ni ptičica,
morda bil je drag spomin:

Tvoja mati vedno nate čaka
in zvečer skrivaj za tabo plaka:
jô, moj sin!

Včeraj dela je pšeničko
na jesensko solnce
pa je govorila:
»Oj, ogrej pšeničko,
solnčece jesensko,
da bo boljši kruhek,
ko se vrne sin.«

Jaz pa eno zrnce
sem s prtiča vkrala,
pa sem ga prinesla
tebi za spomin.

Janez Pucelj.

Mesto sv. Antona.

Lojze Res.

V gornjeitalski ravani, pičlo uro južno od Benetk leži Padova, bogato mesto, ki skriva v svojem starem središču tri zaklade: svetišče sv. Antona, staroslavno univerzo in kapelo Scrovegni.

Komaj sled je ostala od starih časov, ko je bila Padova za Rimom največje in najbogatejše mesto v Italiji, zakaj sredi V. stoletja sta preko Alp prihrumela Alarih in Atila s svojimi tolpmi, pred katerimi so Padovančani zbežali na bližnje lagunske otoke in tam z begunci drugih požganih mest ustanovili Benetke. Šele sredi XII. stoletja se je Padova znova dvignila do svobodnega razmaha in neodvisnosti. Leta 1164 je izgnala namestnike nemških cesarjev, si določila lastno ustavo in si izbrala l. 1175 svojega prvega župana. Tisti čas se je sredi mesta dvignilo nekaj veličastnih stavb (mestna palača 1218); ustanovila se je univerza (1222) in se je sredi krvavih strankarskih bojov ter sirove mesenosti dvignil glas Frančiškovega učenca, Antona, čudodelnika, zaščitnika vseh zatirancev, blagovestnika ljubezni in usmiljenja. A Padova je kmalu predrago plačala svojo svobodo; l. 1237 je udarila nanjo tiranska pest cesarskega namestnika Ecelina in jo tiščala v krvi in sužnosti do l. 1256. Zasijala je nato nova doba svobode in moči, znanstvenega in umetnostnega razmaha, ko so hiteli v Padovo studentje vseh narodnosti — od Slovencev do Litvancev, od Hrvatov do Holandcev — in črpali široko znanje na sloviti univerzi; doba, ko se je pričelo dvigati veličastno svetišče sv. Antonu, ko je Giotto poslikal kapelo degli Scrovegni in je Dante iskal zavetja pri padovanskih prijateljih.

Leta 1318 so zagospodovali nad Padovo gospodje iz Carrare in pod njimi je Padova dosegla vrhunec svoje slave in postala eno prvih središč italijanske kulture. Od vseh strani so hiteli učenjaki, da zasedejo najvažnejše stolice na vseučilišču, ki se je razvilo v najvažnejše ognjišče evropske kulture; prihajali so najodličnejši umetniki, da okrasé mesto z nesmrtnimi deli, končno si je Francesco Petrarca izbral Padovo za počitek po nemirnem romanju in je iz svoje samotne hišice v Arqua razglasil v svet novo besedo duševnega preropenja: humanizem. A moč carrarskih gospodov je vrgla senco na Benetke, ki so sklenile razbiti njih oblast. Borba je bila ljuta in kratka; leta 1405 je rdeča zastava z beneškim levom zaplapolala na padovanskem obzidju in Padova, združena z Benetkami, je zginila s političnega torišča, da deli odslej vso usodo s »kraljico morja« vse do l. 1797, ko so jo zasedle francoske čete Napoleona in jo izročile komaj leto pozneje Avstriji. Toda plemeniti meščani

so se, razen par neizogibnih izdajic, le navidezno vdali črnožoltemu suženjstvu; vedeli so, da ljudstva, ki je sebi zvesto, ni mogoče zatreti ne s silo ne z zvižajo, in tudi zanje je prišla ura odrešenja, ko je Padova po sijajnem plebiscitu l. 1866 postala neločljiv del mlade italijanske kraljevine.

Izmed najslavnejših, za bolonjsko najstarejša univerza v Italiji je padovanska. Ustanovljena je bila l. 1222 kot svobodno udruženje v svobodni občini, ki je čuvala nad njo z materinskim očesom. Spočetka ni imela lastnega sedeža; profesorji so poučevali v svojih stanovanjih ali pa v najetih sobah. Šele sredi XIV. stoletja je dobila juridična fakulteta svojo streho in konec XV. stoletja so sezidali palačo za vse oddelke s prelepim dvoriščem v grškem slogu z dvema hodnikoma, katerih stene so vse posejane z grbi studentov in s kipi slavnih učiteljev, med katerimi sta bila Albertus Magnus, učitelj sv. Tomaža Akvinskega, in Galileo Galilei. Zadnja leta poseča zopet mnogo Slovencev iz Julijske Krajine padovansko vseučilišče, na katerem je bila letos ustanovljena prva redna stolica za slavistiko v Italiji in poverjena prof. Maverju, ki si je v kratkem času znal pridobiti ugled tudi izven Italije.

Na prostoru nekdanjega rimskega amfiteatra je v prvih letih XIV. stoletja sezidal Henrik Scrovegni lepo cerkev v romanskem slogu in jo posvetil Marijinemu oznanjenju. Vso notranjščino je poslikal na presno veliki Florentinec Giotto v najzrelejšem razmahu svojih umetniških sil. V veličastnih slikah nam je podal dramo človeškega odrešenja od trenutka, ko je bil sv. Joahim pregnan iz templja, do rojstva Marijinega, od oznanjenja do Golgote ter od prihoda sv. Duha do poslednje sodbe. Tako hrani Padova v tem svetišču najmonumentalnejše slikarsko delo XIV. stoletja.

A našemu narodu, ki je poromal v svetem letu v Rim, je ostala v posebnem spominu bazilika sv. Antona čudodelnika, ki so jo pričeli zidati takoj po svetnikovi smrti (1231) in dokončali šele konec XIV. stoletja. V romanskem slogu z gotičnimi oblikami in s šestimi kupolami, med katerimi se vijejo vitki zvoniki kot minareti, spada ta cerkev med najslovitije v Italiji. Notranjost je okrasila umetnost šestih stoletij, a bila je renesanca, ki ji je vtisnila najizrazitejši obraz povsod: po oltarjih, na grobovih, svečnikih, kipih, slikah in v posameznih kapelicah. Posebno bogata je kapela, ki se dviga nad oltarjem, kjer je pokopan sv. Anton. To bajno, skoro prerazkošno lepoto razsvetljuje nešteto večnih luči, nešteto dragocenih darov in posvetilnih src pa priča o zvesti pomoči ljudskega svetnika v vseh bridkosti srca in

v trpljenju telesa. Med najlepše umetnine tega sve-tišča pa spada glavni oltar, delo kiparja Donatella: Pietà in dvanajst angelčkov, ki pojo večno pesem mladosti, a na sredi prelepi križ, vir večnega živ-ljenja. — Takoj na desno ob izhodu bazilike se dviga na preprostem podstavku konj z jezdecem: spomenik

sv. Filipa in Jakoba iz XIII. stoletja, s kupolo, ki jo je poslikal Mantegna; dalje cerkev sv. Justine s sliko-vito notranjščino in osmimi kupolami in še več drugih. Od posvetnih stavb je najznamenitejša palača pra-vice («Il salone») še iz srede XII. stoletja, nad ka-tero je l. 1306 Giovanni degli Eremitani razpel streho

Padova: Mantegnaova slika v eremitanski cerkvi: Sv. Jakoba obsodijo na smrt.

beneškega vojskovodje Erazma da Narni, po domače »Gattamelata«. Postavil ga je l. 1453 Donatello in ustvaril z njim prvi in najlepši spomenik italijanske renesance.

Še je mnogo drugih cerkva v Padovi, ki jih lju-bitelj umetnosti prav lahko najde: stolnica, za katero je narisal načrt Michelangelo; eremitanska cerkev

v obliki podladja, za tedanje čase izredno drzno in čudovito delo.

Med vsemi temi — razen bazilike sv. Antona — napol skritimi umetniškimi stavbami in spomeniki vre moderno trgovsko življenje Padove, ki je postala v zadnjih desetletjih zelo važno industrijsko središče vzhodne padanske ravani.

Gospa Mica.

Ivan Vuk.

5.

In glejte, kar ni bilo mogoče v Trioglovi, ne v fari šentmartinski, da celo v »vrhovskih« Mačkovcih ne, se je pa zgodilo na Muropolju, na »pragu« Ljutomera. — Gospodični Mici je ugajal Hijeronim Kecmec, pa tudi on je vedno pogledoval v njen zametasti obraz v okviru bogatih las. Vse so ga zametavale, gosposka ženska ga pa cení.

Sicer nista med vožnjo spregovorila prav nič posebnega, a v srcu sta čutila oba veličino trenutka.

Ko se je odpeljal, je gospodična Mica še dolgo stala na pragu in gledala za njim.

»Bogatec bo ta Hijeronim. Ni sicer prikupljivo ime in tudi sam ni prav nič prikupljiv, a kaj zato! Saj prikupljiv pravzaprav ni nobeden. Nagledala sem se jih. Zato mi je že vseeno. In če je tisto ime še ovenčano z vencem bogastva, se že privadim... V Trioglovi je doma?... Jutri pogledam v zemljiško knjigo — oficijal mi gotovo pokaže — in potem, če je vse v redu... naj se zgodi v božjem imenu!«

S tem kratkim in jedrnatim sklepom se je gospodična Mica ozrla po gostilni, kakor da se že poslavlja.

A Kecmec?

Niti takrat ni bil tako vesel, ko mu je stari Marjan obljubil svojo Zorko.

»To je ženska!... Pje, Rêmož?!... To bi te gledalil!«

In spomnil se je, da ga je zavrgla Lizika Jukeševa, česar ni mogel preboleti.

»Prešernost želarska! To boš gledala!«

Od tega dne je Kecmec pogosto zapregel koleselj in se odpeljal. Kam, ni povedal. Vračal se je vedno boljše volje. Vaščanke so stikale glave.

»Ali je začel zapravljeti«, so govorile, »od jeze, ker se ne more oženiti? Rado se pripeti, da iz »škrtlaža«* postane zapravljivec.

Kecmec pa se ni zmenil za ves svet. Samo gospodična Mica mu je bila v mislih. Gospodarstvo sta vodila hlapec in dekla.

»Bo že bolje, ko bom imel gospodinjo,« je rekel včasih sam sebi, ko se je spomnil, da nič ne dela. »In še kakšna gospodinja!... To je ženska!... Hijeronimček' mi pravi, Hijeronimček'. Tako malo odpre usta in reče mehko, kakor da ima jezik iz samega sirovega masla: Hijeronimček'. Videti je razliko med izobraženo žensko in šentmartinskimi hempami! Odpirajo usta kakor mlad škorec in prav po skorčje kričijo: Rêmož, pje, Rêmož!... Hempel... Ali Mica, kako ona pove? Hijeronimček! Kakor med!«

* Skopuha.

Pri misli, da bo imel ženo, kakršne ni v fari šentmartinski, kaj šele v Trioglovi sami, bi bil najrajši zavriskal.

»Jukeševa bi tako približno bila,« je primerjal, »a je želarska. Mica pa je gosposka! Mislim, da je kmet tudi vreden gosposke ženske, posebno pa trioglovski! To bodo gledali!«

6.

V tistih rožnatih dneh je imel Hijeronim Kecmec čudovite sanje.

Videl je samega sebe, kako koraka po gladki cesti, sicer res nekoliko zaprašeni, a vendar ravni in odkriti.

Mnogo ljudi je šlo pred njim, pa tudi za njim so korakali. Na levo in desno je rastla trava, vsa zelena in bujna, in cvetice so se smejale. In glej, zapazil je, da so nekateri popotniki zapuščali zaprašeno cesto in stopili v travo in po njej nadaljevali svojo pot.

»Zakaj ne ostanete na cesti?« je vprašal Hijeronim Kecmec.

Človek, stopajoč s ceste v travo, je rekel:

»Ali ne vidiš prahu na cesti? Tu pa je tako zeleno in sveže! Ali te ne skele noge od trdih cestnih tal? Glej, tu je kakor na mahu. Za noge je prijetno in za oči!«

Hijeronim Kecmec je pogledal cesto, po kateri je korakal. Pogledal je na travo in cvetice. »Zares, vabljivo je tam,« je rekel. Vedno več jih je bilo, ki so zapuščali cesto. Redki so bili, ki se niso dali zvabiti.

Pa je stopil tudi Kecmec s ceste. Sam je dobro čutil, da ni hotel, a je vendarle stopil. Ko je stopil na travo, je začutil prijetno mehko pod nogami in bilo mu je veselo.

»Resnično, mehkeje je in očem prijetneje, da še srcu ugaja.«

Trava in cvetje je brisalo prah z njegovih zaprašениh nog. Zdelo se mu je, kakor da stopa po preprogah. Le časih je zadel z nogo ob krtino.

»Ravnó pa le ni,« je rekel.

»Kaj tiste krtine,« je odgovoril človek za njim. »Pazi in dvigaj noge!«

Kecmec je pazil in dvigal noge. Toda kmalu je začutil, da ga bole oči od pažnje, da ga boli v kolnih in ledjih od visokega dviganja nog. Tam daleč spredaj, sredi trave in cvetja je zapazil popotnika, ki je mahal.

»Kaj hoče tisti človek tam?«

»Ne vem,« je odgovoril sopotnik in si brisal čelo.

»Ti je vroče?« se je nasmehnil Kecmec.

»Malenkost,« je odgovoril sopotnik. »Trava in cvetje se meša med nogami.«

Človek tam spredaj je še vedno mahal. Nikdo se ni zmenil zanj.

»Nekaj kriči,« je prisluhnil Kecmec. Do njega so doletele komaj slišne besede:

»Nazaj, kdor more!«

»Zakaj?« je vprašal Kecmec.

»Zakaj?« je vprašal njegov sopotnik.

Odgovora ni bilo in nikdo se ni vrnil.

Kecmeca so jele skeleti noge.

»Ni tako prijetno, kakor je videti s cest!«

Človek, njegov sopotnik, ki mu je rekel, naj dviga noge, je molčal. Z njegovega čela je tekel znoj in često je zadel ob krtino.

»Zakaj ne dvigaš nog?«

»Saj jih,« je odvrnil. »A vendar najdejo krtine.«

»Odpočijem si,« je rekel Kecmec tiho in sedel v travo. Tudi njegov sopotnik je sedel.

Kecmec se je ozrl na cesto. Še ni bila tako daleč, da bi ne mogel razločiti popotnikov na njej. Videl jih je, kako so stopali s ceste.

Zamahnil je s klobukom.

»Nazaj! ... Ostanite na cestil ... Ni tako kakor se vam kaže!«

Človek, njegov sopotnik, ga je pogledal.

»Zakaj svariš? ... Pusti! ... Naj gredo! ...«

Kecmec je umolknil, zakaj videl je, da ga nikdo ne posluša. Samo eden je bil, ki se je ustrašil. Kecmec je videl, kako se je ustrašil. Kar skočil je nazaj na cesto, si obrisal pot s čela in globoko zavzdihnil.

»Vidiš,« je rekel sopotnik. »Ta se je vendarle rešil.«

Komaj je izgovoril, je zastokal.

»Kaj se je zgodilo?«

»Na mravljah sem sedel,« je odgovoril sopotnik. »Nisem videl mravljišča v travi in sedaj me grizejo.«

»Tudi mene«, je planil Kecmec in se otepal. »Sama nevarnost se skriva v tej zeleni travi in v cveticah.«

Ozrl se je še enkrat na cesto, na tistega človeka, ki je skočil nazaj, in zavist mu je zaključevala v srcu ...

Ko se je Hijeronim Kecmec zbudil, je široko odprl oči. Ležal je v postelji.

»Neumne sanje ... Kako se le more sanjati človeku takšna budalost!«

Vstal je in poiskal sanjsko knjigo. »Velike egipčanske« je stalo na platnicah in Beduin je bil narisana na njih.

»Radoveden sem, kaj pravijo,« je zamrmral.

Poiskal je besedo »trava«. Tam je stalo zapisano:

»Travo zeleno videti — nado v nekaj imeti.«

»To je pa res,« je pokimal zadovoljno.

Poiskal je še besedo »ljudje« in čital:

»Ljudi videti — počesčen biti.«

Kecmec se je zadovoljno nasmehnil:

»Dobre knjige so to, pametnel«

Mladika 1926.

7.

Tisto nedeljo, ko so s prižnice »vrgli« — kakor pravijo Trioglovčani oklicem — žena Hijeronima Kecmeca in nevesto Marijo Benkovič, je šlo po Trioglovi, Mačkovcih in Zajčevcih samo eno vprašanje:

»Kdo je Marija Benkovič in kakšna je?«

Kecmec je tisto nedeljo z nekakšnim škodoželjnim pomilovanjem gledal dekleta, ki so prihajala iz cerkve in se zbiral v gručah.

»Ni takšne med vami,« je pomislil in se zadovoljno muzal.

Hotel je pa tudi dejansko pokazati, da se ženi z dekletom, ki ga ne premore Trioglova in vsa fara šentmartinska. Zato morajo njen prihod na Kecmečevino pozdraviti vsi Trioglovčani, ki so kmetje, je sklenil.

In pozavčina* sta dobila navodila, koga naj vabita. Kecmec je hotel pokazati, da še ni zavrgel svoje stanovske zavesti in ponosa, čeprav je snubil nekoč želarsko hčer in čeprav ne jemlje kmetice. Zaznamoval je pozavčinoma samo tiste vaščane v vasi Trioglovi, ki so imeli konje, češ: »Pred koleselj ne moreš zapreči volov, zato takih tudi na gostijo ni treba!«

Pozavčina sta se postavila po stari prleški šegi. Oblekla sta berguše**; gladko so bile zlikane, da so se belile kot sneg. Srajca, takisto iz domačega platna, je visela čez. Na žametastem telovniku so se svetili srebrni gumbi. Za klobuke z ozkimi krajevci sta pripela dolge, raznobarvne svilene trakove, da so se malone vlekli po tleh in opletali okrog njiju. Na rame sta si pripela pisane robce. Škornji, nagubani v gležnjih kakor meh harmonike, so se svetili in škripali. Vsak je imel dolgo, pastirsko palico. Na vrhu sta bila pritrjena velika šopka. Pod šopkom nevestinega pozavčina je bila na palici ježeva koža. Ženinov pozavčin je imel trobento in ob vsakem boku leseno čutaro. V eni je bil jesih, v drugi proso. Nevestin pa je udarjal na bobenček in nosil čutaro z vinom.

Kogar sta srečala, vsakega sta pogostila, kakor je želel.

»Pje, gostüvanje bo. Ali hočeš piti?« je pozdravljaj ženinov pozavčin.

»Ali imata kaj?« je bil odgovor.

»Imava. Vsega imava, česar ti duša poželi. Nevestin smeh, žensko jezo in babjo kašo.«

Moral je izbirati. Na katero čutaro je pokazal, tisto je dobil, da pije. Ogorčeno je pljuval, če je potegnil jesih, prav kisel, da so se mu zasolzile oči.

* Po starem običaju so v Trioglovi vabili na gostijo, takozvano »gostüvanje«, določeni »pozavčini«, eden od ženinove, drugi od nevestine strani, in to s posebnim obredom, ki je pa skoraj za vsako faro v Prlekiji drugačen.

** Široke, bele hlače iz domačega platna, dolge tri dlani čez kolena.

Pozavčina sta ga tolažila, da ni nič hudega, samo »žensko jezo« je izbral pomotoma!

Kdor si je izbral »babjo kašo«, se ni mogel dovolj nakašljati, zakaj proso se mu je zaletelo tja nekam do pljuč.

»Zakaj pa izbiraš babjo kašo,« sta mu rekla, »ko imaš še dobre zobe?«

Kdor pa je izbral »nevestin smeh«, ga je moral tudi izpiti in ju odvesti do prve gostilne. Tam sta pozavčina na njegov račun napolnila čutaro in pomočila tudi svoja grla. Pripovedovala sta mu o dobrotah zakonskega stanu tako na dolgo in na široko, da je moral obljubiti, pa naj je bil oženjen ali ne, da se takoj oženi, če bo le mogoče.

Ako sta videla, da bo treba srečati že omoženo žensko, je ženinov pozavčin trobental, da tako prežene nesrečo bodočemu paru. Ako pa je bila še dekle, sta jo ustavila in nevestin pozavčin jo je poprosil, naj mu nekoliko trdneje priveže šopek na palici.

»Razmajal se je, pa se bojim, da ga izgubim.«

»Sam ga priveži,« je odgovorila.

»Saj vidiš, da ne morem. V eni roki držim palico, v drugi pa boben. Daj, zveži in stori dobro delo siromaku pozavčinu.«

Naredil je tako žalosten obraz, da je dekle prijelo za šopek, da ga trdneje priveže.

Ali skrita ježevo koža jo je zbodla. Zavriskala je: »Šentani dedec!« in oślinila rano.

»Kaj pa je?« se je ustrašil pozavčin. »Kaj že čreva gredo?«

Ženinov pozavčin jo je pa tolažil:

»Nič ni, dekle. Samo zakonski stan te je zbedel. Zato se čuvaj njegovega žela, čeprav je sedmi svetí zakrament, vendar prav rad zbode.«

Ako se je okrog pozavčinov zbralo več ljudi, kar je navadno bilo v krčmi, je potegnil eden iz žepa zmečkan papir, ga razgrnil in slovesno spregovoril:

»Oznanilo.« Malo je utihnil, pogledal po ljudeh in nadaljeval: »Od Hijeronima Kecmeca smo poslani, da razglasimo vam in vsem veliko novico: Ženi se. Gostüvanje pripravlja, katerega bomo slavili čez štirinajst dni po solnčnem mrku. Kdor pride, naj prinese s seboj trde mošnje, glasne gute,* urne pete in prazne želodce. Poslali smo dvajset lovcev na lov. Ustrelili so zajca, ki pa je padel na volka, volk pa na srno, srna pa na prešička, prešiček pa v skledo. Projnik** se že praži v skledi. Debelo slanino ima, kakor nohet. Pa še tri lovce smo poslali, da zverino prinesejo. Eden je slep, drugi je plantav,*** tretji pa drugače nič ne vidi. Tisti slepi bo streljal, plantavi bo lovil, tisti pa, ki nič ne vidi, bo nosil. Ščavnica je pogorela, imeli bomo pečene ribe. Takšno bo to naše gostüvanje. Pa to še ni nič. Tri polovnjake smo zvalili na klop pri peči in z ve-

* Golt, grlo.

** Mlad prešiček, ki ga pečejo s slanino vred.

*** Hrom.

dricama* si bomo zajemali, iz naprstnikov pa pili. Zato si naj vsak še enega prinese s seboj, da jih ne bo premalo, ko bomo trkali.«

Ko sta se pozavčina bližala hiši, kjer sta morala vabiti, sta korakala kakor vojaka, trobentajoč, žvenkljajoč in bobnajoč, da je bežala mačka s povzdignjenim repom pod svisli, kokoši z glasnim kokodajskanjem v bližnjo rž. Pes pa je tulil kakor zbesnel.

Ko sta stopila v sobo, sta obstala pri vratih, se odkrila in rekla:

»Hvaljen bodi Jezus!«

»Amen,« so odgovorili domači, ki so se vsi zbrali.

»Ali sva prišla prav?«

»Kam sta namenjena?«

»Kjer nama ponudijo stol, da si odpočijeva od dolge poti, in nama napolnijo čutaro z ‚nevestinim smehom‘. Zakaj, pisano je: ‚Karkoli boste storili enemu od naju obeh, ste obema storili.«

»Odkod daleč gre vajina pot?«

»Iz hiše, kjer pletejo vence, pretakajo vino in se cvre puran.«

Gospodar je primaknil stol.

»Dobro nam došla. Ti pa, mati, poglej, če ne sedi na tünjki** maček!«

Pozavčina sta sedla za mizo. Gospodinja je prinesla klobas in vina.

Gospodar je natočil in dejal:

»Pokrepčajta se in, ker sta hodila po svetu, povejta, kaj sta videla lepega!«

Ženinov pozavčin je izpraznil kozarec in pripovedoval: »V vasi stoji kmetija, trdna kot hrast in stara kot hrast. Ali želodov ne rodi, ker ni hrast, nego kmetija brez gospodinje. Gospodar jo je iskal, kakor da je igla, in ker ni igla, nego dekle, jo je našel. In želi, naj bi jo privedli v njegovo hišo. Zato je rekel, naj grem po cesti naravnost, in ko zagledam drugo takšno hišo, kakor je njegova, naj rečem vsem, ki v njej prebivajo: ‚Napekel sem gibanic, napražil puranov, odrl tele, zaklal vola in pripravil projnik. Dva polovnjaka sem dal na pipo. Bosmani*** so v vencih in potice se smejejo. Zato prinesite s seboj svoje želodce in pridite, da mi pomorete pripeljati v hišo gospodinjo, ki že tri tedne hodi, pa ne more priti. Jaz pa več čakati ne utegnem! In še je rekel: ‚To bodi znak: napolnijo ti čutaro z nevestinim smehom. In ko se to zgodi, vedi, da so se me usmilili. Tedaj jim reci v mojem imenu: Dobrodošli vsi, ki v tej hiši prebivate in v hlevih mukate in v svinjakihi krulite in na gumni kokodakate!«

Nevestin pozavčin je izpil kozarec do dna in rekel: »Poglejte šopek na moji pastirski palici! Pritrdila mi ga je mlada zarja jutranja, ki je iskala, koga bi ozarila. Našla ga je, meni pa zapovedala: ‚Naj te

* Vedro — posoda iz lesa, v kateri se nosi voda.

** Lesena kad, kamor shranjujejo zaseko (mast) in meso čez leto.

*** Posebno pečen in okrašen kruh.

vodi ta šopek naprej po cesti. Ko prideš do hiše, kjer bodo cvetele enake rože, vstopi in reci vsem, ki v njej prebivajo: Spletla sem venec iz lilij in rožmarina in ga dala na glavo. Lahek je, a vendar ga sama ne morem sneti. Naj pridejo vsi, da me popeljejo k tistemu, ki je tako močan, da vzame venec z moje glave.' In še je rekla: 'To bodi znak: privežejo ti drug šopek na pastirsko palico. In ko se to zgodi, vedi, da so mi prijazni. Tedaj jim reci v mojem imenu: Dobrodošli vsi, ki v tej hiši prebivate in v hlevih mukate in v svinjakih krulite in na gumni kokodajsate.'«

Ko sta se pozavčina okrepčala in se napridigovala, so jima napolnili čutaro z »nevestinim smehom« in privezali šopek na palico. Nato sta odšla s troben-tanjem in bobnanjem, kakor sta prišla.

8.

Mrzlično so se pripravljali v vsaki povabljeni hiši, od vseh strani so pošiljali povabljeni Kecmecu perutnino, jajca, vino, moko... To bo gostüvanje, kakršnega še ni bilo! Saj se ženi Kecmec, črnjohl Barvali so koleseljne, snažili konjske oprave...

Bodoča gospodinja na Kecmečevini mora na prvi pogled spoznati, da Trioglova ni karsibodi in kdor-sibodi, nego kmečka vas. Na prvi pogled mora videti, kateri od njih je trdnejši izmed trdnih.

Pletli so vence. Sleherni koleselj in voz mora biti opleten kakor za premicijo.* Šivilje pa so šivale dan in noč.

Ker so ta čas cvetele lilije, so okrasili koleselj, v katerega sede ženin s svati, a nazaj grede z nevesto, s samimi belimi lilijami.

Ko je razlilo solnce jutranjo svetlobo po trioglov-skih strehah, so stali vozovi že pripravljani, vsi ovenčani z venci in zastavicami. Konji v bleščečih se opremah so rezgetali in potresali s trakovi, ki so jim bili vpleteni v grive, da je pošumeval suhi, tenki papir.

Ko je dal starešina znamenje, so jeli zasedati vozove. S poticami, mesom, klobasami, hrenom in polnimi steklenicami vina obložene mize so osamele. Zajutrek je končan in treba je bilo iti.

Gostje so se žurili. Vsak je hitel, kakor bi se bal, da ga puste doma.

Prvi voz, ovenčan z bršljanom in smrečjem, poln majhnih zastavic, je zasedla godba na pihala — osem mož — z velikim in malim bobnom.

Konji so prhali in potresali z uzdami. Starešina je dal znamenje:

»V božjem imenu — naprej!«

Zgenil se je prvi voz. Godba je zaigrala. Zvoki so ostajali za brzečim vozom. Zgenil se je drugi... tretji... deseti... petnajsti... In poletelo je po beli, z jutrom napojeni cesti veselo in svečano.

»Ne vozite prehitro, da se konji ne pokrijejo s peno,« je zaklical starešina.

Vozovi so tekli zdržema, nalahno, in travniki so bežali mimo njih, vsi rosní, bleščeči se v jutranjih žarkih solnca. V valovečem žitu pa je klicala prepelica: »Pit pojdem, pit pojdem...«

Ali nikdo je ni poslušal in povabil. Niti se ni nikdo ozrl za fazani, bežečimi s polja v gozd. Vse misli gostov so bile zaposlene z enim in istim vprašanjem: »Kakšna je nevesta Hijeronima Kecmeca!«

Zdelo se je, da se je celo konj lotila radovednost, zakaj lahna voznja se je bolj in bolj izpreminjala v dirko. Konji so potresali z grivami, šumeli s papirnatimi trakovi, nosili glave na vzdignjenih vratovih in njih tenke noge so udarjale ob tla hitreje in hitreje.

Ob cesti v vaseh, skozi katere so se peljali, so jih z jerbasi pričakovali otroci. Gostje so jim metali krajcarje in potice. Zunaj vasi, na obcestni jablani, se je gugala pletenica. V njej je sedel otrok približno treh let, boječ in malone na jok se držeč. Godba je drevila mimo njega.

Starešina se je obrnil k materi starešinki:

»Glej, mati starešinka! Jablana je rodila.«

»Ustavi,« je rekla mati starešinka.

Koleselj se je ustavil.

Mati starešinka je napolnila pletenico s poticami, oče starešina pa je otroku stisnil goldinar.

»Dobro so se domislili,« je rekel veselo. »Kakor štorcklja v gnezdu, tako sedi...«

A koleselj je že tekel za drugimi.

»Bog ve, če bo štorcklja kdaj v Kecmečevini,« je rekla mati starešinka.

»Kaj ne greš na gostijo,« se je namuzal oče starešina. »Glej jo no...«

Ko so se ustavili vozovi pred nevestinim domom, »Gostilno na pragu«, so se moški spomnili, da so ondi že pili. Niso se pa mogli domisliti, kakšna in kaj bi naj bila nevesta, če je tu doma.

Godba, starešina, ženin in svatevca s svatevč-jakom so izstopili. Ostali so bili v vozovih. Vse se je zazrlo v vrata, pričakujoč, da se odpro in se prikaže nevesta.

Ali vrata so molčala in v oknih se ni zgenilo.

Potrkali so na vrata.

»Kdo je?« se je odzval glas.

»Ljudje, ki so prišli od daleč kakor trije modri.«

»Koga pa iščete?«

»Zvezdo, ki je obsijala našega sovaščana, ki pa je nam, nevrednim, še nepoznana.«

»Kaj hoče z njo?«

»Zaželel si jo je, da bi mu svetila v njegovi hiši. In prišli smo, da jo najdemo.«

»Zakaj je torej ne iščete?«

»Odprite nam in mi jo najdemo.«

»Ali je tukaj?«

»Znamenja kažejo, da je tukaj.«

* Nova maša.

»Kakšna znamenja?«
 »Konji so se ustavili in nočejo dalje.«
 »V hiši je mnogo zvezd. Konji so se zmotili.«
 »Odprite, da se prepričamo.«
 »A kaj storite, če je zvezda tukaj?«
 »Odpeljemo jo.«
 »Ali bo hotela iti?«
 »Ponudimo ji darove.«
 »Kakšne?«
 »Bogastvo.«
 »To je ne premami. Ona sama je bogastvo.«
 »Srečo.«
 »Ona sama je sreča.«
 »Ljubezen.«
 »Kakšna je tista ljubezen?«
 »Ljubezen moža, požrtvovalna in kakor solnce.«
 »Solnce žge in človeku pada pot s čela.«
 »Solnce poljublja. Ono je življenje. Žge le tistega, ki ga ne zna ceniti. Zato odprite, da se zvezda in solnce poljubita.«

Na vozu stoječi so se smejali.

»Zares solnce,« so mislili in gledali na Kecmeca, ki je stal poleg starešine in se smehljaj.

Vrata so zaškripala.

»Vzemite torej zvezdo, ki jo iščete.«

Na pragu se je pojavila ženska srednjih let, norčavo oblečena.

»Ta bo za muzikante, da jim sveti pri notah,« se je odrezal starešina.

Muzikantje so jo obkolili in naravnali svoja pihala kakor rila vanjo.

Na prag je stopila druga, mlajša, z vencem v laseh.

Med gosti je zašumelo. Stegovali so vratove.

»To je!«

Starešina je pogledal ženina. Ženin je zmajal z glavo.

»Prelepa je,« so se oddehnili na vozovih.

Glas v hiši pa je rekel:

»Vzemite zvezdo, da sveti ženinu.«

Starešina je odvrnil:

»Svetila bo drugemu, ko napoči njen čas. Vendar jo vzamemo za družico.«

Svatevca sta stopila k svatevki in svatevčjaku.

Tedaj pa je stopila na prag nevesta.

Na krožniku je držala kozarec vina, čez katerega je bila položena vejica rožmarina. Njena obleka, vsa bela, je učinkovala na goste, da so od presenečenja

zamrli. Mirtov venec v laseh je vztrepetal. Njene oči so bežale po vozovih.

Z mehkim, razločnim glasom je izpregovorila:

»Pozdravljen, ženin moj! Pozdravljeni, gostje! Kozarec čistega vina sprejmi, ženin moj, iz mojih rok, da se uveriš, kako čista je moja ljubezen. Veja rožmarinova bodi znak moje zvestobe in pokorne žene tvoje!«

Kecmec se je približal, namočil ustnice v vinu in, zatikaje rožmarinovo vejico v gumbnico, govoril odzdrav, katerega pa gostje niti poslušali niso. Opomogli so se od začudenja in v obeh vseh je bilo samo eno vprašanje:

»Kaj pa hoče Kecmec s to gospo na Kecmečevini? Ali jo postavi v oltar?«

Nevesta pa se je, kakor bi poznala njih misli in šepete, nasmehnila zaničljivo.

Še hitreje, nego k nevesti, so se odpeljali gostje iz cerkve na ženinov dom. Vsaj zdelo se jim je, da hitreje, zakaj vsak voz zase je bil torišče razpravljanja, čigar središče je bil ženin Kecmec in njegova nevesta.

»Kakor da sedi noč poleg belega dne.«

»Kakor zakleta princesa iz pravljic.«

»Samo on ni podoben vitezu.«

»Drug drugega sta rešila,« je rekel nekdo zlobno.

»Mehke roke in trdi žulj, kako bosta hodila skupaj, da ne bo bolelo?«

»Žulj se bo zmehčal ob mehkih rokah.«

»Ali pa na mehke roke sede žulj.«

Pred Kecmečevino so se vozovi ustavili. Ko je stopil Kecmec z voza, je pustil nevesto in stopil h kmetu Branovleku, ki ga je vozil. Njegova natura ni vzdržala. Sunil ga je lokavo s komolcem:

»Pje, Branovlek, ali kaj slišiš, kako mi je toplo?«

Kmet Branovlek, hudomušnež, je dvignil goste obrvi in izbuljil šegavo oči:

»Pje, Rëmož, ti si sakramenski človek... Kje si jo dobil?«

Kecmec se je nasmejaj, sunil zopet Branovleka s komolcem in stopil za nevesto, ki se je ustavila, da sprejme kruh in sol in vrže iz rešeta pšenico vznak, preden stopi v novi dom kot gospodinja.

Tako je prišla natararica iz »Gostilne na pragu« na kmetijo Kecmečevih v Trioglovi.

(Konec prihodnjic.)

Noč pred okni.

Dež rosi na črni kostanj,
 luč iz sobe ga obseva
 plaha, dobra in prijazna;
 ulica je temna, prazna;

eno okno le nasproti
 mi žari. Nekdo sameva.
 Ah, mogoče kakor jaz
 čaka tiste polnoči,

ki izbriše raz obraz
 vse spoznanje grenkih dni
 in v jesenski, sivi čas
 trudno dušo potopi.

Srečko Kosovel.

Pregled slovenske umetnosti.

Viktor Steska.

Wolfova doba.

Wolf je imel lepe zmožnosti in je svoje darove tudi pridno uporabljal, zlasti v mlajših letih. Pozneje, ko so mu bila ranjena krila, je njegova marljivost opešala. Napredoval pa je neprenehoma do zadnjega časa, ko so mu jele moči pojemati.

Bil je dober risar, pa tudi dober kolorist. V perspektivi so ga tovariši zelo cenili. Res so na njegovih slikah svodi, kolonade in templji dobro uprizorjeni. V začetku je sicer imel drug vzor, delal je podolgaste obraze, štirivoglato čelo, večinoma gladko počesane lase, kolorit je bil nenavaden. Župnik Blaž Potočnik, ki je pogostoma obiskal Tomca in Wolfa, ga je glede obrazov večkrat opominjal. Wolf se ni rad vdal, marveč je sedito branil svoje nazore. Naposled pa se je vendar uklonil in začel delati lepše obraze, zlasti lične in prikupne angelske glavice.

Pri svojih kompozicijah se je često ravnal po tujih vzorcih, zlasti po romantikih. V začetku mu je Schnorrova biblija dobro služila, pa tudi spomini na Benetke so mu prav hodili. Kolikokrat je porabil gornjo polovico Tizianove Assunte, zlasti Boga Očeta! Sv. Martina na pročelju župne cerkve v Šmartinu pri Kranju je deloma modeliral po Kaulbachovi sliki: Razdejanje Jeruzalema. Na freskah v Vipavi se je nekoliko oziral na Tiepola, sliko za Šent Rupert je posnel po podobarju Josipu Knablu (1819 do 1881), sv. Jurija v Stari Loki po Fernkornu. Poleg Schnorra, Overbecka, Steileja in Führicha je cenil tudi Arya Schefferja (1795 do 1858).

Kadar je imel mnogo dela, je moral hiteti in zato ni mogel vsega sam komponirati, ampak je posnemal vsaj posamezne oddelke. Trudil pa se je, da je delo vestno in okusno izvršil. Risanje je pravilno, barve prijetne in svetle, prostor primerno izrabljen. Ubravnost barv je povsod strogo poudarjal. Do l. 1872 je navadno vsako sliko sivo v sivo slikal, potem šele prebarval. Pozneje je to tehniko opustil. Modelov, žal, navadno ni rabil, bodi zato, ker so predragi, bodi, ker je bil mnenja, da mora slikar modele vedno studirati, tudi na cesti. Včasih jih je pa vendar rabil. Nekoč je slikal Brezmadežno in ni vedel, kako bi naslikal roko, zato se je dal sam fotografirati v takem položaju, da mu je mogla služiti roka za vzorec.

Prikupne so Wolfove oljnate slike; večjo slavo si je pa pridobil s freskami. Začetkoma je slikal bolj trdo (znamenje na Dobrovi, v Šiški), polagoma pa bolj uglajeno in živahneje. Pri freskah je zamudil včasih pravi čas. Zidar mu je pripravil potrebno ploskev; Wolf je prišel pogledat, se obrnil in odšel, češ, da je omet še premoker in da je treba še nekoliko počakati. Ko se je povrnil, je bil omet že presuh. Tudi je v ometu

preveč peska in premalo apna, zato se take freske ne morejo dolgo ohraniti.

Wolf ni bil hiter delavec. Pogostoma je tožil, da ni za delo razpoložen, kar je umljivo radi njegovih srčnih bridkosti. Hitro in dobro dela le zdrav in vesel delavec. Ker je bilo delo navadno vezano na določen čas, je moral zadnje trenutke zelo hiteti, da je mogel delo dovršiti. Da pa taka naglica ne koristi delu, je pač lahko umeti.

Tudi se ne sme vsako delo, ki je prišlo iz njegove delavnice, njemu prištevati. Dostikrat ga je nujno delo prisililo delati s pomočniki, mnogokrat pa tudi delo samo zaradi svoje enoličnosti. Terjati, da bi bil Wolf vse križeve pote, kolikor jih je imel naročenih, naslikal sam, bi bilo otročje, sodi Janez Šubic.⁴

Velik vpliv je imel Wolf na sodobno domače slikarstvo. Ko bi se prav ne bilo ohranilo nobeno njegovo delo, bi vendar živel v delih

svojih učencev, ki so ga vsi zelo cenili kot veččaka.

Njegovi neposredni učenci so bili: Miroslav Tomc, Janez in Jurij Šubic, Simon Ogrin, Anton Ažbe in deloma Ludovik Grilc.

Janez Wolf: Sv. Janez Evang. (Ribnica.)

Miroslav Tomc.

Miroslav Tomc je bil rojen v Šent Vidu nad Ljubljano dne 15. marca 1850 kot sin podobarja Mateja Tomca, pri katerem je Wolf stanoval. Miroslav sam piše: »Tri leta sem bil njegov (Wolfov) učenec, in sicer

⁴ Glej: Viktor Steska, Slikar Janez Wolf, 1910, str. 1—121. — Dom in svet, 1910. — Slovenec, 24. decembra 1925. — Ljubljanski Zvon, 1885, 55. — Kres, 1885, 64. — Slovan, 1885, 12. — Slovenec, 1884, 13. decembra. — Slov. Narod, 1884, 16. dec. — Dr. C. Wurzbach, Biographisches Lexikon d. K. Ö., XXVII., 292—294.

prvi, pozneje se mi je pridružil tudi Janez Šubic. Jaz sem posnemal Wolfa bolj v natančnem risanju, Šubic ga je pa v koloritu še prekosil. Če sem podoba naslikal in mislil, da je kdo ve kako lepa, pa je prišel Wolf, vzel čopič iz mojih rok in brez usmiljenja oral po sliki sem in tja, da sama sebi ni bila podobna. Dajal mi je izvrstne nauke o slikarstvu, ki mi bodo vodilo vse življenje. Ko je videl, da sem ves poparjen, mi je rekel: „Kaj ti pomaga, če ti rečem: prav dobro si naredil sliko. Koliko se boš naučil, če te bom hvalil?“⁵

Leta 1872 je šel Miroslav v Monakovo, da bi se nadalje izobrazil. Ko se je vrnil, je doma slikal. Ob enem je bil tudi več let organist in pevovodja. Naslikal je leta 1871 malo sliko Marijino kronanje za Ježico, l. 1872, križev pot za Štango in Preddvor, l. 1879 za Presko in l. 1884 za Šent Vid nad Ljubljano. Za cerkev sv. Krištofa v Ljubljani je napravil podobo Kristusa s štirimi evangelisti l. 1872 in sv. Janeza Nepomuka l. 1873, za Dravljne sliko Marijinega vnebovzvetja l. 1873 in sv. Kozma in Damijana, za Štango Križanega, za Poljane v Istri sv. Petra l. 1874, za Tomačevo sv. Marjeto, za Bled bandersko sliko s sv. Antonom puščavnikom na eni, s sv. Valentinom in Rokom na drugi strani. Njegovi hčeri hranita sliko Marije Pomagaj iz l. 1876 in njegov lastni portret iz l. 1887. Leta 1889 je podaril sliki Jezusovega in Marijinega Srca Jeranovi dijaški kuhinji.⁶

Umrl je v Šent Vidu 7. novembra 1894.⁷

Janez Šubic.

Janez Šubic⁸ se je porodil 26. oktobra 1850 v Poljanah nad Škofjo Loko. Oče mu je bil podobar Štefan Šubic, mati Ana rojena Kisovec. Janez je pohajal najprej domačo šolo, potem normalko v Ljubljani. Tudi na gimnaziji je bil l. 1862 in 1863. Zaradi slabega zdravja je v drugem polletju 1863 zapustil gimnazijo in se povrnil k očetu. Ko je okreval, je pomagal očetu pri raznih opravkih doma in po cerkvah. Ko se je doma nekoliko izučil, ga je oče odvedel k svojemu prijatelju Wolfu v Šent Vid. Tu naj bi se Janez izuril za slikarja.

Wolf je mladeniča z veseljem sprejel in ga začel skrbno in premišljeno poučevati v vseh slikarju potrebnih strokah: o slogih, o perspektivi, o barvah, o umetnostni zgodovini, pa tudi splošno o leposlovju. Pogostoma sta sedela skupaj pozno v noč in se menila o teh predmetih. Učenec je največ slikal po lesorezih iz biblije Julija Schnorra, n. pr. jezdece iz skrivnega razodetja in kamenjanje sv. Štefana; obe sliki se nahajata v župni cerkvi v Poljanah. Pri Wolfu je ostal

Janez Šubic do svojega odhoda v Benetke l. 1871. Po Wolfovi smrti je pisal 6. januarja 1885 o svojem bivanju pri Wolfu: »Kot učitelj je bil pravi vzor. Z nenavadno ljubeznijo in z velikim veseljem je poučeval; z malo, a tehtnimi besedami se je vedel izraziti; sebičnosti ni poznal; največje veselje mu je bilo, če je videl uspeh svojega truda. Kot obče izobražen umetnik si ni staval malega cilja ter je pri svojem pouku spajal tehniko z visokimi vzori. Ta zmožnost in umetniška dela so brezdvomno vzrok nenavadnega vpliva na nas. Z menoj je govoril vedno odkritosrčno; izobrazil me je na vse strani ter mi včasih dejal: Sina nimam; vse, kar bi storil zanj, z vsem tem hočem pomagati tebi; le porabi dobro vse to. Tak je bil z menoj. Seveda sem bil še premlad, da bi razumel vse, kar sem videl in slišal; marsikaj mi je postalo jasno šele pozneje, ali neizbrisljiv vtis in prepričanje mi je ostalo do danes, kakor sem ga imel takrat: Wolf mi je bil v pravem pomenu umetnik in vzor moža. — — —

Žalostna istina pa je, da se je Wolf od leta do leta bolj zanemaril. Mnogo sem ob takih prilikah pretrpel — kako je zabredel mož, kateri mi je bil vzor v mladosti in mi kot tak ostal v spominu.«

Pri Wolfu je slikal Janez Šubic l. 1870 dve veliki oltarni sliki po naročilu škofa Janeza Mraka za neko cerkev v Minnesoti v Sev. Ameriki. Škof Mrak se je na povratku z vatikanskega koncila mudil nekaj časa na svojem domu v Hotavljah pri Poljanah ter je vzel sliki (200×130 cm) s seboj. Jurij Šubic je sliki ocenil: »Kolorit jima je bil srečno pogojen in risba precej pravilna.«

Leta 1870 je slikal tri mesece na Brezovici¹⁰ in je poslikal svetišče s prizori iz življenja sv. Antona puščavnika; precej nato je poslikal svetišče in ladjo podružnice Sv. Duha v Vnanjih gorica ter napravil z očetom božji grob.¹¹

(Dalje prihodnjič.)

Janez Šubic: Sv. Peter v podružnici sv. Volbenka pri Šk. Loku.

⁵ V. Steska, Slikar Janez Wolf, str. 53.

⁶ Zgodnja Danica, 1889, 135.

⁷ Ljubitelj krščanske umetnosti, 1914, 16.

⁸ Dom in svet, 1892, 145, 191, 193, 241. — Ljubljanski Zvon, 1885, 55, 317, 764. — Slovan, 1886, 225, 242.

⁹ V. Steska, Slikar Janez Wolf, 54.

¹⁰ J. Novak, Zgodovina brezoviške župnije, 98.

¹¹ J. Novak, Zgodovina brezoviške župnije, 218, 240.

Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Deveto poglavje.

»Lev je na potu; levinja na cestah.«
Preg 16, 13.

Vezeno tuniko je zamenjal z modrordečkasto, z zlatom prevezeno, ki je delala njegovo nekam barbarsko lepo postavo vprav popolno. In ko je stal tamkaj pod pozlačeni tramovi Nepotove obednice in so mu sužnji odvezavali vrvice na čevljih, je bil od nog do glave videti pravi vladar, kakršnega so vsi ti možje tukaj slepo in brezmiselno čakali.

Globoke oči pod tistimi resnobnimi gubami so hitro ošinile zbrano družbo, ko je vstopil, in dasi so bili medtem naredili razmeroma zopet red in je navidezen mir vladal okoli mize, je Taurus Antinor izlahka opazil zardele obraze in svetle oči, razbite čaše in raztrgane odeje, ki so jasno pričale o samopašni razuzdanosti pravkar minulih ur.

Pa dasi se je štirideset dvojic oči upiralo v njegov obraz, se nobene niso mogle ponašati, da bi bile opazile kako izpremembo v njegovi nekam strogi neobčutnosti, ko je stopal proti hišnemu gospodarju.

»Pozdravljen, Kaj Nepos,« je dejal. »Prosim te oproščenja, ker prihajam pozno; druge dolžnosti so me zadrževale.«

»Dolžnosti?« je rekel Kaj Nepos veselo. »Veš, Taurus Antinor, pravkar imamo dolžnosti, ki so tako vzvišene in svete, da se jim morajo v primeri z njimi vse druge umekniti. Pa o tem kmalu kaj več. Ali se boš malo odpočil in popil čašico vina?«

»Hvala ti, Kaj Nepos,« je odvrnil prefekt, »sem že večerjal. Prihajam samo na tvoje povabilo, ker si dejal, da bodo državne zadeve nocoj zahtevale vso našo pozornost.«

Ostale je pozdravil vljudno, čeprav ne posebno prisrčno. Zatem so se mu oči srečale s Hortenzijem, ki edini ni izpregovoril besedice niti se genil, da bi ga bil pozdravil.

Poleg mladega Hortenzija je bilo prazno mesto. Taurus Antinor ga je zavzel, vendar se ni ulegel po ležišču kot ostali, ampak je nekaj sedel, nekaj slonel na ležišču. Nato se je obrnil k mladeniču in dejal preprosto:

»Pozdravljam te, Hortenzij! Nisem mislil, da te najdem tukaj.«

»Saj sem ti že včeraj povedal, da bom tukaj,« je odvrnil nagovorjeni kratko.

»Spominjam se in ponosen sem in počaščen, da sedim ob tvoji strani; trčiva in izpijva kozarec vina.«

Njegov sicer ostri glas je bil prav prijazen. Hortenzij Marcij je nekoliko radovedno povzdignil temačne oči.

Samo en dan in ena noč je bila minula, odkar je bilo njegovo življenje docela v rokah tega mogočnega velikana, katerega je bil žalil in kateri ga je malone kaznoval s smrtjo.

Ko se je mladi Hortenzij zavedel iz omedlevice, v katero je bil padel od strahu in groze, ko ga je prefekt vzdignil s krepkimi rokami trideset čevljev visoko nad tlakom fora, ni vedel, kako se je zgodilo, da ga je negovala stara ženska in da je prišel z zdravimi udi v varstvo svojih sužnjev. Stopil je v svojo nosilnico in se vrnil domov še vedno ves zavzet.

Toda o prefektu odtlej ni videl sledu.

Izpraševal je sužnje; oni pa so prisegali, da niso od obločnih hodnikov tabern, kjer so čakali nanj, ničesar videli, kaj se je godilo okoli govorniškega odra. Hortenzij je dobro vedel, da so lagali in da so morali biti nekoliko priča prepiru. Morali so videti, kako ga je kot upornega otroka nesel vrh najvišjega odra baš oni človek, katerega je preziral ter mu grozil s strašno kaznijo. Videti so morali tudi, kako se je prefekt omečil in ga nesel zopet dol, očitvidno zadovoljen, da ga je zastrašil.

Njegovi sužnji so morali biti priče njegovega ponižanja in zato so se mu bali povedati, kaj so videli. Prvikrat v svojem življenju je Hortenzij čutil, da ga je obšla okrutnost in nenasitna želja, prisiliti sužnje z mučenjem, da bi se jim razvezal jezik.

Vendar ga je bilo sram, da bi bil videti preradoveden, in opustil je nadaljnja izpraševanja. Toda iz tega ponižanja je hitro vzkliklo sovraštvo. Ob prvem omenjenju imena Taura Antinorja se je zavedel, kako silno se je vnelo to sovraštvo. Sedaj pa, ko je sedel poleg prefekta in čutil, kako so se gospodarjeve oči zvedavo upirale vanj s slabo prikritim roganjem, se je zavedel v svojem srcu, da od tega dne v rimskem mestu ne more biti več prostora zanj in za tega moža, ki ga je ponižal.

Toda za trenutek ni hotel vpričo vseh teh možakov dati duška sovraštvu, ki ga je čutil do Taura Antinorja. Previsoke misli so mu rojile po glavi. Dobro je vedel, da ni bil nihče tako v milosti pri Dei Flaviji kot on sam zadnje leto, in da je nihče ne bi mogel tako lahko dobiti za ženo, posebno ker je ona v svoji ponosnosti in samosvojesti že sprejela njegovo spoštljivo snubitev.

Zavoljo tega je brzdal svoje sovraštvo in nemirni jezik, vzal čašo ter se odzval pozivu moža, katerega je toli sovražil. Medtem pa, ko je Taurus Antinor izpraznil kristalno čašo do dna, si je mladi Hortenzij komaj zmočil ustnice, se delal, kakor da bi pil, in upiral oči v rimskega prefekta.

Bilo mu je, kakor da ga ne bi bil še nikoli prej videl; tako bistre so oči sovražstva, da vidijo mnogo, kar ostane sicer skrito brezbržnim. Mladi Hortenzij je preko roba čaše objel z dolgim pogledom vso osebo svojega sovražnika — tršato telo, krepke ude, sloke, močne roke in noge. Zrl je naravnost v tiste globoke oči, ki so jih senčile večne gube na čelu, in videl, da so jasno modre in da je v njih neka čudna dobrotnost in pokojnost, ki je postavljala na laž resnobno silnost njegovega obraza in svojevoljno trdovratnost velikih čeljusti.

Sedaj pa se je oglasil Kaj Nepos. Po nasvetu Marka Ancyra starejšega je govoril nejasno, skušajoč preizkusiti misli, ki so se skrivale za nagubančenim čelom Angličana. Doznan je, tako je govoril, da se je Cezar naveličal vladanja in da želi živeti mirno življenje v Tiberijevi palači na Kaprejskem otoku. Vse to je spretno prepletel z vzdihljaji upanja, kaj bo vse naklonila srečnejša bodočnost, če bi se cesarstvo, seve povsem mirno, otreslo trinoštva napol živinskega samosilnika.

Ker pa Taurus Antinor ni naredil nobene opazke o njegovih besedah, je začel strastno naštevati vso pokvarjenost, vso nagnusnost, brezumno, blazno samopašnost in razuzdanost in divjo krvoločnost, ki jo je Rim gledal zadnja tri leta in ki jo je zagrešil oni človek, kateremu je slepa usoda naklonila najvišjo oblast.

»In kateremu smo,« je odgovoril mirno Taurus Antinor razpaljenim besedam, »žal, mi vsi tukaj prisegli zvestobo in pokornost.«

Po teh besedah je nastala tišina. Vzlic omamljivosti vina, ki jim je omračevalo duha, so vsi čutili, da je rimski prefekt s temi besedicami že dal svoj odgovor in da ga nobena druga beseda več ne bi mogla nagniti, da bi izpremenil svoj sklep. Tedaj pa je Markus Ancyrus, ki se je zavedal svoje zgovornosti, povzel nit gostiteljevega govora.

»Da, saj bi mu bili pokorni,« je dejal preprosto, »če sprejmemo njegovo odpoved.«

»Kar nobene nezvestobe ni v tem,« je zatrjeval Askanius, »če se veselimo takega izida, ako Cezar sam tako želi.«

»Nobene,« je priznal prefekt; »ampak resne težkoče bi bile pri izbiri njegovega naslednika.«

»O tem,« je dejal gostitelj, »smo že resno razmišljali.«

»Ali res!«

»In smo prišli do sklepa, o katerem sodimo vsi, da bi najbolje služil državni blaginji.«

»Ali lahko čujem to odločitev?«

»Ta odločitev pomeni samo to, prefekt, ker mora žezlo Cezarjev ostati v rodovini Cezarjev in ker noben možki te rodovine ni vreden, da bi ga imel v roki, da hočemo zaprositi Deo Flavijo Augusto, naj si izbere moža in soproga, ki bi na osnovi tega zakona imel za

vse življenje cesarsko oblast, ki pripade po njegovi smrti neposrednemu potomcu velikega Augusta samega.«

Taurus Antinor ni trenil z mišico, ko mu je Kaj Nepos tako na kratko obrazložil glavne obrise smelega načrta, in Hortenzij Marcij, ki ga je pozorno opazoval, ni mogel odkriti najmanjše spremembe na njegovem resnobnem obrazu niti tedaj, ko se je omenjalo ime Dee Flavije. Ko pa je Kaj Nepos umolknil, kakor da bi pričakoval kake pripombe, je rekel Antinor resno:

»Oprostite mi morate, ker ne poznam družabnega življenja v Rimu. Povejte mi, prosim, kdo je tisti človek, kateremu bo Augusta toliko naklonjena?«

»Veš, kar se tega tiče,« je rekel Kaj Nepos, »nihče izmed nas še ne ve, kdo je ta. Dea Flavija se je marsikomu smehljala, ampak doslej si ni izbrala nikogar.«

»Potemtakem vas je volja priseči vdanost in zvestobo neznanemu človeku?«

»Neznanemu, vendar si ga lahko mislimo, prefekt,« je posegel v besedo Askanius, kakor po navadi vedro in veselo; »vsi se zavedamo, da more izbira Dee Flavije pasti samo na vse časti vrednega moža.«

»Resnico govoriš,« je resno odvrnil Taurus Antinor; »bojim se pa, da so za sedaj vaši načrti preveč negotovi. Augusta si doslej še ni izbrala nikogar za moža in Cezar je še vedno gospodar, ki ste si ga sami izvolili.«

»Blazna sirovina, ki...«

»Izbrali ste si ga...«

»Od tedaj je postal pijan trinog.«

»Še vedno je vaš cesar — vladar, ki ste mu dolžni svoje dostojanstvo, svojo moč, svoje časti — —«

»Iskreno ga zagovarjaš, prefekt rimskega mesta,« se je iznenada oglasil Hortenzij Marcij, ki je z razvnetim čelom in žarečimi očmi sledil vsaki potezi razgovora. »Tebe je volja še nadalje živeti pokorno blaznemu trinogu, napol živinskemu sleparju in kričau...«

»Življenje, ki ga jaz živim, sem si sam ustvaril,« je odvrnil Taurus Antinor ponosno, »življenje, ki ga živite vi, je tako, kakor ste si ga sami izvolili.«

In temne oči so s pomenljivim pogledom ošinile vse razvlečene predmete v sobani — zmes in nered na mizi, razkošna ležišča, neštevilno prazno posodo in razbite čaše kakor tudi zardele obraze in tresoče se roke, in nehote se mu je piker prezir razgrnil po obrazu.

Hortenzij mu je pogledal v oči in se zdrzil pred njegovim pogledom; besede, katere je bil izustil prefekt, so ga zadele, kot bi ga bil z bičem udaril, in še bolj razvnele njegovo razdraženost.

»In takemu Cezarju,« je odgovoril porogljivo, »hočeš izkazovati spoštovanje celo v njegovih najgnusnejših samopašnostih in te je volja lizati prah z njegovih čevljev, ko te je brcnil v usta.«

Taurus Antinor se je počasi obrnil k njemu; Hortenzij Marcij je bil baš tedaj tako podoben razposajenemu otroku, da je vsa ostrost in strogost izginila prefektu iz oči in zabaven, gotovo pa odpustljiv usmev mu je za hip razjasnil običajno strogost v obrazu.

»Vdanost in zvestoba do Cezarja«, je preprosto odgovoril, »še ne pomenja hlapčevske pokornosti, kakor bi vsi rimski patriciji morali vedeti, Hortenzij!«

»Da, ampak meni se zdi,« je odvrnil mladenič, čigar glas je postal glasnejši in ostrejši, v tem ko je glas Taura Antinorja postal bolj tih, »meni se zdi, da si vsaj ti pripravljen za ceno svoje možatosti dati Cezarju — —«

Ni še dogovoril, ko je prefekt z odločno kretnjo položil krepko roko Hortenziju na zapestje.

Za trenutek je bilo videti, kakor da bi bila zaradi teh besedi neka čudna sila vzšla iz duše vse do konca drobnih prstov, ki so se s silno močjo oklenili mladeničeve roke.

Prefekt se je bil popolnoma vzravnaval na ležišču; njegova mogočna postava v modrordečkasti tuniki se je jasno izražala ob medli beloti marmornatih sten zadaj za njim. Glavo z rdečkastimi lasmi, po katerih so brleče svetiljke razlivale zlato svetlobo, je držal nazaj, in oči, globoke, vnete, žareče v nekem skritem ognju, so zrle naravnost naprej v sence.

»Dati Cezarju,« je rekel počasi, »kar je Cezarjevega, in Bogu, kar je božjega.«

Glas mu je bil zamolkel, enakomeren, kakor človeku, ki ponavlja nekaj, kar je nekoč slišal, oči pa so mu hipoma vzžarele kakor v nenadnem spominu na izreden privid.

Njegovo dejanje, njegove besede so bile zgolj trenutne, toda v tem kratkem hipu je srditi odgovor zastal Hortenziju na ustnicah. Enako je utihnilo roganje in so zginili temačni pogledi mož okrog mize. Taurus Antinor se je dvigal visoko nad nje, neka čudna dostojanstvenost ga je navdajala, in videti je bilo, kakor da zre v prostor zadaj za zidovjem sijajne sobane, v neki prostor, ki ga oni niso mogli poznati, v katerem pa je vrel sladki spomin na sveto preteklost. Ko je tako strmel, je čuden čar objel te veseljake, čar, kateremu niso mogli zopravati. In dokler je ta čar trajal, so zastale vse razuzdane besede, utihnile vse pijane kletvice. Še celo ozračje se je zdelo, da molči, in slišalo se je samo, kako padajo veli listi s šopka umirajočih cvetic drug za drugim na tla.

Tedaj je prijem na Hortenzijevem zapestju odnehal; temna glava se je povesila, padajoče veke so zopet skrile tajnostni žar oči. Čara je bilo konec, ko je Taurus Antinor mirno nadaljeval:

»Cezar«, je rekel, »se še ni odpovedal, še vedno je naš izvoljeni vladar in cesar. Govorjenje o njegovem nasledniku diši po izdajstvu in — —«

»Tvoje besede pa smrde po izdajstvu,« je zarobantil Hortenzij Marcij s podvojeno togoto in prepodil begotni čar praznovernega strahu, ki so ga za trenutek razgrnile čezenj Antinorjeve besede in njegov prijem. »Mar si prišel semkaj, prefekt, da vohuniš med nami, da nam preizkušaš duše ter jih potem uporabiš za svoje sebične namene?«

»Tiho, Hortenzij!« je opominjal Markus Ancyrus starejši.

»Ne, ne bom tih!« je odgovarjal mladenič, ki je izgubil vso oblast nad zavidno strastjo, kot je vse kazalo.

Oči, v katerih mu je žarel ogenj silnega sovraštva, je obrnil od svojega sovražnika v prijatelje, katere je s pogledom izzival. Glas mu je postal hripav in zamolkel in jezik mu je odpovedal, da so bile njegove besede slišati nerazločno.

Žrebanje nagrad za rešene uganke v »Mladiki«.

»Kaj ne vidite,« je kričal, obrnivši zardeli obraz proti ostalim, »kaj ne vidite, kako vas ima za norca? Prefekt je v veliki milosti pri Cezarju, Cezarjevo uho je — —«

»Tiho!« se je oblastno oglasil gospodar Kaj Nepos.

»Tiho!« je zaklicalo nekaj mlajših gostov.

»Ne! Ne! Vpil bom, kričal bom,« je tulil Hortenzij blazno trdovratno kakor človek, ki sta mu pijača in strast omračili duha, »kričal bom, dokler ne boste razumeli. Bedaki, vam povem! Bedaki ste vsi skupaj! Temu človeku pripovedujete svoje načrte, svoje naklepe! On vas pa prijazno poslušal!... Vi bedaki, bedaki! Da niste sumili vse doslej, da je tista njegova vdanost do Cezarja samo krinka, da nas izdaja!«

Klečal je na ležišču in bunkal s pestjo po blazinah kot razsrjen otrok. Hrušč je postal splošen; vsi so vpili. Oni, ki so bili najbliže neugnanega mladega razsajača, so ga skušali prijeti; on pa je mahal z rokami okrog sebe kot nočna ptica s kreljutmi. Zdaj pa je pograbil težek kovinski kozarec in tolkel z njim okoli sebe, tako da se mu nihče ni upal približati.

Prefekt pa je stal mirno zraven njega, držal roke tesno ob mogočne prsi in upiral temne oči na razsajajočo postavo na ležišču. Nihče se mu ni upal približati, kajti praznoverni strah, s katerim jih je bil pravkar navdal, še ni minul, in sedaj so videli na njegovem obrazu tako zaničevanje in srd, da so se najbolj trezni nagonsko odmeknili od njega, oni pa, ki jim je vino pomračilo duha, so ga gledali z vedno bolj rastočo grozo.

Izenada je Hortenzij zavihtel težki kozarec, ga vzdignil visoko nad glavo in ga s pijano in obupno kretnjo vržel proti prefektu; toda roka se mu je tresla in bila negotova. Kozarec je zgrešil Taura Antinorja in treščil na marmornato mizo ter razbil na njej več kristalnih čaš.

Iz kozarca je padlo nekoliko kapljic vina na prefektovo tuniko; iz suhega grla mladega Hortenzija pa je prišlo hripavo, nezmerno krohotanje in cel niz silnih kletev. Preden pa so mu prišle še zadnje kletve iz ust, je izzenada zagledal temačni obraz prefektov tik poleg svojega in čutil na obeh ramah prijem, kakor da bi ga stiskal jeklen prmož.

Poznal je ta prijem, občutil ga je že bil poprej. Šapa zveri iz puščave ni bila močnejša, nepopustljivejša. Mladi Hortenzij je čutil, da se mu telo seseda, da mu kosti pokajo v tem mogočnem prijemu. Glava, preveč razgreta od vina, mu je padla nazaj po blazinah njegovega ležišča in bilo mu je, kakor da mu zadnji dih zapušča oslABLJENO telo.

»Res si bedak, Hortenzij,« mu je zašepetal osoren glas na uho, »bedak, da izzivaš človeka, ki se ne more povsem brzdati.«

Ko pa je na poziv gostitelja nekaj gostov — oni, ki so bili še trdni v nogah — skušalo posredovati, se je Taurus Antinor obrnil do njih.

»Ne bojte se,« je rekel docela mirno, »za tega človeka. Nič žalega se mu ne zgodi. Dvakrat me je že razžalil in dvakrat sem imel njegovo življenje v svojih rokah.«

Ko pa je Hortenzij nehote zavpil od togote ali bolečine, mu je Taurus Antinor rekel še enkrat:

»Tvoje življenje je v mojih rokah, vendar te ne bom usmrtil, dasi bi te prav lahko, samo da bi te stisnil s prsti za grlo. Samo ne izzivaj me tretjič, Hortenzij; imam težak bič, s katerim te dam pretepsti kakor tatove, ki jih pripeljejo pred moj sodni stol. Ne hodi mi več pred oči, razumeš? Samo človek sem in nimam neizčrpne potrpežljivosti.«

Tako govoreč je tiščal Hortenzija ob blazine. Nikdo se ni vmešaval, kajti sedaj se je že vsakemu pomračenemu duhu zasvitalo, da ima ta prepír globlji vzrok in ni samo političen spor. Hortenzij, sedaj premagan, je bil prej pravi blaznež; njegove neizzvane žalitve so privrele iz srca, ki je bilo preobloženo z zavidnostjo in sovraštvom. Ko je sedaj prefekt odnehal s svojim prijemom, je ležal nekaj časa popolnoma mirno. Kaj Nepos je neutegoma namignil sužnjem, ki so prihiteli, mu močili čelo z vodo in mu tiščali kosce ledu ob dlani.

Taurus Antinor se je vzravnal pokonci. Za hip je zrl z bridkim zaničevanjem na ležečo postavo premaganega sovražnika. Tišina, ki so jo pred kratkim povzročile čudne njegove besede, je še vedno vladala v dvorani. Gostje so stali v gručah po sobani in pridušeno šepetali, sužnji pa so se prerivali po oddaljenih kotih. Tajnostno ozračje je še vedno polnilo sijajno obednico, gostoljubno mizo, zapuščena ležišča, vaze iz jedavca in kristala in hitro umirajoče cvetlice. Bilo je, kakor da neka oseba, velika, veličastna, božanska, stopa skozi marmornato dvorano in da glas svetih nog še venomer rahlo odmeva ob njenih stenah.

Zdelo se je skoraj, kakor da bi plaval nekak sij po onem senčnem kotu, kjer so navdušene oči iskale in našle spomin božanskega Učitelja, in kakor da bi v opojnem ozračju valoval vonj daritve, ki jo je darovalo sirovo, nepoučeno srce Človeku, ki je pred sedmimi leti v Galileji govoril nepozabne besede.

(Dalje prihodnjič.)

Zvezdna noč.

Ah, ta bajna zvezdna noč!
Tiho blaženo šepeče
blodnim dušam sladke bajke
in smehlja se koprneče...

Kakor v sanjah težkih, mučnih
v dalji gozd šumi, vzdihuje
burno, nepokojno...: starček,
ki nad prošlostjo žaluje...

To je klic po mladih letih,
senc jesenskih plač tožeči,
to je spev o mrtvih rožah
in o davni, davni sreči...

Ah, ta bajna zvezdna noč!
Z rosnimi očmi sanjarja
gleda vame — — in se z Bogom
in s spomini pogovarja...

Miroslav Kunčič.

P I S A N O P O L J E

Po okrogli zemlji.

Dogodki na daljnem Vzhodu in Evropi.

J. B. Šedivý.

Rusija.

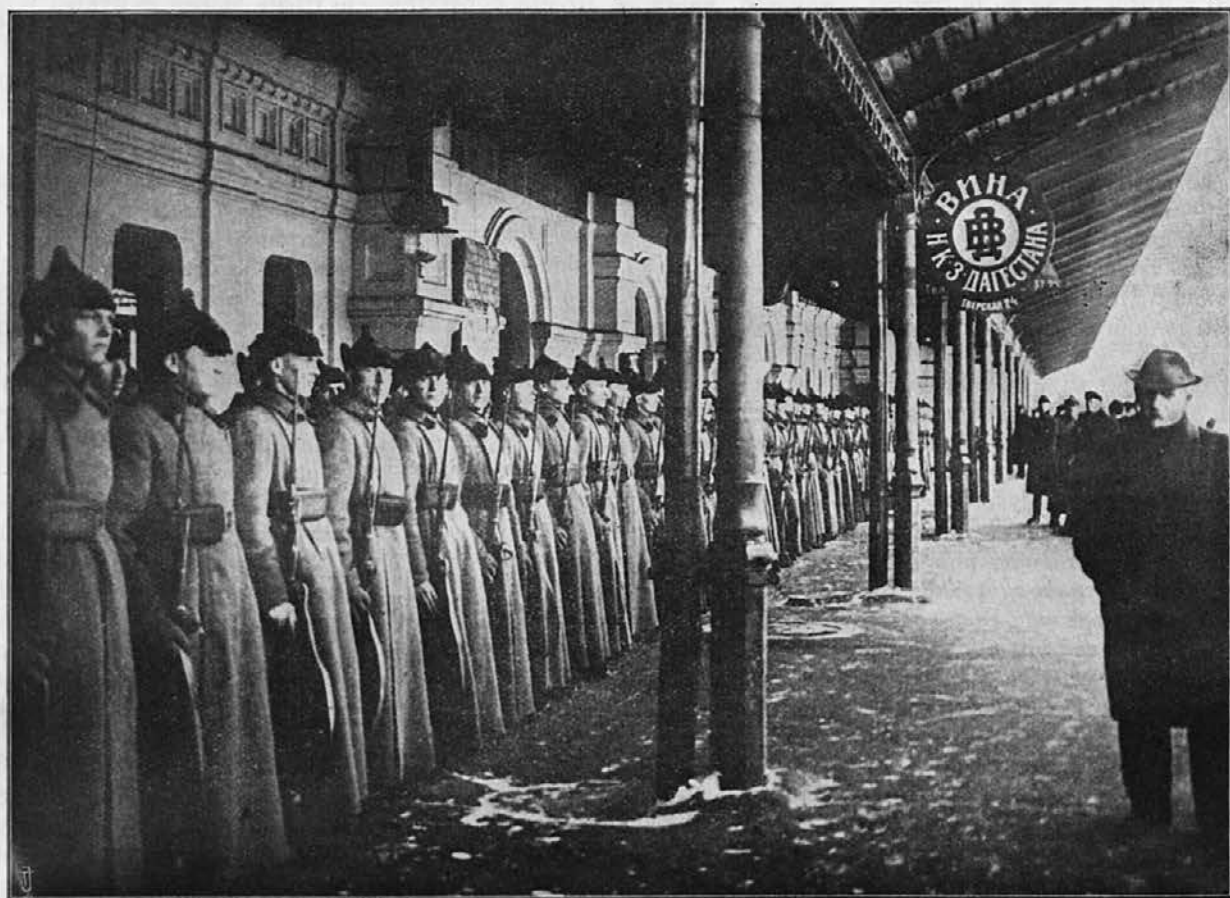
Rusija in zapadna Evropa sta dva popolnoma različna svetova. Rus je tipična vzhodna slovanska duša, za katero je značilna ljubezen do bližnjega in vdanost v trpljenje, dokler

obupno praznoto, ki išče potem utehe v brezmejnem uživanju in v opiju.

Za ves ruski narod in za vse človeštvo je bilo usodno, da so sprejemali Rusi zapadno omiko po posredovanju svobodomislecev in da so prihajali ruski dijaki studirati na zapadnoevropske visoke šole vprav v preteklem in v začetku sedanjega stoletja, ko je še na teh univerzah vladal brezverski duh. Posledica je bila, da je postala ogromna večina ruskega izobraženstva

pa je bil skrajno slabo plačan. Tako je bila pripravljena pot za nekakšen nov nazor, ki bi skušal zadovoljiti rusko dušo in ozdraviti nevzdržne gospodarske razmere.

Z izredno bistrumnostjo in dalekovidnostjo, ki je lastna potomcem izraelskega naroda, so spoznali Judje dejanski položaj Rusije. Ker imajo Judje to lastnost, da čutijo nekako nadnarodno in se sami ne dajo zavesti v narodni šovinizem, jim ta ne zasleplja

Častna četa ruske Rdeče armade pričakuje na kolodvoru v Moskvi francoskega poslanika Herbetta.

se ne upre človeška narava. Zapadni človek daje svetu novih misli, Rus pa se za te ideje žrtvuje, če ga kdo navduši zanje. Ako so te ideje prave in vzvišene, lahko doseže Rus najvišjo stopnjo požrtvovalnosti za dobro stvar; ako pa je kdo pridobil Rusa za napačne in slabe nazore, gre zopet do skrajnosti in je zmožen največjih zločinov. Vsak Rus, zlasti izobraženec, je nekakšen pesnik, ki ga vsak vtisk mnogo bolj gane ko druge ljudi. Bolj kot drugim ljudem pa napolni Rusu brezverstvo dušo z nemirom in nekako

popolnoma brezverska in se je odtujila preprosto vernemu ruskemu ljudstvu. Ruska pravoslavna cerkev se ni upirala tem kvarnim vplivom. Ker je bila samo orodje carizma in je bila duhovščina malo izobražena, ni mogla versko prepojit ruskega ljudstva, ki je iskalo duševne utehe v zunanjih verskih oblikah in v raznih verskih ločinah. Rusko ljudstvo pa ni bilo samo duševno nezadovoljno, temveč je živelo tudi v neznosnih gospodarskih razmerah. Ruski poljedelec je bil takorekoč suženj veleposestnikov, ruski delavec

oči in zato tem laže uvidijo, kdaj je kaka ideja najbolj času primerna. Tako so Judje tudi spoznali, da bi komunizem mogel pasti v Rusiji na rodovitna tla. In res so igrali dosedaj v ruskem boljševizmu Judje zelo važno vlogo.

Revolucionar Burcev, ki ima kot bivši ugledni boljševik dober pogled v tajnosti ruske revolucije, trdi, da je nemški Jud Parvus Helphand oče boljševizma. On je s svojimi milijoni dosegel, da je prišel Lenin s skoraj sto Judi v Petrograd in začel tam pripravljati tla za prevrat. Z istim namenom

sta prišla v Rusijo iz New Yorka Braunstein (Trocki) in Apfelbaum (Zinovjev) z večjim številom Judov. Zanimivo je, da so jih odkrili angleški častniki v Halifaxu, a da jim je ameriška vlada pripomogla, da so jih Angleži izpustili in so mogli nadaljevati vožnjo. Tudi Kerenski je bil Jud, čeprav se to često zanika. Njegovo pravo ime je pravzaprav Adler. Njegov oče in njegova mati sta bila Juda. Po smrti svojega prvega moža Adlerja, se je vdova poročila z Rusom Kerenskim. Po njem je njen sin iz prvega zakona vzel ime Kerenski. Judinja je bila tudi Leninova žena, in Lenin je v prvi dobi svoje moči proglasil namesto nedelje soboto za dan počitka.

Morda se boljševizem ne bi mogel uveljaviti v Rusiji, če se ne bi oprijeli komunističnih idej prav Judje in ga začeli oni uveljavljati. Saj Rusi sami niso zmožni za velike in trdne organizatorne tvorbe. Gotovo pa bi nesloga, stari slovanski greh, uničil vse prve uspehe, če ne bi bili na čelu boljševiškega pokreta Judje, ki so izredno dobri organizatorji in se odlikujejo po svoji železni vztrajnosti. Seveda je bilo treba komunistične ideje Karla Marxa prilagoditi ruskim potrebam in značaju ruske duše.

Ruski boljševiki so v imenu komunizma osvobodili kmeta in delavca iz gospodarske sužnosti in skušali dati tudi dušam ruskega izobraženstva primerno zdravilo. Spoznali so, da posebno ruski izobraženec ne more živeti brez vere in da nujno potrebuje neko vero, ki bi nadomestovala izgubljeno vero v osebnega Boga. Marksistični družabni red kot tak sam na sebi ni mogel izpolniti praznine ruske duše. Zato so voditelji boljševizma dali komunizmu v Rusiji nekak verski pečat. Ruski boljševizem ima sicer mnogo skupnega s komunizmom, vendar je nekaj popolnoma drugačnega. Boljševizem ni predvsem samo nov družabni red, temveč resen poizkus, kako dati človeštvu nekako nadomestilo za Boga. Res tudi komunizem vsepovsod razširja sovraštvo do Cerkve in se bori proti vsaki veri v osebnega Boga, toda boljševizem je šel v svojem razvoju mnogo dlje. Boljševizem ni samo družabni red, temveč tudi nova vera, in sicer fanatična vera v brezbožnost. Nobeden še tako vabljen družabni red in nobena znanstvena ideja ne more svojih privržencev tako trdno prepričati, kakor je uverjena ruska boljševiška inteligenca o poslanstvu boljševizma. Samo za verske ideje se morejo ljudje tako žrtvovati, kakor se boljševiki za svoje nauke. Le ver-

ska misel se lahko bori tako vztrajno, žilavo in sistematično proti nasprotnemu nazoru, kakor se boljševiki proti veri v Boga. Navdušenje in požrtvovalnost boljševiških agitatorjev po tujih državah moremo primerjati z delom katoliških misijonarjev. Podobno kakor katoliški misijonarji ne smatrajo boljševiki narodnih in državnih mej za oviro svojega delovanja. Katoliške misijonarje posnemajo tudi v tem, da skušajo biti nadnarodni in v narodnem oziru pravični vsem, še tako zaostalim narodom. Noben nov družabni red sam na sebi, brez verskih primesi, nima tako odločne težnje po razširjanju kakor boljševizem. A le živa verska misel skuša s sistematično vzgojo v duhu svojih naukov vzgojiti tako popolnoma nov rod, kakor se trudijo boljševiki.

(Konec prihodnjič.)

Narodni pregovori in reki.

Zapisal J. Š.

b) Dolenjski iz Št. Lovrenca.

Ajda pravi: ti me zakoplji v kepo, jaz bom tebe v predal (ajda dobro obrodi, če se seje v suho zemljo).

Ako ajda trikrat ne ovne, ne obrodi dobro.

Ako prva sveča v hiši slabo gori, bo vsa hiša brljava (kakaršen je gospodar, taka je družina).

Beseda besedo prinese, pes pa kost. Blažena tista ura, ko se peče debela pura.

Bolje je nositi suh dežnik, kakor pa moker biti.

Božični dež pride po rž.

Če je na sv. Florijana dan megla, potem ne bo češpelj.

Če je na sv. Martina dan lepo, bo potem kmalu dež.

Če je na sv. Medarda dan dež, se grozdje do brente kazi (bo za grozdje do trgatve neugodno vreme).

Če je na sv. Uršule dan lepo, bo za tri dni dež.

Če je na sv. Uršule dan lepo, vsaka lena baba lahko nastilj dobi (ker je potem lepa jesen).

Če je na sv. večer svetlo, bodo potem kozelci jasni (prazni, ker bo prihodnje leto slaba letina).

Če ne prej, na sv. Jedrti dan (17. marca) gotovo gorka sapica pripihlja (odneha zima in postane južno).

Če se o sv. Martinu (vinska) buča z zelenim trtnim perjem zamaši (če je o sv. Martinu še listje na trtah), bo drugo leto dobra vinska letina (ker trta dozori).

Če v jeseni ni kam devati, spomladi ni kje jemati (če kak pridelek preveč

obrodi, ga lahko miselno razmetavajo in ga potem rado zmanjka).

Če spomladi grmi, bo še grdo in mrzlo vreme. Če pa v jeseni grmi, se pa leto povračuje (bo še lepo in toplo vreme).

Če zjutraj zarja pogori (se nebo žari), je kmalu dež.

Dekla sme tudi srp proč zagnati (ko na njivi dela, žanje) in se omožiti (t. j. vsakokrat, ker se deklet redkokdaj možijo).

Dežnik ni samo za en dež.

Do Malega Šmarna na solcu (se suši otava), po Malem Šmarnu na lesi (v sušilnici).

Dober je domek, če ga ni več, ko za en bobek.

Dobra je dobra sekana repa, ki sta jo ribala hlapec in dekla.

Dve ženski v kuhinji — je hujše ko sodni dan.

Golobe izpuščajo iz rok, vrabce pa lovijo.

Gosposka služba je na dolgo nasajena, pa na kratko zagozdena.

Grdo je bežati, pa je koristno.

Grobost je v majhen kup, prevzetnost pa je draga (sirov je lahko tudi siromak, prevzeten pa le bogatin).

Gruntec pravi, obdeluj me, če ne, bom pa jaz tebe (uničil).

Hlapec in dekla je pol zakona, če pa ni tako, je pa buzarona.

Jabolko ne pade daleč od drevesa, le potoci se.

Sv. Jakob ima bučo, sv. Jernej pa nož (s katerim so mu kožo drli).

Sv. Jakob ima bučo (za vino), sv. Jernej jo pa izprazni (če je bilo v tem času neugodno vreme za trto).

O sv. Jakobu gre grozdje na božjo pot, o sv. Jerneju pa nazaj pride (najbolj usoden čas za grozdje, kako bo obrodilo, je od sv. Jakoba do sv. Jerneja).

Ješprenj do praga, močnik čez prag. Jurček (goba) ni nikdar sam (ima zmerom par).

Sv. Jurija moča in sv. Petra suša, to da kruha.

Šentjurška luža pa kresna suša dobro letino stori.

Kadar bob cvete, še pes svojega gospodarja ne pozna (tako je lačen).

Kadar je dosti bolh, bo polna ajda.

Kadar je malo sadja, je rada griža (ker so ljudje lakomni na sadje in ne počakajo, da dozori).

Kadar je žakelj poln, pa se razveže.

Kadar konja lovijo, mu ovsu molijo, kadar ga pa ujamejo, mu dajo pa z bičem.

Kadar mačke ni doma, so brez skrbi miši.

Kakor se kosa brusi, tako se kosi.

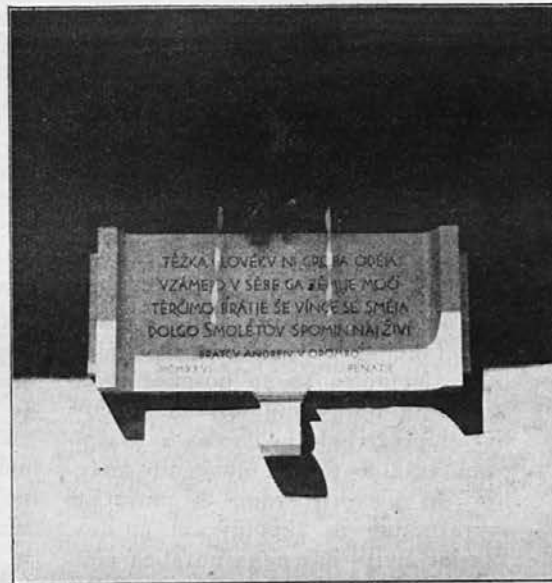
Življenjepisi.

V spomin Andreja Smoleta.

Ob nenavadnem času, o polnoči med 15. in 16. majem 1926, se je v Ljubljani pod kapom krčme »Pri Figovcu«, znane po vsem Slovenskem, vršil nenavaden prizor: ducat praznično oblečenih mož je stal v polkrogu, razsvetljenem od debele, s cvetjem okrašene voščenske; nekdo med njimi, očitno njih glavar, je ob spoštljivi asistenci posebnega poslanca policijskega ravnateljstva s kratkim nagovorom odkril spominsko ploščo Andreju Smoletu. Ves prizor ni trajal niti tri minute, tiho, kakor je prišla, je družba po končanem govoru izginila. Preprostost in nenavadnost prizora je ukrotila duhove, ki v noči od sobote na nedeljo rajajo po mestnih ulicah: marsikdo, ki so mu med tem krčmo zaprli, je ob poti domu ali v kavarno pristopil, se spoštljivo odkril in se tako udeležil ceremonije, ki ga je zgrabila, dasi je ni razumel. Drugo jutro je Ljubljana videla, da je bogatejša za nov, lep spomenik, njeni stanovniki, ki jih je že pred več ko sto leti Andrej Smole, sam Ljubljančan, imenoval »firbečne Athenienzarje«, pa so imeli zopet snovi za par dni pomenkov, povpraševanja, ugibanja in — kritiziranja. Najbolj jih je srbelo, da niso vedeli, kdo in kaj je bil Andrej Smole, in čemu neki so mu neki neznani, skrivnostni »Penatje« odkrili spominsko ploščo na tako vidnem mestu.

V gostilni »pri Figovcu«, v hiši, ki je obogatela s pošto in žitno trgovino, se je 28. novembra 1800 rodil Andrej Smole. Za svojo dobo je bil izredna prikazen. Skrbna mati Helena, ki je zgodaj ovdovela, je po svoje skrbela za svojega ljubljenca; izšolala ga je v prvi vrsti v vednostih, ki so potrebne za trgovca; tako je že v mladih letih poleg nemščine govoril tudi laščino, francoščino in angleščino ter si širil obzorje z mnogimi potovanji. Pred vsem pa je bil njen ljubljenec, ki mu je vse odpustila. Ljubljenec je bil tudi pri vseh, ki so ga poznali, posebej še pri onih, ki so mu stopili bliže. Zgodaj je stopil v krog onih mož, ki so se tedaj v Ljubljani trudili, da dvignejo do tedaj zanemarjeno slovenstvo, in ki so se zbirali okoli učenega Matije Čopa in poeta Franceta Prešerna. Vzljubiti so ga morali ne samo zaradi njegovih izrednih lastnosti — bil je čedne postave, bistrega uma in otroško dobrega srca — toda preko vsega tega je bil za njih nekako znamenje in živ dokaz boljše bodočnosti za slo-

venstvo: moške, ki so z bridkostjo občutili, da sloni vsa bodočnost slovenstva na redkih izobražencih in masi preprostega, malo izobraženega kmetiškega naroda, ki so se z vso močjo trudili, da to vrzel izpolnijo, so videli v Andreju Smoletu živo pričjo prebujajočega se slovenskega meščanstva. In ta mladi mož ni spremljal njihovega vbadanja samo s simpatijo, s pohvalno besedo; pomagal je v resnici ne samo z denarjem, ampak tudi z lastnim delom, in njih same priganjal, če se mu je zdelo, da gre reč prepočasni naprej. Zbiral je narodne pesmi, prevajal igre na slovensko, zalagal knjige, skušal ustanoviti kar dva slovenska časopisa, podpiral mlado dijaštvo, vzpodbujal, bodril in priganjal.

Spominska plošča Andreju Smoletu v zidu pri Figovcu v Ljubljani.

Živa podoba njega samega in tedanje ljubljansčine je pismo, ki ga je spomladi 1822 pisal v Reko Čopu: »Ljubi perjatel! Vi se bote pač usake sorte čudne reči od mene misleli, kir me tok dolg ni blo in ker vam neč nisem pisal. 11. dan tega mesca sem od moje dolge rajže nazaj peršel. Tri mesce sem v opravkeh hodel, in potlej, ko sem hotel dam jet, me je merzelca potresla, in sem v Temešvar bolan ležal, in tok sem od 7. septembra do 11. febra od doma ostal. Ta čas so se naš Ljubljančan vsake sorte muhe zmislili: de so me Turki u Belgrad obesli, de sem k Gerkam v Moreo šel, de sem se oženil in več takih navumnih reči. Be blo preveč, use to pisati, kar so te ljudje z mano počel. K sem nazaj peršel, so tolk imel od mene govort, jen z mano opravn, de mislem, če be bil en Vicekrajl peršel, tok be na bilo tolk govorenja. De sem se moget čes te smešne in firbečne Athe-

nienzarje s celmo trebuham smejat, se znate misliti. Ohodev sem Hrovaško, Slavonsko, Sirmsko, Bačka, Banat... okol Belgrada sem se dvakrat pelov, noter pa nisem smel. Bukel (serbskih) nisem velik perpelov, če be bil v temo učen, bi jeh bil znal morebit več dobit. Ljudi sem mal najdel, od katerih bi se znalo rečt, de so vučeni... Od Zupana smo v več krajih govorili, in ti spodni ljudje se zlo čudjo čes to, de smo mi tolk serbijanskmo jezik nagnen... Ne smete hdo misliti, če vam zmešan ričet prez zabele pišem. Tok zdey opravki v mene sujejo, de namorem kuj kej prov pametenga (kar se vam včasah prov norčav zdi) pisati. Stara glava ino misel me, bog bod hvala, še ni zapustilo, morebit je še le hušj ratalo, pak na najdem zadost časa moje zverinske muhe pasti.«

In v spomladi 1823 mu poroča o književnem gibanju v Ljubljani: »Posebenga novga se v naši deželi ino v našmo mestu neč ne godi. En nov keršansk navk ali katekizm je pustil škof natisnet. Zupan tudi zmeram prav, de bo kej pisal, pa se m' zdi, de je zlo prekomod. Štedentje zmeram kranske pesem kujejo, pa se m' zdi, de neč pravga vkupej ne spravjo. Če jest zdaj to veliko grašino Ernsdorf dobom, tok pridem k vam v vas, potlej grevo na rajže, se bovo kej navučla, in ke dam pridevo, hočvo midva kej počet. — Mene jezi, de so Kranci tak zaspanci. — Kaj kej počnete v vaši merzli deželi? Al ste že začeli kej kranskiğa pisat? Na zamerte, če vam slab, in cel ričet skupej pišem. Pišem prez vorenge, koker me eden za drugem v glavo pade.«

Ko je A. Smole 30. novembra 1840 na svojega godu dan v krogu prijateljev zadet od kapi umrl, v Ljubljani ni bila edina policija, kjer so si rekli, da tako življenje ni moglo imeti drugačnega konca.

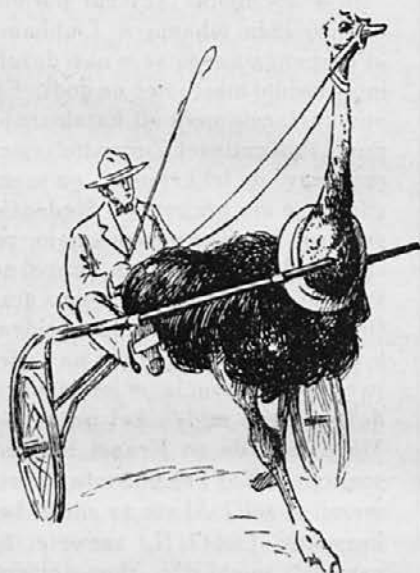
Kako pa je o njem sodil krog prijateljev, ki ga je poznal, je pokazal Prešeren v pesmi »V spomin Andreja Smoleta«, ki jo je »bratcu Andreju« posvetil ob četrti obletnici njegove smrti in ki je trajen spomenik Smoletu, dobremu človeku, zvestemu prijatelju in dobremu Slovincu. Zadnja kitica te enako čudovito nežne kakor globoke pesmi je vklesana v spominsko ploščo. Penatje so jo izbrali, da s Prešernovo besedo oživijo »Smoletov spomin« v današnjem in bodočem pokolenju. Obliko besedila je določil Oton Župančič, osnutek plošče je napravil in nje vzdavo nadzoroval Jože Plečnik.

G. Kiteljc.

Drobtine.

O dirkah s ptiči noji.

Afriški noj je v sedanji dobi največji ptič in so ga v preteklem stoletju radi »nojevih peres« tako kruto preganjali, da bo brzkone kmalu izumrl. Vendar so pričeli v zadnjem času noje gojiti in so se zares razmnožili v takih »zavetiščih«. Kar imamo zdaj nojevih peres, smo jih dobili iz teh gojišč za noje. Največ takih zavetišč imajo v južni Afriki in v Severni Ameriki, posebno pa v Kaliforniji. Američani so predvsem prav vneti za sport, zato so brž ugenili, da bi vpregli noja v dirkaški voz in bi dirkali z njim. Noj je gotovo najboljši dirkač, ker ima tako dolge noge in napravi 3 m dolg korak in preteče v sekundi 24 m, najboljši konj pa

Dirka z nojem.

20 m. Stvar je vendar vsa drugačna kakor bi mislili. Noj je izredno zabit. Prav težko in z velikim trdom ga pripraviš do tega, da ga moreš vpreči. In če je vprežen, teka sem in tja in ne more teči v ravni črti. Sploh se zdi, da ni noben ptič sposoben za vprego ali pa za ježo, pa če je še tako velik in močan. Vendar se je obneslo nekaj dirk z noji. — V Evropi je le eno gojišče za noje, in sicer v Sardiniji v Italiji. (Pred vojsko jih je imel kakih 40 tudi Kupelwieser na otoku Brioni pri Pulju.) Tu gojijo na prostoru (160 ha) poleg jelenov tudi noje. Posestnik je neki gospod Meloni in njegov sin se je posebno vneto lotil nojev. A preden ga je smel jezdit! Kolikokrat je vrgel noj jezdeca na tla! In koliko vozičkov je zdobil, preden je znal vleči lahek vozek. Več mesecev so se ukvarjali s to stvarjo in na ta način izmučili in ugonobili 16 nojev. To je

bilo pač trpinčenje živali v pravem pomenu besede. Slednjič so le izučili nekako 20 nojev in je bila v letu 1924 v Berlinu prva dirka z njimi. Pa se ni obnesla prav nič. Nekaj nojev je zares teklo po poti, kakor so jih bili naučili, nekateri so koj zavili v stran in niso hoteli dalje, a najboljši izmed njih je tebi nič meni nič sedel na tla — in obsedel, češ: »Tu sedim. Ne morem nič zato.« Zaman so ga priganjali, da bi vstal. Vse prošnje in grožnje niso nič zalegle. Vsi drugi pa tudi niso dospeli do one točke, kamor bi bili morali. Gledavci so opazili, da je ptič noj silno bojzljiv, da sploh ni za sport in je čisto napačno mnenje, da bi dirkali z njim. Zdi se, da Evropa ne bo videla nobene take dirke več. To je javno trpinčenje živali sportu na ljubo.

Ne preganjajte netopirjev!

Človeku je lahko dopovedati, da se zavzema za ptice in jih ne preganja, saj so ptički že po svoji zunanosti prijetni, imajo lepo perjice, se ljubko kretajo in nas razveseljujejo s petjem. Težko boš pa dopovedal ljudem, da ne bi preganjali žab, krastač — in netopirjev, čeprav so te živali prav tako ali še bolj koristne kakor ptiči. Netopirji so še posebej veliki varuhi in upravitelji njiv in gozdov. Saj se preživljajo večinoma z gosenicami več in drugih ponočnih metuljev, ki jih prištevamo k največjim sovražnikom in škodljivcem gozdov. Vendar živi v nas neka posebna mržnja do netopirjev, ki so pravzaprav prikupne in ljubke živalce, če si jih ogledaš natančneje. Vedno in vedno govoričimo o tem, kako se netopirji zaганjajo v lase, kako objedajo slanine v dimnikih, kako zanašajo stene v hiše. In si pripovedujemo razne vraže o njih in si čarovnika ne moremo misliti drugače, kakor da sedi sredi med netopirji. Zatorej ne znamo drugega, kakor da brž pobijemo in prepodimo netopirja, kjerkoli ga izsledimo. Bilo je v dunajskem Pratru, ko so posekali neki starodavni hrast. In na stotine netopirjev je lezlo iz debla — ljudje so pa kakor obsedeni planili s palicami in kamenji nanje in jih prav v neki sveti jezi in vzburjenosti pobijali in mrcvarili kakor za stavo. Posebno mladina — nadobudna mladina, seveda — je bila najhujša v tej zmedi. Ko so vse netopirje do dobra potolkli in pobili, so se ljudje vsi zadovoljni razšli, saj so bili prepričani, da so izvršili dobro delo. — Vse drugače pa delajo v Severni Ameriki, kjer se dobro zavedajo nepre-

cenljive koristi, ki jih imajo ljudje od netopirjev. Ondi postavljajo velikanske, takozvane stolpe za netopirje, prenočišča, koder se nemoteno razvijajo in množijo. Še posebej skrbijo za netopirje v takih pokrajinah, koder razsaja nevarna bolezen malariaja. To bolezen prenašajo in zanašajo komarji, netopirji so pa smrtni sovražniki komarjev. Izračunali so, da požre en sam netopir v eni noči nad 250 komarjev. In spoznali so v Ameriki, da je za pokrajino v obsegu 6 km dovolj en sam netopir, da ondi pomori vse komarje in je tako stražnik te pokrajine. Tudi pri nas, posebno koder je veliko komarjev, bi bilo pametno, da bi skrbeli za netopirje in jim postavljali taka prenočišča. Saj je taka netopirska »hiša« prav poceni. — Ob jezeru Mitchell, v ameriški pokrajini Teksas, je bilo toliko komarjev-moskitov, da ni bilo moči prebivati ondi in je tudi živina tako trpela radi njih, da je kakor besna divjala okrog. A je živel ondi dr. Campbell, ki je postavil stolpe za netopirje — in kmalu ni bilo nič več komarjev. Mimo tega so tudi odpadki netopirjev izvrsten gnoj za njive in vrtove. Ko se je omenjeni dr. Campbell pobliže zanimal za netopirje, je po daljšem proučevanju izsledil, kakšno je pravzaprav življenje te čudne živalce. Netopir je zares čudaški: je kakor ptič, ker leta, a nima perja kakor ptiči. (»Pol miša — pol ptiča.«) Je nočna žival, vendar nima izbuljenih oči kakor druge živali te vrste. Zatorej — je sklenil dr. Campbell — netopir ne vidi toliko svojih sovražnikov kakor jih sliši in občuti. In res imajo netopirji razmerno velikanske uhlje. Omenjeni učenjak je zato spoznal, da zasledujejo netopirji le tiste vrste žuželke, ki imajo poseben glas, ki ga slišimo, ko letajo. Netopirji spoznajo iz teh glasov, katere žuželke jim bolje prijazno za hrano. In prav komarji imajo take glasove, ki gredo netopirji za njimi, to je, da se oglašajo v tonih od navadnega c čez d in f do g. Netopirji spoznajo, da so žuželke s temi glasovi dobra hrana zanje. Nasprotno pa ne marajo žuželk, ki imajo nižje ali višje glasove. Žuželke pa vedo — tako se zdi — za vse to. Dr. Campbell je proučil tudi to. V neki sobi je imel na tisoče komarjev. Spustil je ponoči netopirje v to sobo. Komarji, ki so prej cvilili in godli, da je bilo kaj, so mahoma utihnili in so bili kakor mrtvi. Ko je pa doktor odstranil netopirje, so se čez kake tri minute spet oglašili komarji. To je omenjeni učenjak večkrat ponovil in vsako pot je doživel

isto. — Netopirji imajo neke posebne vrste dlako, skozi katero ne morejo prodreti rilčki komarjev. Ta dlaka ima pa še to lastnost, da »sliši«. Z njeno pomočjo občuti netopir, kakšne žuželke so v bližini, ker vpliva tresenje zračnih valov na to čudovito dlako — Netopir se skriva časih za skorjo kakih starih debel. Ondi se naleze raznih ličink, ki jih potem seveda prenaša sem ter tja. Zato menijo ljudje, da prenaša tudi stenice. A dr. Campbell je preiskal 4000 netopirjev in niti eden izmed njih ni imel nobene stenice. To je potem potrdil urad za vedo o žuželkah v Združenih državah ameriških. — V Ameriki imajo netopirji hudo sovražnico — neko kačo, ki je našel omenjeni Campbell nekoč nič manj kot 14 netopirjev v njenem želodcu. Zato se skrivajo netopirji v luknjah, ki imajo prav ozek vhod — in čudovito je, kako se morejo netopirji stlačiti skozi take majhne luknjice. — Netopirji imajo zelo močne mišice. Ko letajo, jim to ni tako lahko kakor ptičem. Prav urno morajo utripati s »krili« in tako letati prav vso noč. Tako napravijo po 250 do 300 gibov v eni minuti. — Netopirji živijo po 25 do 30 let. Stare živalce imajo sivkasto dlako, so torej osiveli kakor ljudjestarci, in tudi zobovje je že vse obrabljeno. Če čuti tak starček-netopir, da bo kmalu »po njem«, tedaj zleze v kak kotic, kjer je sam in ni nikomur v napotje — in umrje. Tako nastajajo pokopališča netopirjev. — Ker pri nas še dolgo ne bomo gradili stolpov za netopirje, vsaj na cerkvenem podstrešju in v zvonikih pustimo v miru te koristne živalce.

Nove knjige.

Homec. Spisal A. Mrkun, župnik. Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. Strani 128, 8 slik, 2 tlorisa; stane 15 Din pri založniku in pisatelju knjige na Homcu, s poštnino 1-50 Din več. Odkritosrčno moramo priznati, da je izmed vseh farnih zgodovin ta Mrkunova, če ne najbolj obsežna — po zgodovinski dobi ne posega daleč nazaj —, pa najbolj živahna, zelo zanimiva. Namen, ki si ga je Mrkun postavil, »naj novejši rod zve, kakšno jo bilo življenje v starih časih, zlasti v II. polovici 19. stoletja in v prvih desetletjih 20. veka v homški župniji,« je popolnoma dosegel. Prav vse je v knjigi: zemljepis, rastlinstvo, živalstvo, jezik, hrana, noša, hiša, družina, običaji, pregovori, vraže, stavbe, organizacije itd., zlasti bogato opisano petletje svetovne vojne v pismih in po pripovedovanju vojakov. Morda se zdi

vse to na prvi videz malenkostno, pa utegne biti čez stoletje prezanimiv vir za zgodovinarja, povestničarja, celo za narodopisca in jezikoslovca. Res je večina tega bilo drugod prav tako. Toda vse to se bo poizgubilo, v »Homcu« pa je ujeta in ohranjeno. Knjiga je silno poceni in jo vsem knjižnicam in posameznikom priporočamo. R. C.

Kmečki punt. Spisal Avg. Senoa, iz hrvaščine poslovenil Joža Glonar. V Ljubljani, 1926. Založila in natisnila tiskarna J. Blasnika nasl. Cena 25 Din, knjiga ima 464 strani.

»Kmečki punt« obravnava upor slovenskih in hrvaških podložnih kmetov v srednjem veku pod vodstvom »kmečkega cesarja« Matija Gubca, ki je bil po porazu kmečke vojske pri Krškem in Stubicah ujet in v Zagrebu na trgu Sv. Marka kronan z razbeljeno železno krono in na grozovit način umorjen. Ta knjiga je bila pred več desetletji že prevedena v slovenščino, a je že davno popolnoma pošla. Sedaj je izšel nov, krasen prevod izpod peresa dr. Joža Glonarja ob dvojnem jubileju: ob 350letnici smrti »kmečkega cesarja« Matija Gubca in jubilejni izdaji hrvaškega izvirnika te knjige.

Prav je, da je izšla povest drugič. Take povesti se nam zde vprav za sedanjí čas zelo potrebne: prvič je kruta potreba, da sedaj v svoji narodni državi najširši sloji bolje spoznavajo našo zgodovino, v kateri nam prej niso mnogo ne hoteli ne upali se povedati ali pa povedali izkrivljeno; drugič so take močne, junaške povesti za naš živčno razboleni, nemoški, plahi čas nujno zdravilo. In če je prevod še tako točen, krepak, zares v duhu slovenskega jezika pisan kot je Glonarjev, je branje le tem večji užitek. F. S. F.

Bedak Pavlek, otroške igre, spisal Franc Bevk. Trst, 1925. Izdala in založila Naša založba. Glasbene točke (tudi natisnjene v knjigi) je zložil Vinko Vodopivec. Natisnila Zadružna tiskarna v Gorici.

Naše Primorce moramo občudovati. Z neugnano vztrajnostjo skrbe za duševni kruh Slovencev v Italiji. Tam deluje Goriška Mohorjeva, tam goriška Matica, izhaja Čolnič, Ženski svet, Novi rod itd. Razen teh izide vsako leto še nekaj knjig, ki so povéčini res dobre. Tudi pričujoča Bevkova zbirka, dasi ni na višku (Bevk je v zadnjih letih silno plodovit in ni mogoče, da bi bilo vse najboljše zrno), je vendar potrebna in koristna zbirka za otroke. Petero jih je: Bedak Pavlek (star motiv, da najbolj neumni sin pride do sreče), Skrb in smrt (Smrt v vejah na hruški — tej

pravljici je dodana nova misel, da Skrb nikoli ne bo umrla), Kraljič in služabnik (pravljica o čudodelni piščalki), Neubogljivec (ki je za otroke morda najbolj pripravna), Dobrota je sirota bo pa vzbujala mnogo smeha. Za šole in društva zbirko priporočamo.

R. C.

»Kraljič svetogorski«, 12 Marijinih pesmi, za mešani zbor uglasbil Vinko Vodopivec. Samozaložba. Gorica, 1926. Prodaja Katoliška knjigarna v Gorici. — Slovencev nas ni veliko, pa kljub temu menda ne gre noben maj mimo nas, ne da bi nam zapel novih lepih Marijinih pesmi. Na Goriškem je zbral za letos Vinko Vodopivec 12 svojih najlepših Marijinih pesmi, med njimi 5 majskih, in jih uglasbil. Besedilo je prav lepo, vredno Nje, ki jo pesmi opevajo; 11 pesmi je M. Elizabete, 1 Janeza Volčiča. Med prednosti te zbirke moramo šteti, da so zelo melodijozne in jih bo narod sprejel za svoje, kakor že več Vodopivčevih, n. pr. pesem 2, 3, 4, 10; imajo tudi zelo prijeten tempo, deloma prav živahnega. Hiba pa je ista, ki so jo skladatelju že večkrat očitali, namreč da hodi včasih vendarle malo preveč izhojena pota, n. pr. pri kadic 9. in 10. pesmi. Splošno pa lahko rečemo: zbori, ki se bodo pesmi naučili, bodo skladatelju prav hvaležni in poslušavci tudi, celo solistke šibkejših zborov dobe svoj delež. Zunanja oprema te zbirke je dovršena: močan ovitek, trden in lep papir, čist in jasen litogram. Ač.

Vinko Vodopivec: 16 evharističnih pesmi za mešani zbor. Samozaložba. Gorica, 1926. — Skladatelj Vodopivec kaže zlasti od svetovne vojske sem veliko plodovitost; saj je izdal še več zbirke posvetnih skladb, ki so ali pa še bodo mnoge izmed njih ponarodele. S to zbirko je pa poklonil »Kristusu Kralju« 16 evharističnih pesmi, in sicer: 4 blagoslovne, 9 obhajilnih, 2 Srcu Jezusovemu, 1 evharistično posebej za postni čas. Besedilo je pri večini splošno znano, štiri pesmi pa imajo tekst pesnice M. Elizabete. Največ pesmi ima v začetku ali pa v sredi samospjev ali dvospjev, končujejo pa se v zboru; to menjanje bo prijetno pevcu in poslušavcu. Najdemo pa Vodopivca tudi v tej zbirki zvestega svoji ljudskemu ušesu tako zelo priljubljeni melodičnosti. Harmonizacija je pestra in živahna. Vsakemu notnemu inventarju bo ta zbirka v korist in okras, ker je tisk lep in jasen, papir pa lep in trpežen. Cena 20 Din za tako zbirko res ni visoka. Ač.

Mladim in starim »trudoljubivim peresnikom«.

Od teorije, ki smo si jo v kratkih obrisih ogledali, namreč, kdo je pesnik, kaj je skrivnost vse te umetnosti, kako malo je »izvoljenih« in kaj vse naj izvabi pravo besedo iz srca, je treba preiti do praktičnih zgledov o »povabljenih«, pa ne »izvoljenih«.

Kajopevajo pesniki začetniki, katerih vrstice skoro redno požira uredniški koš? Štirje glavni motivi se venomer pojavljajo: vera, domovina, mati, ljubezen do dekleta. Vsa ta čustvovanja so brez dvoma taka in tista, ki več ali manj prepletajo vso svetovno poezijo. Pomudimo se pri verskem motivu.

Verski motiv, versko čustvanje! Vera je velikansko gibalno človeštva. Že pri najstarejših narodih imamo skoro zgolj versko poezijo. Klasični narodi skoro nimajo pesnitve, ne tragedije ne epopeje, kjer ne bi vsega prevel verski duh. Dantejev vekoviti spev Divina Commedia je zajel vse tedanje verske nauke krščanstva. Žal, prežal, da moramo ugotoviti: versko pesništvo je v sedanji dobi silno revno. Sam Bog ve, zakaj. Ne manjka vernikov, ne trdno verujočih, ne žrtev, ki potekajo iz vere. Naši najmlajši, ki so si že priborili »pravico javnosti« s peresom, se nagibajo na versko plat v poeziji in tuintam zažari res živ in gorak utrinek, užgan od verskega čustvovanja. In čim so ti utrinki še redki — zares dobri, pa jih je človek tem bolj vesel. Zdi se mi, morda se motim, da je v nas premalo verskega doživetja, dosti zunanje verske živahnosti in premalo notranjega živega življenja; da je tudi na versko polje racionalizem dahnil strupeno roso, da že ne občutimo več, kako lepa »pesem« je verska legenda, in brskamo neprestano po starih, plesnivih listi-

nah ter tehtamo čudeže davnih časov, namesto da bi z otroško naivnostjo objeli in sprejeli Kristusovo vero kljub vsej koristnosti in potrebnosti versko-zgodovinskih raziskavanj. Vera je delež srca, ne samo razuma. Če pa hoče biti preveč razumna in umevana, se gubi delež srca — brez srca, brez gorkega, ljubečega in trpečega, vrisakajočega in križanega srca ni bilo in ne bo nikoli dobre pesmi. Je še morda drugi vzrok: sodobni svet je strašno zmaterializiran. Ta zabloda nas vse tepe in že se križem sveta čezdalje bolj glasno probuja želja in hrepenenje po idealnem, verskem svetu. Vera je tako bistvena sestavina duševnega življenja pri narodu in posamezniku, da je trditev, češ, tudi brez vere je življenje popolno, res hči duševne edinščine. Zakaj tudi napadi na to ali ono vero, čeprav sirovi in zlobni, so koncem koncev le krik srca po veri. Tretji vzrok utegne biti tudi vpliv mode. V starem Bizancu so se po tabernah ob Zlatem rogu do po-bojev prepirali ribiči, postopači in gladiatorji o sv. Trojici itd. Tedaj je bilo v modi, da so razglabljali o najtežavnejših verskih skrivnostih razen učenjakov najpreprostejši ljudje. Danes je moda, da ves svet piše in se razgovarja, kdo je bil prvi, ko so bili in uganjali svinjko, kdo je pretekel zajca, kdo se bolj skrivnostno ubil na plezalni turi. In vendar so tudi nekdanj oblegali stotisoči dirkališča in stadione! Tudi to je posebnost — ta naša enostranskost. — Vse to (menda kar nič ne sodi v »poetiko«!) se mi je zdelo vendar potrebno ugotoviti, preden razodenem glavno napako onih, ki živo verujem v njih vero, a jo v pesmi podajajo z zgolj starimi, pridi-garskimi vzdihljaji. N. pr.:

Pesem o cerkvi.

Dva tisoč let že skoraj bo,
kar sovražnik se zaganja v njo.
Sovražnik marsikteri že trohni,
ta cerkev pa vedno močno še stoji.

Ali: Pot v večnost.

Strašna je cesta,
ki vsak po njej bo šel,
čeravno bi kdo se branil,
pa iti moral bo.

Da Jezus milostljivi
bode nam sodnik,
ko bomo morali umreti
in v večnost odhiteti.

Da nas postavil bo
na svojo desno stran,
ko prišel soditi bo
takrat na sodnji dan.

Ali:

Nedolžnost lilija bela,
Dekle v vrtu rožce pleje,
zraven bridko joka se,
ker bele lilije ni več med njimi —
dekle nedolžnost izgubila je.

Vsa vsebina teh in toliko drugih kitic je resnična, a izraz tako obrabljen, okoren, površen, da je bridka škoda za čas, ko ni senčice poezije v njih.

Na veliki petek.

V Tvoj stopil sem hram.
Črne zavese čez okna,
črne sence bile so tam,
črne sence, ki mi v srcu odmevajo
ko glas bronca o polnoči,
ki v srcu bojazen in kes buči.

Pa potožil svoje sem bolesti Ti
in odšel sem od Tebe poln milosti.
Kako si usmiljen,
kako velik,
o Bog!

To pa je že pesem, ki ima vsebino, so verzi v njej, ki zvene, je občutena, dasi formalno seveda še nepopolna.

Tih večer.

Ptičice so utihnile —
in zvon večerni Ave je odpel,
tedaj, ko je za mizo oče — kmet —
vzdignil težko svojo roko — naredil križ —

Samo te vrstice navajam, in sicer zaradi zadnjih dveh; mislim, da ni treba razlage. Vsak sam ve, zakaj sta tiskani.

V noč...

Nebo in zemlja
sta v Tebi...
A mi?
V noč vijemo roke,
po zemlji kot črvi
se plazimo k Tebi...
V noč vijemo roke...

Tudi ta vzdih priča o živahnem verskem čustvovanju, ki mu ni več daleč pravi izraz.

F. S. F.

Slovniki in slovarski brus knjižne slovenščine.

I. Koštiál,

rodilnik svojilni * svojilni pridevnik (kadar ni ovire); n. pr. čeljusti volka (ki nam je iz povesti že znan) * volkove; meril je na vratno žilo risa * risovo; pes je zasadil svoje zobe v kožo vratu velikana (že znane) * v kožo na velikanovem vratu; to je moja dolžnost rešitelja * rešiteljska; delo satana * -ovo; stanovanje sestre * sestrično; ni poznala slabih strani Luke * Lukovih; odprl je truplo Lide * Lidino.

rodilnik vzročni * od; n. pr. telo se mu je treslo energije * od energije; oči so se iskriale razumevanja * od razumevanja; tresel se je mraza * od mraza; mrl sem hrepenenja * od hrepenenja; peneč se jeze * od jeze; ustne so gorele hrepenenja * od hrepenenja; zardela je koprnjenja * od koprnjenja; trepetati jeze * od jeze.

rodilnik za predlogoma na in za * tožilnik; n. pr. tu se ne smemo ozirati na ničesar drugega * nič; za ničesar nisi dober * nič. Pisatelj je menda mislil, da se mora v nikalnem stavku preleviti v s a k tožilnik v rodilnik.

roka: iti na roko * podpirati, pomagati, biti na pomoč.

rudeč, rudeti, ruja, rujav * rdeč, rdeti, rja, rjav.

s (predlog) pred vokali ali zvočnimi soglasniki * z.

saj danes (če že ne vedno) mirujte * vsaj... Saj pa navaja vzrok ali razlog: truden sem — saj sem se dosti trudil.

sani: ker ta samostalnik nima ednine, ne more biti prav: »srečala sta sled ene teh sani« * enim izmed teh sani.

sanj * sen (shrv. san); sanje.

se * si v takihle primerih: izpulil bi se bil lase * si; kdo bi se mogel predstavljati, da... * si; ti ljudje bi se ne bili hoteli obtežiti želodca * si.

sebevid (shrv.) * dvojičnik.

sedanjik določnega naklona nedovršnih glagolov v namernih in takih predmetnih stavkih, ki vsebujejo namero * pogojni naklon; prihodnji čas ali pa želelni naklon; n. pr. grof je bil predložil, da streljajo v tarčo * da bi streljali ali naj streljajo; Francozi morajo Nemce prisiliti, da izvršujejo svoje dolžnosti * da bodo izvrševali; sklenil sem, da se zatajujem * da se bom zatajeval.

sedanjik dovršnih glagolov v pomenu t. zv. »prezentskega perfekta« * se mora nadomeščati s preteklim časom; n. pr. videč fino opravljenega človeka, ki pride najbrž z onkraj Save * je prišel; odkod pridete? * odkod ste prišli (ali prihajate).

sedanjik nedovršnih glagolov v pripovedovanju preteklih dogodkov * pretekli čas nedovršnih glagolov; n. pr. a tu pristopi G. in povabi R... in W. ga tudi izpodbuja * in tudi W. ga je izpodbujal.

sejati (o žarkih) * sijati; niti žarek ni posejal * posijal.

sel (poslanec), rod. sela, daj. selu... * sla, slu...

senci so mu bile gole * senci so mu bili goli (m. spola) ali senca so mu bila gola (sr. sp.); okrog sencè * -ca, proti sencama * -ema.

serenada (španski) * podoknica.

sever, rod. **severja** * severa.

shvačati (shrv.) * umeti, razumeti, doumevati, zapopadati.

shvatiti (shrv.) * razumeti, doumeti, zapopasti.

sinaha * snaha (nima nič opravka z besedo sin).

sir (= siv), **sirec** (= sivec), **sirast** (= sivkast) * ser, -ec, -ast.

-ski, obrazilo, včasih po krivem uporabljeno namesto -ov ali namesto rodilnika; n. pr. Hudsonski zaliv * Hudsonov (ime je dobil zaliv po enem samem možu, po Henriku Hudsonu, ki ga je odkril l. 1610); pričakuje človeškega prihoda (pisatelj ima tu v mislih prihod enega samega človeka) * prihod človeka; premoženjska oddaja * oddaja premoženja (imetja); srnska koža * srnja koža; bolgarski sosedje * sosedje Bolgarov.

-ski: priimki na -ski sklanjani kot samostalniki na -i, ij * kot pridevniki; n. pr. Koseskija, -ita * -kega.

skiniti, -nem (shrv.) * sneti.

skregati se * spreti se.

sladkejši * slajši.

sledječ * tale v takihle primerih: K. je povedal sledeče * tole.

slovit (shrv.) * sloveč, slaven.

slovka * zlog.

slovkovati * zlogovati.

slóvo * beseda.

slovo vzeti (jemati) * posloviti, poslavljati se.

slučaj kolere, slučaj nepokorščine * primer...

slučaj; v slučaju, da (če) * če (brez »slučaja«); v slučaju uime * ob uimi.

smatrati, da... * meniti, misliti.

smatrati za... (kot, čim) * imeti, šteti za; n. pr. smatrati koga za (kot) škodljivca (-cem) * imeti (šteti) za škodljivca.

smejim se * -jem, -jam se.

smodka * smotka (shrv.) od smotati (= zviti).

sniti se: snidla sva se * sešla sva se.

sobrat, sorojak, sovrstnik... * brat, rojak, vrstnik... Pač pa lahko reče brat (samostanski) A. bratu B. »sobrat«, ker imata oba sama ob sebi naslov »brat« brez ozira na razmerje do drugih fratrov.

sotrudnik (ruski) * sodelavec. (Ruski trud = slov. delo! Труды Л. Н. Толстого = dela Tolstega.)

spasitelj (shrv.) * Odrešenik (Zveličar).

spesniti * zložiti (pesem).

spoznati se v čem * umeti kaj, več biti česa.

srednji spol pri nominalnem povedku, ki je trpen deležnik, v takih stavekih: »zaplenjeno je bilo več pušk« * zaplenjenih je bilo nekaj pušk, ali: zaplenilo se je nekaj pušk.

stan: v stanu biti * zmožen biti, moči (morem).

star biti (pet let) * imeti; n. pr. ko sem bil enajst mesecev star * ko sem imel...

stas (shrv.) * postava, rast.

stih (grški) * verz (lat. in mednarodna beseda).

stemeti se * stemniti se ali stemniti (brez se).

-stojati, -stojam v zloženkah, glej **obstojati, pristojati!**

stopnjica * stopnica (to je stop[iti] + obrazilo -en + obrazilo -ica, ne pa stopnja + -ica!).

stožast (stožcu podoben) * stožčast. (Kar ima tako obliko kakor stog, je stogasto; kar ima obliko stožca, t. j. majhnega stoga, je stožčasto. »Stožast« pa sploh ni slovenska beseda.)

strah me je pred kom ali čim * koga, česa; strah ga je bilo pred samoto * samote.

stran: od (s) strani koga ali česa * od koga, včasih goli rodilnik; n. pr. ni se imel ničesar bati s strani gledalcev * ni se mu bilo ničesar bati od gledalcev; vpliv od strani Koseskega * vpliv Koseskega; tako postopanje od strani Bolgarske * tako postopanje Bolgarske; od strani delavstva se ta namera toplo pozdravlja * delavstvo to namero toplo pozdravlja.

streznem se * streznim se (IV. vrstal).

stvarica * stvarca.

svalkati * svaljkati.

svedok, svedočiti * priča, pričati.

svest kot pridevnik: svest, -a, -o * v svesti si, zavedajoč se.

svetilka * svetiljka (shrv.), kakor dovilja, primalja, švelja, slov. šivilja, sesaljka.

svitel * svetel, svetál.

svoj: sred. spol **svojo** * svoje, n. pr. svojo osebno mnenje * svoje.

svojljni zaimki, ki se nanašajo na osebek istega stavka * povratno-svojljni svoj; n. pr. kljub njegovi (= Kazanovi) utrujenosti je bil (Kazan) še silen * svoji; očak, ki bi ga Indijanci v njih jeziku imenovali... * svojem; moja raziskovanja bom razširil * svoja; imam samó mojo plačo * svojo; gospodična pripoveduje o njenem obisku pri kralju * svojem. (Dalje prihodnjič.)

GOSPODAR IN GOSPODINJA

O lepem vrtu.

Roža — kraljica vrtov.

Inž. Ciril Jeglič.

Če bi o rožah hoteli povedati vse važne stvari, bi bilo treba napisati celo knjigo. Tu pa se bomo dotekali le še vprašanja, kako rože na vrtu postavimo, in se potem nekoliko več pomudili pri spenjavkah (plezavkah).

Marsikdo ima na vrtu (n. pr. v vrtni trati) pripraven prostor za rožno gredico. Široke, zlasti pa močno vzbočene gredice niso za rože, ker tedaj težko pridemo do rastlin v sredini. Čim enostavnejša je oblika, tem lepša je gredica za rože. Dobro se podajo majhne kvadratne gredice, ki merijo na dolžino in na širino približno po dva metra, ali pa ozke in dolge gredice. Prav prikladna mesta za strnjene nasade so obrobne gredice (rabate) na obeh straneh pota, ali pa — zlasti za visokodebelne vrtnice — rabate ob plotu (pred živo mejo).

Pri nas se še vse premalo uporabljajo nizke, v obliki grmičev vzgojene rože (rastline, ki so bile požlahtnjene tik nad koreninami divjaka).

Po naših majhnih vrtovih vidimo večinoma visoke vrtnice. Če so taki vrtnički namenjeni predvsem za pridelovanje zelenjadi, so v njih visoke vrtnice umestne, ker ne zavzemajo dosti prostora in tudi ne napravljajo preveč sence. Lahko se pa prepričaš, da visokodebelne rože, posajene v vrsti ob potih po sredini vrta, često prav grdo režejo in pačijo vrtno ploskev, zlasti še, ako rože v teh vrstah niso izenačene glede višine, rasti barve itd.

Ko sadiš, pazi, da stoji sorte z enako rastjo skupaj, ali pa — če sadiš n. pr. v dolgih vrstah pred živo mejo ob plotu — naj bodo močnejše rastoče sorte na višjih stebelcih, zadaj, spredaj pa sorte slabše rasti na nižjih debelih. Za nasad gredic s samimi niskimi vrtnicami je treba paziti, da izberemo le take sorte, ki so lepe, košate rasti in ne silijo preveč kvišku; če hočemo na isto gredico spraviti dve, tri sorte, naj se vse med seboj ujemajo glede rasti in barve. — Kako daleč narazen moramo saditi rože, je odvisno predvsem od rasti in oblike posameznih sort in rastlin. Navadno sadimo nizke, v obliki pritličnega grmiča vzgojene rože vsaj po 30 cm narazen, visoke pa tudi po 1 m.

Naj navedem še primer, kako bi lepo nasadili majhne, kvadratne gredice z visokimi in niskimi vrtnicami. Če je gredica n. pr. po dva metra dolga in široka, posadi v sredino na 1 m dolžine in širine po tri visokodebelne vrtnice, tako da bi stalo na tem manjšem kvadratu, ki meri približno 1 m², devet debel. Proti robu gredice, okoli in okoli notranjega kvadrata, pa posadi polijante (eno sorto), n. pr. rožnato Ellen Poulsen ali Echo, rdečo Eblouissant ali Erno Teschendorff itd. Sam rob gredice lepo napraviš iz ene vrste zelenike (pušpana). Na takšni majhni gredici visokostebelnih vrtnic imej le svoje najboljše ljubljenske (n. pr. Mme K. Testout, Gloire de Hollande, Mad. Ed. Herriot, Golden Emblem i. dr.). Visokodebelne rože naj bodo samo toliko visoke, da se z obrazom lahko od blizu skloniš do njih.

Isto gredico (po 2 m široko in dolgo) bi lahko zasadil, ako se ji visoka debela ne prilegajo, s samimi niskimi vrtnicami. Za nasad bi potreboval okrog 25 nizkih, na korenino cepljenih čajevk-križank, ob robu vsake stranice pa pustiš prostor še za eno vrsto, ki jo zasadiš s polijantami (24 grmičev).

Posebej pa moramo omeniti rože spenjavke (rože plezavke ali opletavke). Tudi po naših krajih so se spenjavke hitro razširile in baš na deželi so se ponekod dvignile do sijajne veljave. Tuintam se vidijo kmetijski vrtnički, kako daleč žare od živobarvnih valov mogočnega cvetja, ki z neugnano silo kipi iz bujno rastočih rož spenjavk. Ob vaških kapelicah in lesenih znamenjih, na pokopališču, ob kozelcih in gospodarskih poslopih — povsod jih že najdeš, a največ sade naši ljudje rože spenjavke ob hišnih zidovih, kjer navadno ne uspevajo najbolje.

Današnje vsepovsod tako sloveče rože spenjavke so zlahtne potomke poglavito dveh napol divjih vrst (Rosa multiflora, Rosa Wichuraiana), ki imata obe svojo prvotno domovino v vzhodni Aziji, zlasti na Japonskem. Leta 1893 je angleški vrtnar Turner prvi dobil v roke neko spenjavko, ki so jo že Japonci vzgajali na svojih vrtovih in ki mu je zacvetela v bujnih šopih živordečega cvetja. Nazval jo je *Crimson Rambler*,

in ko jo je spravil v promet, se je izredno hitro in zmagoslavno razširila po evropskih deželah.

Umevno je, da v japonskih vrtovih odgojena roža, katero poznamo pri nas pod imenom *Crimson Rambler*, na naših tleh in v našem podnebjju redko najde vse tiste življenjske pogoje, kakor jih je imela v svoji daljni domovini; trajno lepa *Crimson Rambler* je pri nas izjema.

Obče lahko trdimo: *Crimson Rambler*, ki je najstarejša in pri nas najbolj razširjena plezavka, ne spada več med najboljše, ker ta sorta rada puzeba in jo plesen močno napada. V novejših časih vzgojene sorte so mnogo bolj zdrave.

Kmalu potem, ko je *Crimson Rambler* nastopila svojo zmagoslavno pot, je prinesel nemški botanik dr. Wichura iz Japonske še neko drugo spenjavko izredno bujne rasti in neobčutljivosti za mraz. Krstili so jo za *Wichurovo rožo* (*Rosa Wichuraiana*). To rožo so vzgojevalci brž uporabili za križanje z drugimi rožnimi vrstami in sortami. Tako so vzgajali nove sorte spenjavke, ki so s svojo blestečo lepoto zatemnile skoraj vse dotedanje spenjavke. Posebno potomke *Wichurove rože* so zelo zdrave rastline, ker imajo gladko listje, ki se svetlika kot olje in se zlasti v toplih dneh zdi kakor polakirano, pa mu plesen ne more do živega. Slabše so potomke *Crimson Rambler*, ker rade boleajo.

Izrazite potomke *Wichurove rože* so n. pr. *Hiawatha*, *Excelsa*, *Sodenia*, *Dorothy Perkins* in druge. (Dalje prihodnjč.)

* * *

Ali ste že vsejali motovilec, špinačo in zimsko solato in vsadili šalotke; povezali endivijo v štruce, da se ubeli, presadili mlado in krepko endivijo v tople grede za zimo; odrezali paradižnikom vršičke in divje poganjke, da dozorijo plodovi; okopali šparglje; pobrali zrele semenske rastline in jih obesili na suh, zračen kraj; poskrbeli za gnoj in uredili kompost; vsadili čebule hijacint, tulipanov in narcis; presadili v lonce pelargonije, nageljne, šebenik (vijole) in druge lončnice, ki so bile doslej na prostem in jih hočete dobro prezimiti; pripravili in uredili sadno šrambo in spravili jesensko sadje; mislili na nov nasad sadnega drevja?

O prehrani.

Piše dr. Anton Brečelj, zdravnik v Ljubljani.

g) **Med**, pravzaprav živalski pridelek, vsebuje zmes dveh sladkornih vrst (okoli 75%) in je ne samo dragoceno hranivo, marveč tudi najbolj naravna slaščica in zdravilo. Čebeloreja je pri nas že precej razvita, a treba bi jo bilo še bolj razširiti v prid našemu gospodarstvu in zdravi prehrani.

Sladkor ima v naši prehrani važno vlogo, dasi so naši predniki brez njega živeli veselo in zdravo življenje. V vsakem človeku je sladkorna tovarna, ki proizvaja iz skroba (ki je v sočivju, žitni moki, krompirju in drugod) sladkor; poprej so ljudje uporabljali le te naravne tovarne, dandanes pa prenašamo to delo v industrijska podjetja. Sladkor so svoj čas izdelovali iz soka sladkornega trsa, ki ga goje po vročih krajih, dandanes ga proizvajajo tudi v hladnejših pokrajinah iz sladkorne pese. Ves sladkor moramo uvažati v naše slovenske kraje in tako podpirati tuja podjetja. Pravijo, da je pri nas mnogo takih krajev, kjer bi dobro uspevala sladkorna pesa, n. pr. na Ljubljanskem barju in Krškem polju. Sladkorne tvornice na Češkem so vir blagostanja kmetu in delavcu.

Rastlinske tolšče dobivamo iz rastlinskih semen, kakor so laneno, bučno, repno in solnčnično seme; v južnih krajih pridelujejo olje iz oljčnih plodov; navadno namizno olje prihaja ponajveč iz prekmorskih krajev, kjer ga dobivajo iz bombaževega semena. Tudi iz turščice pridelujejo dobro (gosto, temnozeleno) olje. Strjene rastlinske masti (»rastlinsko maslo«) delajo ponajveč iz palmovih in drugih južnih plodov. Rastlinske tolšče so živalskim enakovredne, prebavnost je sicer različna (tekoče tolšče so navadno laže prebavne kakor trde), navada ima odločilni vpliv. Rastlinske tolšče ponajveč uvažamo, vendar bi se dalo pri nas povzdigniti pridelovanje oljnatega semena; hvaležne so solnčnice po svoji skromnosti in izdatnosti.

Pregled rastlinskih hraniv nam kaže, da nam nudi že domače rastlinstvo vso hrano, kakršno potrebujemo, vemo pa tudi, da se da ob zgolj rastlinski hrani prav dobro živeti in čvrsto delati — naši kmetje so bili v prejšnjih časih skoraj zgolj rastlinojedci — in da mora deloven človek zajemati svojo moč iz silotvornih snovi, kakor nam jih daje rastlinstvo v sladkorninah. Ako izvzamemo mleko, ki je v dojeniški dobi popolno hranivo, pre-

kašajo rastlinska hraniva po svoji popolnosti, izbirtosti in okusnosti daleč vsa živalska hraniva. Hvalo rastlinske prehrane bomo nadaljevali še v posebnem poglavju o dopolnilih.

9. Poživila.

Razen hraniv, ki dajejo človeku telotvorne in silotvorne snovi, uživajo ljudje čuda mnogo najrazličnejših snovi le zaradi njihove prijetnosti. Te snovi imajo to posebnost, da nam prijetno dražijo živce, da nas nekako poživljajo. Po tem poživljajočem svojstvu smo si napravili izraz za te vrste snovi — **poživila**, lahko bi jih imenovali tudi nasladila ali drugače.

Pri vseh narodih širom zemeljske oble je mnogo poživil v rabi. Ponekod žvečijo celo zemeljsko prst radi všečnega okusa, drugod si delajo iz dišeče glinice posode za pitno vodo, da dobi od njih prijeten vonj. Vseh poživil ne moremo naštet, kakor tudi ni bilo mogoče omeniti vseh hraniv, zato se omejimo na najbolj navadna in pri nas rabljena poživila. Zaradi njih mnogovrstnosti si jih razdelimo v tri glavne skupine.

A. Začimbe in dišave.

Kuhinjska sol je nujna sestavina naših telesnih sokov. Iz kuhinjske soli tvori želodec solno kislino, ki je bistvena sestavina želodčnega soka in za prebavo neobhodno potrebna, a ta solna kislina se v črevesu izpremeni zopet v kuhinjsko sol in posrče. Kuhinjska sol torej v telesu kroži, izloča se le v neznatnih množinah, zato je resnična potreba za uživanje kuhinjske soli zelo majhna; zadošča povsem ona množina, ki jo vsebujejo običajna hraniva že po naravi. Poznamo velike narode, ki si jedi sploh ne solijo, a uspevajo ob nesoljeni hrani neoporečno, ne samo narode, ki živijo ob morskih ribah ali rastlinju ob slanih jezerih, marveč tudi puščavske narode, kakor Arabce, ki ne poznajo soli.

V naših krajih pa je uporaba kuhinjske soli naravnost ogromna; neslan nam pomeni toliko kakor neokusen in neužitni! To je razvada, ki je zdravju nevarna. Ne poznamo bolezni, ki bi izhajala iz nezadostnega uživanja soli, pač pa je znana vrsta bolezni, ki jim je vzrok preobilo uživanje soli; sem spadajo obistna motenja, vodeničnost, kožne bolezni, živčne bolezni, prav posebno božjast (ali epilepsija). Dokazano je, da je treba odraslemu človeku na dan kvečjemu okoli 3—4 g soli, da pa 8 g soli na dan (t. j. manj ko 1 *dkg*) utegne že občutno škodovati! Nekaj kuhinjske soli je že

tako v vseh hranivih, približno 1—2‰ (odtisočka). Dobrih in dobro pripravljenih jedi ni treba soliti, ker se jim s soljenjem okus pokvari, slabih in pokvarjenih jedi pa sol ne izboljša, samo njih slabi okus zakriva, torej dvojna škoda! Umna gospodinja naj bo torej s soljo skrajno varčna, dosedanjo razvado obilnega soljenja je treba zaradi zdravja čimprej odpraviti, zlasti otroke je varovati pred zasoljenjem! — Kaj lahko je umevno, zakaj v gostilnah ne skoparijo s soljo, marveč jo rabijo in nudijo razsipno...

Sladkor, sam po sebi izvrstno hranivo, se rabi v navadnem življenju ponajveč kot nasladilo, ki naj nam okus jedi in pijač izboljšuje. Največ sladkorja se použiva s kavo in čajem, znatno manj v močnatih jedeh, raznem pecivu in slaščicah. Sladkor nam občutno obremenjuje gospodinjski proračun kot neobhodno, a vendar utrpno hranivo, saj so živeli naši prednamci brez sladkorja; tudi v zdravstvenem pogledu je obilna raba sladkorja vsaj kočljiva, ako ne nevarna, posebno v otroški dobi. Splošno je razširjeno mnenje, da sladkor kvari zobe. Dejansko imajo otroci, ki uživajo mnogo sladkarij, zelo piškave zobe, toda največ zato, ker sladkosnedi otroci zavračajo hrano, ki jo je treba gristi in žvečiti, zobje pa, ki ne delajo, zapadejo prej ali slej gnilobi. Zato je varčevanje s sladkorjem zelo umestno iz gospodarskih in zdravstvenih ozirov!

Kis ali ocet je v rabi kot začimba in ohranilo marsikaterih jedi. Naravni kis, napravljen iz vina, sadjevca in drugih sadnih moštov, je v zdravstvenem pogledu brezpomemben, umetni kis pa, napravljen iz spirita, ali kemično izdelana kisova esenca utegneta zaradi premočnosti in škodljivih primesi občutno škodovati, zlasti pri trajni rabi. Namesto kisa rabijo v bolj-ših kuhinjah limonov sok za napravljanje solate in drugih okisanih jedi. Naši hribovci in Nemci sploh si belijo solato s kislim mlekom, kar naj bi se tudi pri nas udomačilo na kmetih in v mestih!

Vrsta **dišav** pa je nepregledna. Čebula, česen, redkev in sveža paprika se goje in mnogo rabijo radi eteričnih olj, ki so v njih. V podobne namene nam služijo meliso, metno, lovorovo in pehtranovo listje. Janež, kumina, koromač in slična semena so priljubljene dišave, črni in beli poper, paprika, žafran, sladka skorja ali cimret se rabijo malone v vsakem gospodinjstvu, največ pa in preveč v krčmarskih kuhinjah. Raba vseh teh ali podobnih dišav je v zdravstvenem pogledu brez-

pomembna, ako jih uživamo v zmernih množinah. Nekatere teh dišav pa so otrokom in občutljivim, slabotnim ljudem kvarne, ker preveč dražijo prebavila in obisti. Zato veljaj načelo, da je najboljša in najbolj zdrava kuhinja tista, ki porablja najmanj dišav in začimb!

B. Alkaloidna poživila.

Alkaloidi (lugom ali osnovam podobne) so one organske snovi, ki dajejo spojene s kislinami soli. Alkaloidov je čuda mnogo, največ jih rabijo za zdravila (n. pr. kinin iz kinove skorje, morfin iz makovega soka, atropin iz norice ali volčje črešnje, kokain iz kokovega listja itd.), nekaj jih je v rabi kot poživila.

Mesna juha vsebuje okoli 3% mesnih snovi. Od 100 delov na kose razsekanega mesa preide v mrzlo vodo 6 delov, v vroči vodi pa se beljakovine tega izvlečka strdijo (3%) kot pene in odstranijo, ostanejo torej samo 3%. V mesni juhi je prav malo beljakovinskih snovi, največ še klejeyine (žolice), nekaj glikogena (telesnega sladkorja), mesne kisline in mesnih razpadlin (kreatin, sarkin, ksantin, sečna kislina, sečnina i. dr.). Te snovi so organski lugji, ki vplivajo na okus in voh, pa tudi na drugo živčevje sploh in posebno na prebavila nekako poživljajoče, vzbujajo pred vsem slast do jedi in s tem pospešujejo prebavo. Hranilnih snovi pa v čisti mesni juhi ni v znatni množini; čista mesna juha ni hranivo, marveč samo poživilo.

Neki učenjak je napravil tale poskus: Enako stare in močne psičke je razdelil v dve skupini; eno je hranil s čisto vodo, drugo s čisto juho. Obe skupini sta poginili zaradi stradanja; skupina, ki je dobivala juho, mnogo prej ko ona, ki je imela samo vodo. Kako to navidezno nesoglasje? Hranilna vrednost juhe je neznatna, močna pa je slast in prebavo vzbujajoča lastnost juhe. Ker psički niso dobivali druge hrane, so sami sebe tem hitreje prebavili in shirali.

To svojstvo dobre čiste mesne juhe je treba poznati in vpoštevati. Mnogi ljudje žrtvujejo znatna sredstva, da privoščijo sebi in ljubim svojcem vsaj nekaj juhe, meneč, da dobe v njej najboljše hranivo. Juho napravljajo prav močno in jo silijo bolnikom. Bolnikom z vročico pa se taka juha gabi, zato jo zavračajo; manj zoprna in bolj primerna jim je redka »špitalska« juha; okrevajoči bolniki pa in bolniki brez vročice prenašajo močnejšo juho.

Kot poživilo ima mesna juha tudi v prehrani zdravih ljudi svoj pomen, čista juha je največ za bolnike, zakuhana juha je na kmetih prazniška, v mestih vsakdanja jed. Vloga (jajca, žitna zrna in zdrob, meso, zelenjave i. dr.) dajejo juhi resnično hranilno vrednost.

Kavo so prinesli Turki na svojih pohodih v naše kraje. Kava je doma v Abesiniji, kjer raste kot grmičje. Plodovi vsebujejo koščeno zrnje; poparek ali zavrelica praženega in zdrobljenega kavnega zrnja pa daje pravo kavo. Hranilne vrednosti kava nima prav nič, vendar jo rabi malone ves svet v ogromnih množinah kot najbolj priljubljeno poživilo. Bistvena sestavina kave je alkaloid kofein (v navadni kavarniški skodelici močne črne kave je okoli $\frac{1}{10}$ g kofeina), ki poživljajoče vpliva na živčevje in mišičje, prav posebno na krvni obtok. Vabljava v kavi je tudi prijetna lastna vonjava; mnogim ugajata še vonj in okus po žganem ali praženem. Pri daljšem kuhanju kave spuhti značilni vonj, v kavno zavrelico preide čezdalje več čreslovine (ali tanina). — Kot namestki in dopolnila kavi se rabijo rajrazličnejši rastlinski proizvodi: korenike cikoriije, suhe fige, razno zrnje, zlasti žitno. Žitna sladna »kava« ima nekaj hranilne vrednosti, ker pri kuhanju preide slad iz zrnja v zavrelico.

Odraslim zdravim ljudem zmerno uživanje prave kave ni prav kvarno, kot poživilo utrujenim ali oslabelem je kava prav dobra in primerna; otrokom pa in živčno bolehnim ljudem je redno uživanje kave nepriporočljivo, ker je močno dražilo. Takim ljudem je najboljši namestek žitna kava, ki ima okus po žganem kakor kava, v tovarniških obratih in tudi spretno gospodinje ji pa znajo dodati še značilnega vonja.

Enake vrednosti kakor kava je »ruski« čaj, čigar prvotna domovina je Kitajska, odkoder so ga začeli Rusi po karavanah spravljati v Evropo. Dandanes goje čajevu grmičje po raznih toplih krajih, posušeno listje tega grmičja se rabi po vsem omikanem svetu. V poparku ali zavrelici je alkaloid tein, ki je kofeinu zelo podoben po sestavi in učinku. Hranilne vrednosti nima čaj nikakšne; razen teina in posebnih vonjav je v čajevi zavrelici tudi nekaj čreslovine (tanina); učinek alkaloida se s taninom precej onespeši, ker se alkaloid spoji s čreslovo kislino v težko raztopno sol. Zato se rabita več časa kuhana kava ali ruski

čaj kot dobro sredstvo zoper zastrupljenje z alkaloidi (večinoma rastlinskimi strupi).

V to vrsto poživil spada tudi **kakao** in iz njega napravljena čokolada. Kakao je v topli Ameriki domače drevo, ki rodi našemu stročju podoben plod. Zrnje vsebuje obilico hranivnih snovi, beljakovine (okoli 15%), tolščo (tudi nad 50%), sladkornine (okoli 20%) in poseben alkaloid (okoli 2%), ki mu pravimo teobromin. (Slavnoznani prirodoslovec Linné je dal tej rastlini ime theobroma, kar pomeni božansko hrano.) Teobromin je soroden kofeinu ali teinu, vpliva pa manj močno na osrednje živčevje, pospešuje krvni obtok in izločanje seča. Kakaovo zrnje najprej medé, potem suše na solncu ali umetno; zdrobljeno moko, ki ji odtegnejo še dober del tolščé, dobivamo v trgovini kot kakao. Čokolada je kakao, ki mu primešajo sladkor in časih še druge snovi, mleko ali dišave.

Kakao in čokolada sta prav za prav izdatni hranivi in najbolj nedolžni alkaloidni poživili, ki se smeta brez škode dajati tudi slabotnim ljudem in časih tudi otrokom.

Med poživila te vrste spada tudi **tobak**, ki je za prehrano popolnoma brez pomena. Ta ameriški dar ima po vsem svetu veliko vlogo, v naši domovini se mnogi kraji preživljajo s pridelovanjem tobaka, država pa ima kakor vse druge od uživavcev tobaka lep prihodek. Tobak vsebuje močen alkaloid **nikotin**, ki povzroča mladim in slabotnim ljudem znatne škode, pri strastnih kadivcih celo nevarna zastrupljenja.

Čudna je človeška narava! Tobak je vsakomur izprva zoprno, radi zgleda se mu po sili privadimo, iz navade se razvije strast, da človek trpi žejo in lakoto zavoljo tobaka, ki je za življenje čisto nepotreben. Po drugih krajih uživajo v obliki kajenja še druga alkaloidna poživila, kakor opij in hašiš, ki še bolj pogubno vplivajo na človeško zdravje kot tobak.

C. Alkoholna poživila.

Alkohol (arabska beseda, al je člen, kohl pomeni kaj finega, dovršenega, čistega, tenkega) ali vinski cvet je razpadlina sladkorja; pod vplivom gliciv kvasivk se razkrajja sladkor v alkohol in ogljikovo kislino. Alkohol je bistvena sestavina alkoholnih pijač ali opojnin. Vsaka sladkorna raztopina, ki je dovolj zredčena in topla (najugodnejša toplota je 16—20°) ter dostopna kvasivkam, ki so malone povsod v zraku, alkoholno zavre in se tako izpremeni v alkoholno pijačo ali

opojnino. Čim več je sladkorja v tekočini, tem več se napravlja alkohola, pri 15% alkohola se pa vrenje ustavi, ker alkohol kot proizvod hromi in mori v taki zgoščenosti glivice kot proizvajavke. Naravne opojnine ne morejo imeti več kot 16% alkohola.

Naravne opojnine so: **Vino** iz grozdnega soka (6—16%), sadjevec (3—7%), medica (ki se napravlja poljubno močna), kumis, ki je alkoholno zavreto kobilje mleko (okoli 2—3%), domač v srednjeazijskih stepah, kefir pa je alkoholno zavreto kravje mleko, ki se udomačuje tudi že pri nas.

Umetna opojnina je **pivo**, ki ga delajo iz žitnega zrnja, največ ječmena. Žitno zrnje namočijo in izpostavijo primerni toploti, da vzkali. Pri kaljenju se izpreminja žitni škrob v sladkor, slad. Tako izpremenjeno zrnje se posuši, da se nadaljno kaljenje ustavi, zdrobi in vsebina raztopi v vodi, ki ji dodajo še začimbe (hmelja). To sladno raztopino izpostavijo alkoholnemu vrenju, nakar dobivajo pivo (2—6% alkohola).

Vse te alkoholne pijače vsebujejo poleg alkohola v različnih množinah tudi ogljikovo kislino, rastlinske kisline (v vinu in sadjevku), sladkor (posebno južna vina, medica, sladno pivo) in značilne eterične diševine, kefir in kumis seveda tudi mlečne beljakovine in tolsče, zato imajo nekaj hranilne vrednosti.

Vse našete opojnine so znane že od pamtiveka; v srednjem veku pa so alkimisti izumili način prekapanja ali destilacije in so iz naravnih alkoholnih pijač začeli proizvajati žganjine, alkoholne destilate.

Konjak je vinsko žganje, rum iz trsnega sladkorja, domače vrste žganja so že znane. V enkrat prekapanem žganju je 25—30% alkohola, v dvakrat žganem 50% in več.

Hranilnih snovi ni v žganjinah pravi nič; značilne so posebne eterične diševine.

Likerji so žganjine, ki jim dodajajo sladkor, dišave in barve.

Spirit izdelujejo iz žita in krompirja, v novejšem času kemično iz acetilena, znanega plina, ki se tvori iz karbida.

Kaj naj sodimo o opojninah (alkoholnih pijačah) z zdravstvenega in prehranjevalnega stališča? Ker se je tudi pri nas že mnogo govorilo in pisalo o tem prevažnem vprašanju, zato lahko prav na kratko povzamemo znanstvene neoporečne zaključke o alkoholnem vprašanju:

DOPOLNILA V HRANIVIH

VRSTA HRANIV		Dopolnilo A	Dopolnilo B	Dopolnilo C	Dopolnilo D	Vitamini	Opombe
Mestnine	Jeltra obisi	■	■	■	■	■	
	Možgani	■	■	■	■	■	
	Srce	■	■	■	■	■	
	Puslo meso	■	■	■	■	■	zamrzlo meso vse o in t
	Mesni shranki	■	■	■	■	■	(Konzerve)
	Ribe	■	■	■	■	■	
Mleko in drugo	Kravje ali žensko ml.	■	■	■	■	■	sirov ali hrana za vrede
	posnelo mleko	■	■	■	■	■	
	Smelana	■	■	■	■	■	
	Presno maslo	■	■	■	■	■	
	Sir	■	■	■	■	■	madni sir v ma. A & B
	Jajce	■	■	■	■	■	
Kumenjak	■	■	■	■	■		
Tolsče in drugo	Ribje olje	■	■	■	■	■	
	Zivalska mast	■	■	■	■	■	
	Rastlinska olja	■	■	■	■	■	
	Oreh-lesnik	■	■	■	■	■	
	Kostanj	■	■	■	■	■	
	Drožje sveže (Kvas)	■	■	■	■	■	spuščen drožje iz kvasa
Sladkor	■	■	■	■	■		
Med	■	■	■	■	■		
Žitni izdelki	Žitno zrnje celo	■	■	■	■	■	ali grob ali drob mletica, kurzen
	Moka enolita	■	■	■	■	■	eno lit moka
	Moka fina	■	■	■	■	■	fini ogljeni ri.
	Črni kruh	■	■	■	■	■	iz črtno moke
	Beli kruh	■	■	■	■	■	iz bele mone
Zelenjave in vrtnine	Spinata, sveže listje	■	■	■	■	■	
	Spinata kuhana ali parjena	■	■	■	■	■	
	Glavnača salata	■	■	■	■	■	
	Belozelje, sirovo	■	■	■	■	■	prilčno jab. hrana
	" " kuhano	■	■	■	■	■	
	" " kisano	■	■	■	■	■	
	Cvetača (na-fjoli)	■	■	■	■	■	
	Grah ali žito zelen	■	■	■	■	■	
	" " posušen-slan	■	■	■	■	■	
	Cebula	■	■	■	■	■	
	Krompir, sirov	■	■	■	■	■	
	" juro kuhari	■	■	■	■	■	
Koren, sirov	■	■	■	■	■		
" kuhan	■	■	■	■	■		
Redkvice	■	■	■	■	■		
Paradižnik, svež ali kuhan	■	■	■	■	■		
Sadje	Jabolka	■	■	■	■	■	
	Hruške, casnje	■	■	■	■	■	
	Maline	■	■	■	■	■	
	Grozdeje	■	■	■	■	■	
	Citrona, pomaranča	■	■	■	■	■	

Znamenja pomenijo: ■ vsebina majhna; ■ vsebina sadna, da prepreči losodavno bolezni; ■ vsebina obilna, da oskrbi s losodavno bolezni; □ vsebina samo v sadju; — vsebina ni določena; ? vsebina negotovna

1. Alkohol ima neko hranilno vrednost, 1 g alkohola daje 7 kalorij. Hraniti se z alkoholom pomeni toliko kakor kuriti s smodnikom, zakaj alkohol ima poleg svoje kalorične vrednosti še izredno močan učinek na vse telo, prav posebno na najbolj važni in občutni del — osrednje živčevje. V majhnih množinah alkohol draži, v večjih omamlja. Zgoščenost alkoholne pijače je bistvenega pomena: učinek $\frac{1}{10}$ litra 40% žganja je neprimerno hujši ko učinek $\frac{1}{4}$ litra 10% vina ali $\frac{1}{2}$ litra 5% piva ali 1 litra 3% sadjevca. Redno uživanje opojnin ima neizogibne posledice za vsega človeka, najvažnejši organi se trajno okvarijo, najbolj živčevje, s telesnim propadanjem, včasih še pred njim, se vrši

dušno - npravno propadanje. Ogromne so škode, ki jih trpi naš narod zaradi uživanja opojnin v zdravstvenem, gospodarskem, npravnem in prosvetnem pogledu.

2. Zdržnostno gibanje je hvalevredno in splošno priporočljivo; zdržnost je pa nujno potrebna otrokom in nedoraslim ljudem, pa tudi odraslim, ki bolehalo na živčevju ali drugih važnih organih.

3. Proizvajanje in prodajanje žganjin bi se moralo zatreti. Zmerno in priložnostno uživanje naravnih opojnin odraslim zdravim ljudem ne škodi, a ne kot nadomestilo za hrano ali obleko, marveč samo kot poživilo, ki naj po svetopisemskih besedah razveseljuje človekovo srce.

Moda.

Kako si poceni — pa lepo oblečena.

Vsak človek vidi samega sebe v neki posebni luči. Seveda je ta podoba v primeri z ono, ki jo vidijo drugi ljudje v nas, precej drugačna, olepšana. Če je pa človek ženska, potem ima v svoji osebi dvoje podob: vidi se v telesnosti, ki je kajpada spet precej drugačna v njenih mislih kot je pa zares; in vidi se tako, kakršna je oblečena. Ženska se vidi tako, kakor želi moda, da bi bila zares. Zato je tudi toliko novih in različnih mod; zato je danes to, jutri pa ono moderno.

V pričujočem članku pa bomo govorili o ženski, ki ima majhen »budžet«, ki so ji le na kratko odmerjeni dohodki, da o prihrankih niti ne govorimo ne, a ki vendar želi, da bi bila moderno oblečena. Bodisi da je taka ženska lepa ali grda — a po svojem okusu živi in umrje; njen okus je merilo njenega življenja. Če ima slab okus ali če ga sploh nima, tedaj ji tudi njena lepota nič ne pomaga. Še več: dosti grdih žensk, ki imajo dober okus, bodo lepše kot ona. Drugače je v tem oziru z žensko, ki je bogata. Bogate ženske imajo dosti oblek; čeprav kaka obleka ni okusna, se vendar kaj takega ne bo opazilo, ker ima vsak dan takorekoč drugo obleko na sebi. A ženska, ki nima dosti denarja in le malo oblek, pa so še te neokusne? Taka ženska je zmeraj grdo oblečena — in to je že res kar hudo, je skoraj »nesreča«.

Dandanašnji je ženska moda taka, da se utegne vsaka ženska lepo obleči — pa tudi slabo. Še nikoli ni bilo toliko izbire v barvah in blagovih, še nikoli toliko različnih krojev. Torej bi bilo prvo, kar bi morale vedeti, to, kaj je odveč in kaj potrebno. Kar je odveč, se mora odstraniti. Zato se moramo izogibati takih vrst blaga, ki že oddaleč povedo, da je modno; to velja tudi glede barv, čeprav jih utegnemo dati v prihodnji seziji prebarvati. Izogibajmo se vsega, kar je kričeče! Čeprav ima ta »kričavost« širok pomen, vendar razume vsakdo, kaj hočemo reči. Kar je na ženski kričečega, to je njena obleka, in prav to mora preudariti vsaka ženska; zato je drugo in najvažnejše pravilo: kupi si vedno tako blago, ki ga moreš dobiti za dotično vsoto, katero imaš. Ne kupuj si okraskov, čipk, trakov, vezenin in podobnega, kupi si rajši samo blago, a čim boljše blago za eno samo obleko, za en sam plašč. Prav zato, ker moraš nositi dotično obleko tako dolgo

časa ali vedno, prav zato je najboljše blago komaj zadosti dobro. Saj vemo, da je najdražje blago obenem tudi najcenejše. Vsaka prava ženska že kar nekam slutiti, kaj bo moderno v prihodnji seziji. Zatorej si izberi tak kroj, kakršnega ne bodo imele koj vse ženske in ki se bo zato še dalje »razvijal«. In napravi si čim najpreprostejšo obleko! Tako obleko boš vedno lahko prenavljala.

Ker so letos moderne obleke, ki so sestavljene iz dvojnih vrst blaga, zato je tem lažje, da se oblečeš lepo, pa obenem poceni. Gotovo imaš en del takega blaga doma. Če imaš kako nemoderno »Crépe de Chine« bluzo, moreš z njo obrobiti obleko iz takozvanega »Kasha«-blaga (ki je zelo poceni!). Tako obleko utegneš obleči tudi za popoldanske opravke; če je pa obleka samo iz blaga »Kasha«, je pa le sportna in za dopoldneve. Tudi kake čipke imaš gotovo še doma, pa jih našiješ na svilo ali jih prišiješ kot vložke na drugo blago — pa si lepo, »chic« oblečena. »Chic« obleka sploh ni treba, da je dragocena. »Chic« je v človeku samem. Ne kupuj blagov, pa čeprav so moderni in poceni, ki se radi zmečkajo ali kmalu obledijo. Če hočeš biti zmeraj lepo oblečena, si kupi najboljše, najizbranejše in drago blago. V taki obleki si lahko vsak dan, pa boš vedno moderno in okusno oblečena.

Kuharica.

Kokoš z drobnimi rezanci.

Razreži osnaženo staro kokoš na dele, deni jih v lonec ter nalij toliko vode, da stoji za nekaj prstov nad mesom. Ko zavre, prideni košček korenja, koreninico peteršilja, vejico zelene, žlico soli, nekaj zrn popra in zrno lavorja, pokrij ter pusti, da počasi vre 2½ ure. Ko je meso že precej mehko, odlij juho, jo precedi in stresi vanjo toliko rezancev, da bo juha gostljata. Stresi rezance v plitvo skledo in jih obloži s kosci kokošjega mesa. Postavi jed za večerjo na mizo.

Dušene kumare (vegetarianske).

Olupi veliko kumaro, jo razpolovi, odstrani iz srede pečke in kar je mehkega. Ko se nekoliko osuši, jo zreži na kosce. Razgrej za drobno jajce sirovega masla, prideni polno žlico moke in, ko se nekoliko zarumeni, prilij tri osminke litra vroče vode; ko nekoliko povre, prideni zrezane kosce kumare in nekoliko soli; pokrij in duši počasi pol ure. Preden jo deneš na mizo, jo potresi s pestjo v sirovem maslu zarumenelih drobtin.

Breskov zapečenec.

Mešaj 2 *dkg* sirovega masla, tri rumenjake, 6 *dkg* sladkorja in eno v mrzlem mleku napojeno in narahlo ožeto žemljo. Ko si vsaj četrt ure mešala, prideni štiri zmeščane in pretlačene breskve, sneg treh beljakov, 2 *dkg* zmletih lešnikov, žlico moke in drobtin. Vse prav narahlo premešaj in stresi v dobro pomazano pekačo ali tortni model ter peci v srednje vroči pečici pol ure.

Češplje v kisu in vinu.

3 *kg* češplj obrisi in vsako šestkrat prebodi z zobotrebcom. Zavri pol litra črnega vina, tričetrt litra močnega vinskega kisa, 1 *kg* sladkorja, skorjo cimeta in ½ *dkg* dišečih klinčkov. Ko to zavre, prideni v tekočino češplje in jih pusti, da dobro prevro. Nato stresi nekoliko ohlajene češplje v kozarce in jih pokrij. Čez pet dni tekočino odlij, jo zopet prevri in nekoliko ohlajeno zlij v kozarce na češplje. Drugi dan kozarce s pergamentnim papirjem zaveži in shrani na suhem.

Češpljev kolač s praškom za pecivo.

Vmešaj 10 *dkg* sirovega masla, 10 *dkg* sladkorja in dva rumenjaka; ko si že četrt ure mešala, pridaj drobno zrezane limonove lupine, osminko litra mrzlega mleka, sneg dveh beljakov, ¼ *kg* moke in en cel prašek za pecivo. (Prašek presejaj skozi cedilko v testo.) Vse narahlo premešaj in stresi testo v dobro pomazan in z moko potresen model, ki ima ob kraju rob; testo po modelu razravnaj za prst na debelo in ga po vrhu obloži s češpljami, preklanimi na polovice, ki jih pokladaj drugo poleg druge tako, da pride notranja stran na vrh, potresi s sladkorjem in cimetom, postavi v pečico in peci v srednje vroči pečici 30—40 minut. Pečen kolač zreži na poljubne kose in ga postavi s sladkorjem potresenega gorkega ali mrzlega na mizo.

Malinova jabolčna mezga.

Zrela jabolka operi, izreži muho, odstrani pecelj ter razreži vsako jabolko na štiri dele, stresi jih v lonec in prilij nekaj žlic vode, da se ne prismoje; nato jih pokrij in postavi na ognjišče, da se zmeščajo. Potem jabolka pretlači, mezgo stehtaj in prideni na 1 *kg* mezge 1 liter pretlačene malinovega soka in to vse skupaj deni v lonec; prideni 1 *kg* sladkorja, postavi na ognjišče, da se med večkratnim mešanjem kuha počasi kake pol ure. Kuhano mezgo še gorko nalij v gorke kozarce, hladne po vrhu potresi s salicilom in zaveži. M. R.

Š A L E I N U G A N K E

Za smeh.

Sreča.

Milka: »Jaz sem najsrečnejša žena na svetu, ker poročim moža, ki ga ljubim.«

Malka: »Ah, to ni nič. Največja sreča je poročiti moža, ki ga hoče kaka druga.«

Primerno.

Mož: »Oko se ti neprestano solzi, pojdi vendar k zdravniku!«

Žena: »Pojdem, pa danes še ne. Danes je pogreb moje prijateljice.«

Zapreka.

Gospodična: »Jaz sem mnenja, da bi moral vsakdo pri svojem delu prepevati.«

Gospod: »Moj brat ne bi mogel.«

Gospodična: »Zakaj ne?«

Gospod: »Ker igra pozavno.«

No, potem pač...

Sodnik (priči): »Kako je bilo vendar mogoče ugotoviti, da je bil obtoženec pijan?«

Priča: »Ker se je pričkal z izvoščkom.«

Sodnik: »A to vendar ni dokaz, da je bil pijan.«

Priča: »Če pa izvoščka nikjer ni bilo.«

Iz ljubavnega pisma.

»Predraga! Ti si moje vse. Zate bi šel skozi ogenj. P. S. Jutri popoldne pridem k Tebi, seveda, če ne bo deževalo.«

Praktično.

Kuharica: »Zakaj je sedaj pri vas mleko cenejše?«

Mlekarica: »V hišo smo vpe-ljali vodovod.«

Med igralci.

Igravec (tovarišu): »No, kako sem ti ugajal včeraj kot kralj Lear?«

Tovariš: »Tako, da sem od včeraj dalje republikanec.«

Odločna hči.

Mati: »Da, draga moja, ženin, ki sem ti ga izbrala, je izboren človek, verjemil!«

Hči: »Dobro, dobro, verjamem. Ampak poročno obleko si izberem sama, da veš.«

Sinčkova skrb.

Mama pripravlja sobo za strica, ki ima priti na obisk. Jurček teka za njo in se vtika v vsako malenkost. Ko pride stric, ki je bil čisto plešast, se Jurček smučje krog njega, dokler ga ne potegne za rokav in ves v skrbeh vpraša: »Stric, mama je zate pripravila tudi glavnik, čemu ti bo?«

Edina pomoč.

Janez Smola pride iz brivnice in zapazi, da mu je nekdo ukradel kolo. Hiti k prvemu stražniku, ki ga zagleda, in razjarjen pripoveduje: »Gospod stražnik, medtem ko sem se bril, mi je nekdo ukradel kolo. In to se mi je danes pripetilo že drugič in spet med britjem kot prvič.«

»Kaj naj Vam rečem,« pravi stražnik, »pustite brado rasti!«

V boljši restavraciji.

Gost: »Gospod natakar, pri sebi imam samo deset dinarjev, kaj mi lahko priporočite?«

Natakar: »Drugo restavracijo.«

Srečen pisatelj.

Kritik: »Vaše delo je strašno propadlo. Brezupen neuspeh. Pa še veseli ste?«

Dramatik: »In še kako! Včeraj so mi zarubili vse tantieme.«

Gluh.

A: »Ali bi mi mogel posoditi sto dinarjev?«

B: »Nemogoče, toliko denarja nimam nikoli pri sebi.«

A: »Pa doma?«

B: »Hvala za vprašanje! Vsi so zdravi.«

Strašilo.

Soseda A: »Povejte mi, ali nimate na vrtu nobenega strašila?«

Soseda B: »Ni treba, sem ves dan sama na vrtu.«

V zooškem vrtu.

Čuvaj: »To je afriški, to pa indijski slon.«

Stric Grog: »Kakšna pa je razlika med njima?«

Čuvaj: »Temu je ime Junko, onemu pa Jumbo.«

V tramvaju.

Sprevodnik (gospodu, ki se pelje s tramvajem): »Tu se ne sme kaditi, gospod. Ali ne vidite, da je napisano: Kaditi prepovedano?«

Gospod (mirno): »Če bi se človek le mogel držati vsega, kar je v tramvaju napisano. Tamle stoji: Nosite vsi šarčeve modrce!«

Ima prav.

Profesor (kolegu): »Slišite, gospod kolega, Vaša žena Vam je rekla včeraj vpricho drugih ljudi osel? Kako morete vendar kaj takega trpeti?«

Kolega: »Ima čisto prav, ko sem bil pa tako neumen, da sem se z njo poročil!«

Čarodejev kotiček.

Ključ, ki strelja.

Vzemi votel ključ, ga napolni z vodo in ga dobro zamaši s plutovino (zamaškom). Drži ključ nad lučjo, da se naredi v votlini ključa para. Kmalu bo zamašek z glasnim pokom odletel.

Živo jajce.

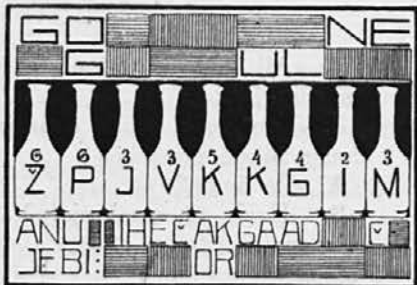
Izprazni jajce na eni strani in deni vanje živo pijavko. Zamaši spet luknjico in položi jajce na ravno mizo. Jajce se bo začelo gibati. V temi se bo pomikalo proti luči.

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italija.

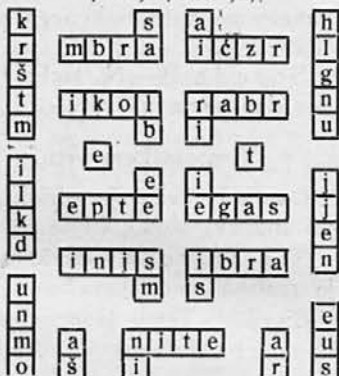
1. Steklenice.

(Franc Jurca, Vrhnika.)

2. Zgodovinska uganka.

(Miroljub, Kočevje.)

Sestavi iz teh delov letnico iz 16. stoletja tako, da boš čital v vodoravnih vrstah zgodovinski dogodek tistega leta.

3. Računska naloga.

(Stric Jože, Bloke.)

Koliko je do desetisoč takih števil, ki so enaka vsoti vseh števil, s katerimi so deljiva brez ostanka? N. pr.:

$$6 : 6, 3, 2 = 1, 2, 3; 1 + 2 + 3 = 6.$$

4. Črkovnica.

(Ivanka Kralj, Ljubljana.)

- • • • • vesel človek,
- • • • • del cerkve,
- • • • • ptica,
- • • • • skorja tujega drevesa,
- • • • • sodni spis,
- • • • • del ptičjega telesa,
- • • • • dan v tednu,
- • • • • hlod,
- • • • • slab pisatelj,
- • • • • korobač,
- • • • • gozdno drevo.

Namesto pik in črtic vstavi primerne črke. Iz črk, ki so označene s pikami, dobiš pomemben narodni pregovor.

5. Dragoceni nakit.

(Plašnik, Škofja Loka.)

6. Podobnica.

(Ksaver, Kočevje.)

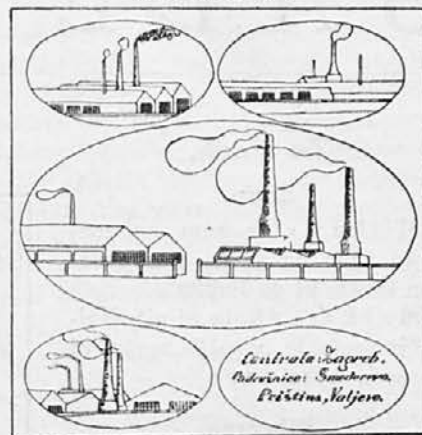
7. Kuharica.

(Stric Jože, Bloke.)

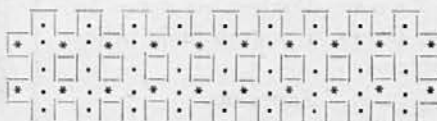
8. Tovarne.

(Ksaver, Kočevje.)

9. Ograja.

(Miroljub, Kočevje.)

Postavi v navpične stebre (namesto pik) črke: a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, b, c, d, d, e, e, e, e, h, i, j, k, l, l, n, n, n, n, n, o, o, o, r, r, s, s, t, t, t, t, v, v, v, z, z tako, da dobiš besede nastopnega pomena: 1. posoda, 2. junak v trojanski vojski, 3. prazen prostor, 4. tekočina, 5. mesto v Mali Aziji, 6. znanstvenik, 7. gorovje v Afriki, 8. del glave, 9. posledica prehlajenja. Nato vstavi v obe prečnici (namesto zvezdic) še manjkajoče črke tako, da dobiš imeni dveh slovenskih pisateljev in njuni deli.

10. Spremenitev.

(Miroljub, Kočevje.)

sonet kolar sloka
+ + + + +
+ + + + +
+ + + + +
+ + + + +
Spremeni gorenje besede tako, da dobiš v peti vrsti imena treh mest v Jugoslaviji.

Razpis nagrad.

Prva nagrada: za pravilno rešitev vseh desetih uganek zlato nalivno pero; druga nagrada: za rešitev sedmih uganek pečatna garnitura.

Ako bo več rešivcev, določi žreb. Vse rešitve — tudi iz inozemstva — je treba poslati vsaj do 20. septembra 1926 v zaprtem pismu na naslov:

Uprava „Mladike“, Prevalje.

Rešitev uganek v 8. številki.

1. Kralj Matjaž. Začni s črko M nad glavo in poberi vse srednje črke v vseh oddelkih menjaje zunanji in notranji krog tako, da vselej prestopiš iz zunanjega na notranji krog in narobe. Potem pojdi na levo in desno črko prvega oddelka in postopaj tako, kakor si začel. S tem ključem dobiš:

Mi stražimo kralja Matjaža;
mi čakamo novega dne;
mi hočemo novih ljudi.
Stražni ognji.

2. Sestavljeni magični kvadrat. Ključ je v besedi „sestavljene“. Kvadrat je sestavljen iz 9 kvadratov, ki je vsak zase magičen, po vzorcu:

8 1 6
3 5 7
4 9 2

Na mesto 1 pride kvadrat s števili 1—9; na mesto 2 pa kvadrat s števili 10—18 itd. Vsi so po vrednosti urejeni po istem vzorcu. Pravilna rešitev da:

Zakon dela svetu dan je,
svet brez dela so le sanje.
Delo je človeku last:
delu slava, delu čast!

Dr. J. Krek.

3. Podpis: Brivec in lasuljar.

4. Pav. Čitaj črke v redu, kakor ga do-
loča število črtic v repu, pa dobiš:

Kdor sam sebe povišuje,
prazno glavo oznanjuje. N. pr.

5. Izpreminjevalnica: a) Križpotje, b) jesenovina, c) ključavničar, d) dominikanec, e) nebesičanje:

Križ je ključ do nebes.

6. Mačka in miš. Jemlješ črke po vrsti iz vsake skupine (po dve) in dobiš:

Kar mačka rodi, rado miši lovi.

7. Zastavica: Koruzna bilka svoj lat.

8. Strašilo. Končne črke skupin so začetne iz abecede, ki pove red. Vameš po dve črki in dobiš:

Lačna vrana se ne zmeni za strašilo.

9. Naseda. Črke v kvadratih so iste, kakor v naslovu: lep znan pregovor.

10. Kje je to bilo? Na ajdovi njivi.